

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מונח (ל) כי במצוות האמנותי - המלים ק"ט, ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ג: **מצות ההשערת**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: **מונח** - רבוי; **מהפך פשטא** - מוציא מפשט: **מרכא** = מאריך, רבוי; **דגא** - מצרף; **תביר** - מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא - שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפחא** - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דגא תביר טפחא** - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקח** - כד' בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** - מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט, I; **זקף-קטן** - 2; **זקף-גדול** - 3; **רביע** - 4; **מונח רביע** - לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק - היקף; השלישייה: **קדמא** - סדר קדימות; **אזלא** = גרש = גרשי'ם - יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; **תלישא-גדולה** = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; **פור** - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.1 בראשית ויגש מד, יח:

בראשית ויגש מד, יח: וַיִּגַשׁ אֱלֹהֵי הַיְהוָה וַיֹּאמֶר בֵּי אֲדֹנָי

בֵּי כְמוֹךָ כְּפָרְעָה:

[קול אליהו הגר"א] דרש בשמות טעמי הקרא: **וַיִּגַשׁ אֱלֹהֵי** - קדמא אזלא בראש פסוק, **וַיְהוָה** - רביע. התקדם והלך אליו הבן הרביעי, **וַיֹּאמֶר בֵּי אֲדֹנָי** - זרקא מונח סגול. ואם תשאל מדוע אני נכנס בענין יותר מאחי כי בי נוגע הדבר, בגלל שבועתי לאבי להחזיר את אחי בנימין. ואם איני מחזירו אני נזרק מלהיות מונח בעם סגולה (הרב ראשגולד אברהם צבי הי"ו בשם **[קול אליהו הגר"א]**).

וַיְהוָה - רביע, - הבן הרביעי. זאת עובדה ידועה. מה הערך המוסף לטעם הרביעי?

(א) אפשר שכאן מרמז הכתוב שנלמד מהבן הרביעי שטעם רביע תפקידו ללמד על קשר לארבע (ערך, לימודים)
(ב) אפשר כי פירוש [אור החיים] בפסוק מלמד על ארבעה ענינים שהם מעבר לעובדה הידועה מהכתוב שיהודה הוא בן רביעי ליעקב **וַיֹּאמֶר בֵּי אֲדֹנָי** - זרקא מונח סגול, מוסיף מעין הענין על העניין או יוצר עניין משותף ל- **אֲדֹנָי** ו- **בֵּי**, ופירש **[אור החיים]** (ט: א) **בֵּי** נוגע הדבר **אֲדֹנָי** (בגלל שבועתי ליעקב אבינו)

(ט: ב) **בֵּי אֲדֹנָי** - אני גנבתי הגביע ושמתי באמתחת בנימין

(ט: ג) **בֵּי** תלוי כנוי תיבת **אֲדֹנָי**, כי הוא המלך (ט לפי שעה) ויהודה ידבר בכנוי עבדות, כי יהודה הוא המלך וכסאו יכון לעולם (ט: ד) רמז ... באמצעותי השגת זה, כי הוא הסובב ליוסף אדנות שאמר לכו ונמכרנו לישמעאלים (בר' ל"ז כ"ז) שממש נתגלגל הדבר והשיג יוסף האדנות.

ט - לימוד (ד) ממש מכוון לתוספת ויצירת העניין המשותף. יהודה מלך ומכוחו יוסף מלך זמני **הַמַּקְדִּימִן** בגלל הנסיבות. ויצירת העניין המשותף ע"פ **[בעל הטורים]** **וַיִּגַשׁ אֱלֹהֵי הַיְהוָה** - ס"ת שוה - ... שכמו שאתה מלך גם אני מלך וגו' וכאן רמז לגאולה העתידה עת משיח בן יוסף **מַקְדִּימִן** למשיח מבית דוד.

ראה **רביע**

מסקנות מדרשת הגר"א קדמא מורה על ענין הקשור בשורש קד"ם (כמו מוקדם, התקדם) ואזלא מורה על נמשך אחרי המוקדם. בשילוב לימוד ממקומות אחרים בהם מופיעה התבנית קדמא ואזלא, גם כאן התבנית מלמדת על כעין כלל כלשהו המבוסס על הכתוב במקום זה ואחריו טעמי פרטים. זרקא סגול באופן של **[אור החיים]** מוסיפים מיהודה על יוסף, ובאופן של **[קול אליהו הגר"א]** מזהירים על גריעה של יהודה מעמו.

בראשית ויגש מד, כח:

וַיִּצְאָה הָאָחֳרָה מֵאֵתֵי נְאֻמֶּיךָ אֶף טַרְףֵי טַרְףֵי

וְלֹא רֵאִיתִיו עַד-הַנֶּה:

מֵאֵתֵי נְאֻמֶּיךָ - זקף-קטן זקף-גדול, גי' המלים תרצ"ח, רמז לשנת התרצ"ח בה החלו הנאצים ימה שמם וזכרם בפעולות **טרף טרף ולא ראיתיו עד הנה**. הפרש (תקע"ו, תרצ"ח) = 122, בצ"ל, תקע"ו כי בצ"ל הכסף בצ"ל החכמה, כל ירידתם למצרים היתה לאבטחת קיומם ללימוד התורה.

בראשית ויגש מה, ד:

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו גִּשְׁוֹ-נָא אֵלַי וַיִּגַּשׁוּ

וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אֲחֵיכֶם אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה:

יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו גִּשְׁוֹ-נָא אֵלַי - דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים קשורים שעל כל אחד חל הענין, אבל **וַיִּגַּשׁוּ** - אתנה, ממעט, המתאים למפרש שהרחיק את בנימין מלגשת עם שאר האחים שלא ישמע **אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה** וזה יתאים עם **וַיֹּאמֶר** - קדמא, שהקדים להרחיק את בנימין ואח"כ הזמינם לגשת אליו. המדרש מלמד כי היו תשעה ושיתפו את הקב"ה עמהם בשבועה שלא לגלות, אם כך גם ראובן ידע על המכירה אע"פ שלא היה שם, ואם גם יוסף היה בשבועה אז הרחיק גם את ראובן. **אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה** - מרכא טפחא סלוק - אתי יתור לרבות,

- אפשר שבנוסף על המכירה של יוסף התרבתה פגיעה באבינו יעקב, וברוח הנבואה שלא שרתה עליו
- מאפין את הכתוב לפניו - **אֲנִי יוֹסֵף אֲחֵיכֶם** - מכירת אחיכם אף-על-פי שהתחננתי לפניכם שאני אחיכם
- אפשר שיוסף מתגלה עם כל מטען הרגשות בלי להסתיר דבר כדי לפרק אחת ולתמיד את השנאה של אחיו (**בר' וישב**) כי בפסוק הבא הוא מסביר שהנראה שפעלו מעצמן היה מוכרח מאלקים.

בראשית ויגש מה, ה:

וַעֲתָהּוּ אֶל-תַּעֲצָבוֹ וְאֶל-יְחַר-פְּעֵינֵיכֶם בֵּי-מִכְרַתֶּם אֹתִי הַנֶּה

בֵּי לְמַחְזָה שְׁלַתְנִי אֱלֹהִים לְפָנֵיכֶם:

וַעֲתָהּוּ - מונח פסק בראש פסוק כעין מידה ל"א של **רבי אלעזר בריה"ג** סדור שנחלק ומלת **וַעֲתָהּוּ** ושייכת לשני פסוקים. זה ממשיד (**בר' ויגש מה, ד**) **אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה** (**בר' ויגש מה, ה**) **וַעֲתָהּוּ** אף שאני משנה למלך - אני עדיין מכור, עיין הרב כיטוב - שיוסף היה מלך עבד שמעולם לא שוחרר אף על-פי שנשא את אסנת בת פוטי פרע כהן און שעל-פי הרמב"ן היה אמור לתת לו מעמד של משוחרר.

בראשית ויגש מה, כז: וַיַּדְּבְרוּ אֵלָיו אֵת כָּל-דִּבְרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיֵּרָא אֶת-הַעֲגֹלֹת אֲשֶׁר-שָׁלַח יוֹסֵף לְשֵׂאת אֹתוֹ וַתְּחִי רֵיחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם:

וַתְּחִי - זקף-גדול - **[רש"י]** שרתה עליו שכינה שפרשה ממנו. רמז לתורת האר"י **לְשֵׂאת אֹתוֹ** **וַתְּחִי רֵיחַ יַעֲקֹב** - ר"ת לוריא, אור לי **וַתְּחִי** - **[תורה שלמה בשם ספר התגין]** שתי קרניים לאחוריו קרן אחת לקדמיהו, ט - היינו שני תגים בצד ימין של גג החי"ת, תג אחד משוחרר.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, ט: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונה – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; הרָגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממעט, לא ממש; טַפְּקָא = טרָקָא – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טַפְּקָא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרָגָא תְּבִיר טַפְּקָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תְּבִיר טַפְּקָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מרכא טַפְּקָא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-ב כ"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונה רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשי'ם – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = טרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

בצד השמאלי של גג החי"ת ולזה מרמז תמונת זקף-גדול, שתי נקודות לימין וקר לשמאל, וזה גם בתפקידי הזקף-גדול, שלוש נקודות אשר אפשר ששתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר.

בראשית ויגש מו,ב:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים וְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב

וַיֹּאמֶר הַנְּבִי:

יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב - מונח פסק אנתח, ע"פ (זוהר ועוד) אין דומה יעקב לפני כל הנסיונות ליעקב השלם אחרי כל הנסיונות, ודומה לו אברהם אברהם, לפני העקידה ואחריה, שמואל שמואל, אבל במשה משה אין פסק כי אין הבדל בין משה העליון ובין משה התחתון.

בראשית ויגש מו,כח:

וְאֵת-יְהוָה שָׁלַח לְפָנָיו אֱלֹהֵי-יִסְכָּף לְהוֹרֹת לְפָנָיו וְשָׁנָה

וַיָּבֵאוּ אֶרְצָהּ וְשָׁן:

וְאֵת-יְהוָה שָׁלַח לְפָנָיו - גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא לידון בדבר אחר כענינו, יצא להקל ולא להחמיר

[רש"י] ... ומדרש אגדה להורות לפניו, לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה [תנחומא יא, ב"ר צה ג]

[תיב"ע] ולמכבשא ית עמודיא דארעה [פירוש יונתן] ... אי נמי פירושו לכבוש לפניו השומרים שבארץ והם שרים ושלטונים, שיראה להם שברשות פרעה באים לגור ... וכן עיקר.

- טט - יהודה נשלח לגושן להקל את התישבות בני ישראל בה ע"י (א) יישוב התנגדויות השלטון המקומי על לבואם וקבלת קרקע במיוחד להקמת בית הוראה וישיבה לתורה. יצא מן הכלל קודם כל להכין מקום תורה ורק אחר-כך שאר עניני חומר.

בראשית ויגש מז,ח ט:

[ח] וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה אֶל-יַעֲקֹב

כַּמָּה יָמִי שָׁנִי חַיִּיךָ:

[ט] וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-פְּרַעֲה יָמִי שָׁנִי מְגוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה

מַעֲט וְרַעִים הָיוּ יָמִי שָׁנִי חַיִּי וְלֹא הִשְׁיֵנו אֶת-יָמֵי שָׁנִי חַיִּי אֲבֹתֵי בִימֵי מְגוּרֵיהֶם:

[ט] וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-פְּרַעֲה יָמִי שָׁנִי מְגוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה – פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים

מַעֲט וְרַעִים הָיוּ יָמִי שָׁנִי חַיִּי וְלֹא הִשְׁיֵנו אֶת-יָמֵי שָׁנִי חַיִּי אֲבֹתֵי בִימֵי מְגוּרֵיהֶם: – פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, ויתירה

מזאת רביע זקף-קטן רביע זקף-קטן, תבנית שמזכירה שלוש פעמים זקף מכל סוג. כעין עצמת תלונה שאין לה מקום בכלל ובודאי לא לומר תלונה לפני פרעה.

[רמב"ן] (ט) מעט ורעים היו ימי שני חיי - לא ידעתי טעם הזקן אבינו, מה מוסר הוא שיתאונן אל המלך, ומה טעם לאמר **לא השינו את ימי שני חיי אבותי**, כי אולי עוד ישיגם ויחיה יותר מהם? ונראה לי, כי יעקב אבינו זרקא בו שיבה והיה נראה זקן מאד, ופרעה תמה על זקנתו, כי אין רוב אשוי זמנו מאריכים ימים כל כך, שכבר קצרו שנותם, ולכן שאל לו: "כמה ימי שני חייך" **(לעיל,ח)**, כי לא ראיתי כמותך זקן בכל מלכותי? אז ענה יעקב, כי ימיו **שלושים ומאת שנה**, ואל יתמה בהם, כי **מעט** הם כנגד שנות אבותיו שחיו יותר, אבל מפני היותם **רעים** בעמל ואנחה, זרקא בו שיבה ונראה זקן מאד.

[רד"ק] (ט) ימי שני מגורי - הימים והשנים שגרתו הנה והנה עד כה היו **שלושים ומאת שנה**, והיו **מעט ורעים**, כי בצרה הייתי כל הימים שחייתי עד הנה; והו שאמר **רעים**, אבל **מעט** - היאך ידע עדין כמה יחיה? אלא מפני הצרות אשר מצאוהו, הרגיש בעצמו חולשה, וידע כי לא יוכל לחיות עוד אלא מעט. **ולא השיגו** - לא בטובה ולא בשנים.

[תורה שלמה (כג) מדרש]. **מעט ורעים** בשעה שאמר יעקב מעט ורעים היו אומר לו הקב"ה אני מלטתך מעשו ומלבן והחזרתי לך דינה גם יוסף ואתה מתרעם על חייך שהם מעט ורעים, חייך שנמנין התיבות מן (בראשית ויגש מז ח) ויאמר פרעה עד (בראשית ויגש מז ט) בימי מגוריהם, כך יחסרו משנותיך שלא תחיה כחיי יצחק אביך, והם ל"ג תיבות ובמנין זה נחסרו מחיי שהרי יצחק חי ק"פ שנה ויעקב לא חי אלא קמ"ז.

(כג) מסביר שאפשר שזה גם במנין ל"ג אותיות **מַעֲט וְרַעִים הָיוּ יָמִי שָׁנִי חַיִּי וְלֹא הִשְׁיֵנו אֶת-יָמֵי**. ובאגדת בראשית **(פס"א פס"ב) ד"א** למה תאמר יעקב וכו' וכן יעקב כי במקלי וכו' ועשיתי עמו כל אותו הטובה והוא אומר לפרעה מעט ורעים היו וגו' **(רע"ו) תי לך מימך שאתה אומר כן?**

הָיוּ יָמִי – פשטא פשטא, **אֶת-יָמֵי שָׁנִי** – פשטא פשטא,

כעין זה וזה גורם, ע"פ רשב"ם רמב"ן ורד"ק מפני הצרות הזקין יותר מדאי והרגיש בעצמו חולשה וידע כי לא יוכל לחיות עוד אלא מעט, אבל חי עוד 17 שנה וזה לא מעט, אלא כמדרש היות והתלונן לפני פרעה קצרו ימיו ב-33 שנה.

(בר' ויגש מז,ט) מַעֲט וְרַעִים וגו' רביע זקף-קטן רביע זקף-קטן - כעין תוקף / עצמת התלונה.

- האדמו"ר ממ"ש מחב"ד הסביר בשיחה משנת התשנ"ב פר' מקץ כי יעקב מתמרמר על מעט ימים כיון שחסר במ העיקר – הגאולה.
- בקרא זה ובקרא ב- **דברים וילך לא יז וחרה אפי בו ביום-ההוא** - מונח מונח מונח תלישא-גדולה **ועזבתים והסתרת פני מהם** - גרשיים קדמא מהפך פשטא, התוכן נשמע שלילי מאד ואילו האדמו"ר ממ"ש מחב"ד מסביר כי מדובר בהתעכבות הגאולה שכבר התחילה עד לזמן שתבוא.

ב"ה טוב טעם ודעת מדוני (טטור"ל) כי במצותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרףא** – שני ואו רבוי ואו מתפשט; **מרכא טפחא** – קב"ש עשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקח** – ב"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא = גרש = גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** – תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה – שכהה; **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה – שכהה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.2 בראשית ויגש מד, יח

בראשית ויגש מד, כג:

והאמר אל עבדיך אם-לא ירד אחיכם הקטן אתכם לא תספון לראות פני:

ע"פ **כלי יקר** הם התנגדו להקצרת בנימין ולכן יוסף שחררם ממאסר אחרי שלושה ימים והסכים שיורידו את בנימין ולא יחקר לבדו. **אם-לא ירד אחיכם הקטן** - מרכא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים קשורים לענין מסוים שלכתחילה לא צריכים להיות ביחד, או לא על כל אחד אותו ענין, אלא כיון שכאן המשפט בלשון שלילה אז ההיגיון מתהפך ללמד שצריכים כולם להצטרף לענין **אתכם** – אתנה, מגביל שצריך להורידו בנוכחות כולכם, ולא ע"י תת-קבוצה מכם כי אז אי אפשר לאמת שבנימין הוא אכן בנימין. **לא תספון לראות פני** - **בעה"ט** ... לא די שלא תראו עוד את פני אלא בכל הדרך לא תוסיפו לשוב עוד. טט - כתוב זה מאפיין את הכתוב לפניו. אם ירד בנימין עם כולם אז יראו את יוסף, לא ירד עם כולם לא תרדו כלל למצרים ביחד או בתת-קבוצות.

בראשית ויגש מה, א – ג:

[א] ולא-יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל-איש מעלי ולא-עמד איש אהו בהתנדב יוסף אל אחיו:

[ב] ויתן את-קלו בבכיו וישמעו מצרים וישמע בית פרעה:

[ג] ויאמר יוסף אל-אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא-יכלו אחיו לענות אהו כי נבחרו מפניו:

ליקוטי שיחות, כרך טו, תרגום חפשי, האדמו"ר מ"מ שניאורסון ויגש שיחה א (תש"מ) ... ד. אין אדם מקבל תנחומין על החי. ... זוהי כוונת דברי יוסף לאחיו **[ג] ... אני יוסף** (ולכן קיימת התמיהה) **העוד אבי חי** - כיוון שאני יוסף - יוסף חי, יוצא שעשרים ושתיים שנים רצופים הצטער יעקב עליו - ואפילו יותר מכך ויתאבל כי אהב אותו יותר מכל בניו - צער נורא, בלתי רגיל כלל וכלל. ואם כן, הרי זה פלא גדול ביותר כיצד יכול היה יעקב לשאת צער גדול כל כך במשך שנים רבות, ולמרות הכל להשאר בחיים. לפי זה מובן מדוע צריך היה יוסף לגלות את תמיהתו זו לאחיו. זו היתה הקדמה להדגשתו בהמשך דבריו את הדחיפות של הבאת יעקב למצרים.

[ב] ויתן את-קלו בבכיו וישמעו מצרים וישמע בית פרעה:

[ג] ויאמר יוסף אל-אחיו - קדמא מהפך פשטא, הכתוב המלמד על הכתוב לפניו בפסוק (מה, ב). ע"פ ליקוטי שיחות, כרך טו, תרגום

חפשי, האדמו"ר מ"מ שניאורסון עצמת בכי יוסף היתה מפני הצער הנורא, הבלתי רגיל כלל וכלל של יעקב במשך עשרים ושתיים שנה כי אין אדם מקבל תנחומין על החי. ויש לומר כי האחים קלטו לפתע את הצער שגרמו לאביהם **ולא-יכלו אחיו לענות אהו** - זקף-קטן בתפקיד שתיים, יוסף במקום והקב"ה ביום דין כנדרש ב- **בראשית רבה פ"ר צ"ג, ויתן את-קלו בבכיו** אבא כהן ברדלא אומר או לנו מיום הדין ... יוסף קטנן של שבטים היה וכו' לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כאו"א (כל אחד ואחד) לפי מה שהוא **(תה נבא) אלה עשיתו** **והחרשתי דמות היות-אהיה כמוך אוכיחה ואערכה לעיניך: עאכ"ו!** (על אחד כמה וכמה) **כי נבחרו** – מרכא טפחא, יתור לרבות בהלתם מפני מה עשוי יוסף לעשות להם, כפי שהביעו פחדם בסוף פרשת ויחי, אבל יוסף הוא אדם המוגבל באורך חייו, ויותר נבחרו **מפניו** – סלוק מגביל, מפני הקב"ה ביום דין.

[ג] ויאמר יוסף אל-אחיו - קדמא מהפך פשטא, כעין כלל הצריך לפרט והמאופיין ע"י הכתוב שלפניו בפסוק (מה, ב). ע"פ מאור ושמש מה, א ד"ה עוד על פסוק הנ"ל ... הבכיו ושמיעתו ע"י מצרים ופרעה בא להכנעת יוסף מכל מידות רעות והתפשטותו מהגשמיות כדי שיוכל להדבק עם אחיו והעולמות העליונים שהם הביאו עמם. בכ"י אלו ל"ב נתיבות החכמה ואז השכינה דיברה מגורנו ולכן אמר דברים של הבטחת העתיד בגלות שאחרת ילוד אדם לא יכול להבטיח.

[א] עליו ויקרא - זקף-קטן זקף-גדול (גי' תקע"ו) מרמז לחישוב גי' המלים העולה גל"ת, ומרמז לחישוב גי' ההפרש בין גי' המלים ובין גי' תקע"ו והתוצאה היא הגי' ג'ק"ם. ואפשר להסביר כי השכינה הודיעה (היינו תקע"ו) שגם ב-גל"ת (גלות) יהיו להם ג' ק"ם (שלוש קימות) **(א) (מה, ז) לשום לקם שארית בארץ** (ב) **ולחחנות לקם לפליטה נדלה: (א) (מה, יג) והנדרתם לאכי את-כל-קבודי במצרים** שאף-על-פי שאני בגדולה עבור מצרים ופרעה **אני יוסף** – מונח זקף-קטן, אבל עבור בית אבי נשארתי יוסף קטנן של שבטים שעושה כל מעשיו מכח דיוקן אבי שהוא תמיד לפני ולכן אני שואל **העוד אבי חי** ומהגעת האחים יכולתי לדבק עצמי בעולמות עליונים וכך גם ישראל אבי ואתם אחי ותכלו לדבק עצמכם בעולמות עליונים גם בגל"ת.

בראשית ויגש מה, כג: ולאביו שלח פזאת עשרה חמרים נשאים משוב מצרים

ועשר אתנת נשאת בר נלהם ומזון לאביו לדרך:

נסביר הפסוק מהמלים ותבנית הטעמים **ועשר אתנת נשאת** – מונח פזר תלשא, כעין שני תפקידי פזר, ותלשא בתפקיד אלפניו ולאחריו. תלשא באחד הכיוונים או בשניהם בתפקיד אומדן ולפחות פזר אחד לענין נדרים ע"פ **ירושלמי עירובין פ"ג ה"א, ו-בבלי נדרים מט, א** מדובר האם בנדרים הולכים אחר לשון תורה כגון בפסוק זה וזה לחומרה או הולכים אחר לשון בני אדם וזה לקולה. ונראה כי תבנית הטעמים מרמזת כי בנדרים אומדים משמעות הנדר לפי לשון בני אדם להקל. ולכן המלים הבאות ותבנית הטעמים שלהן **ולאביו שלח פזאת** – גרשיים מהפך פשטא, תבנית כעין יצא להקל ולא להחמיר, בפשט להקל כלכלתם בשעת הירידה למצרים, אבל בדרש בגמרא ללכת אחר לשון בני אדם ולא לשון תורה ולהקל בנדרים. לפי דוגמת דברי רבי יוחנן הנודר ממזון מותר בפירות.

תורה שלמה [פג] בר נלהם ומזון, א"ר חייא בר בא ר' יוחנן אכל חליטין, ואמר לא טעמית מידי [מזון] [בהדא, בהדין] בהוא יומא (מפריש שרבי יוחנן אכל פירות גינסר ואין זה נחשב מזון, ואין זה מה שנלמד במקום אחר כי חליטה היא פת לחם של בעלי בתים, וקרוב העדה פירש שכל הדברים ואפילו פירות קרויין מזון), ונתנינן הנודר מן המזון, מותר במים ומלח, פתר לה כר' יאשיה, דר' יאשיה אמר הילכו בנדרים אחר לשון תורה (וזה להחמיר, אבל **בבבלי נדרים מט, א** מסיק דגם ר' יאשיה סובר שבנדרים הולכין רק אחר לשון בני אדם וכן מבואר בב"ר פר' צד **ולאביו שלח פזאת עשרה חמרים** וגו' אמר ר' יאשיה הלכו בנדרים אחר שיחת בני אדם וזה הקלה), ומניין שכל הדברים קרויין מזון, ר' יוחנן

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת מלדני (ט"ו) ל"ה כי במצות האמתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג: **תמצית ההשערות**: **אתנת**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דהגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שני ואו רבוי ואו מתפשט; **מרכא טפחא** – קבץ שעשועי לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישי; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **פזר** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

אחא בי ר' עילא אמר ועשר אתנת נשאת בר גלחם ומזון, מה תלמוד לומר ומזון, אלא מיכן שכל הדברים קרויין מזון. (ירושלמי עירובין פ"ג ה"א)

ועשר אתנת – מונח פזר נשאת-תלישא-גדולה **בר גלחם ומזון לאכיו** – מונח דרגא תביר טפחא, כעין שני ענינים ואו שתי קבוצות של פרטים שעל כל אחד חל אותו ענין או הלכה **לדקדק** – סלוק ולפי ההסבר כי הדברים מרמזים ללשון בני אדם בנדרים, יובן כי קבוצות הפרטים שהיינה מה מוגדר מזון ומה לא מוגדר מזון, ואז הנודר מן המזון אסור בקבוצת המאכלים השייכת למזון, ומותר בקבוצת הפרטים שאינה שייכת למזון.

שלח קזאת – מהפך פשטא – ע"פ **פרש"י והמהרש"ל** – כחשבון הזה של משא אתנת וחמרים שלח בעגלות, ולא בפועל, אבל כתב בלקח טוב ששלח חמור ואתון עם כל אחד מבני יעקב פרט לבנימין אשר נשאר במצרים.

בראשית ויגש מה, כז: ונדברנו אליו את כל-דברי יוסף אשר דבר אלם וירא את-העגלות אשר-שלח יוסף לשאת אתו ותחי רוח יעקב אביהם:

אלם – זקף-קטן **וירא** – פשטא **את-העגלות** – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, זקף-קטן זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין היקף, ראה עגלות והיזכר בלימוד התורה האחרון שלמדנו יחד: **העגלות** – (א) ע"פ **רש"י** יוסף מסר לאחיו סימן לאביו שעצרו בלימוד בפרשת עגלה ערופה (העגלות אשר שלח יוסף ולא נאמר אשר שלח פרעה); (ב) וירא את העגלות ששנתן להם יוסף על-פי פרעה. רביע ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים, דבר עוצמתי כאן כעין הבאת הוכחה חזקה שהאיש במצרים הוא אכן יוסף.

בראשית ויגש מה, כז: ואת-העם העביר אתו לערים מקצה נבול-מצרים ועד-קצהו:

ואת-העם – קדמא זקף-קטן בתבה אחת **העביר אתו לערים** – מרכא טפחא אתנת **מקצה נבול-מצרים** – מרכא טפחא **ועד-קצהו** – סלוק **ותא** ית-עמא אעבר יתה מקרי-לקרי מסיפי תחום מצרים ועד-סופה, **נתינה לגר** – פירוש על ת' אונקלוס, בחומש בהוצאת האלמנה והאחים ראם, וילנא התער"ב, **הרב נתן אדלר ז"ל** שומר משמרת הקודש בק"ק לונדון והמדינות – **לערים**, מקרי לקרי. משמע שמפרש **כבעל הטעמים ש" מקצה (טט) נבול-מצרים** איננו שב על הערים, רק שב על **העביר (טט) אתו** – מרכא טפחא ראשון (ועל' בנתה"ש ובס' תל"ע. סי' שנ"ו בהוראת? המ"ם) אפשר להסביר את ת"א ע"פ **ואת-העם** [אתו (קרא יתר)] – קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין, ומרמז כאילו נכתב **ואת-העם העביר אתו מקצה נבול-מצרים ועד-קצהו, לערים** – הגלה כולם מאדמות ועשאים עירוניים, שלא רק אחיו יהיו גרים בארץ לא להם.

בראשית ויגש מה, כז: רק אדמת הפהנים לא קנה כי חק לפהנים מאת פרעה ואכלו את-חקם אשר נתן להם פרעה על-פן לא מכרו את-אדמקם:

רק אדמת הפהנים לא קנה – תביר מרכא טפחא מונח אתנת **תורה שלמה (נו) ב"ר פצ"ה מכת"ו במנח"י** אמר ר' אבא בר כהנא פטריקן שלהם קנה, מה שקנו לעצמם לא קנה. **הסבר ת"ש** האדמה שירשו מאבותיהם קנה, ... ולפ"מ דמבואר לקמן אות נז. סט. דדרשו **מיעוט** מקרא דלקמן (מז, נב) **רק אדמת הפהנים לבדם**, ברור דגם ר' אבא ב"כ דרש כן אלא בסגנון אחר ד-**רק** מה שקנו לעצמן לא קנה אבל מה שקבלו בירושה כן קנה. טט – ר' אבא ב"כ דרש מיעוט **רק אדמת הפהנים** – תביר מרכא טפחא, מרכא טפחא מרבה באדמות הנהנים על מה שקבלו בירושה את מה שקנו בעצמם וע"פ **מדרש ל"ב מידות ל-בר' ויגש מה, כז**, גם אדמות שהיו המצרים מבריחים עצמם לכומרים כדי לא למכרם ליוסף בשם פרעה. בתורה אכ"י ורק"י ממעטים, וכאן **רק** – תביר ממעט במיעוט ללמד שמשלושה מיני **אדמת הפהנים** מיעט את אדמות כהנים שקנו בעצמם ואותם **לא קנה**. בדיון מורחב ב-**תורה שלמה** מברר האם גם לא קנה אדמה בירושה. **לא קנה** – מונח אתנת, כעין רבוי והגבלה וזה עשוי להתייחס אל הנאמר ב-**מדרש ל"ב מידות ל-בר' ויגש מה, כז**, לפי שהיו המצרים מבריחים עצמם לכומרים (מבריחים אדמות אל נחלות כהנים) כדי לא למכרם ליוסף בשם פרעה. אפשר לפרש שהאדמות הרבות האלו לא היו בבעלות אמיתית של כהנים ולכן ההגבלה משמעה שלא קנה כי לא צריך היה לקנותם כי הבריחים מהמלכות והחרימם לפרעה בלי קנייה.

בראשית ויגש מה, כז: ויגש אתה יוסף לחק ער-היום הזה על-אדמת מצרים לפרעה לחקם רק אדמת הפהנים לבדם לא היתה לפרעה:

ויגש אתה יוסף לחק – מונח מונח פזר תלישא-קטנה, תבנית כאילו שלוש פזר. לענינו ואף דרשהו לענין אחר. ע"פ **תורה שלמה (סה)** כבר הראה שלוש דרשות הלכתיות לענינים אחרים. **תורה שלמה [סח] נר השכלים כת"י** יוסף חכם גדול היה יודע שעתידין ישראל להוציא תרומה ומעשרות משדותיהם כשתחשוב כל שמוציאין ישראל תמצא אותו כמו שמוציאין המצרים לפרעה. (עד חומש) **רק אדמת הפהנים** – ממיעוט כיצד, המיעוט בשלש לשונות אך, רק ומן. רק למעט כו', כיוצא בו **רק אדמת הפהנים לבדם** – גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, כעין יצא להקל ולא להחמיר **המשך ת"ש ע"פ מדרש ל"ב מידות** לפי שהיו המצרים מבריחים עצמם לכומרים ומומרים שיש להם חוק יכול נתן להם ת"ל **רק אדמת הפהנים לבדם** – גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, אותן שהיו כתובין בטומס"ין בלבד. הקל כי כאמור לעיל קנה מה שקבלו בירושה והותר להם מה שקנו בעצמם.

בדרך סוד **אדמת הפהנים** גי' 575 עולה יצ"ר הר"ע, הרש"ע, ו- **הפהנים לבדם לא היתה** – ס"ת מ' מ' א' ה' עולה בגי' 86 אלו פ"ו ניצוצין הקדושים מתוך רפ"ח שגפלו בקליפות בשבירת הכלים ורובם במצרים (וחלקם בשכם, בדור המבול, בדור הפלגה) שאותם לא ביררו בני ישראל בעבודת הפך במצרים, **לא היתה לפרעה** – גי' (ל) **שכינ"ה** ונתורה לשאר ישראל לבררם על פני הדורות. בני ישראל ביררו ר"ב ניצוצין קדושים אותם הוציאו ממצרים בעבודתם בכל האדמה שהייתה שייכת לפרעה מהקנין של יוסף.

ב"ה טוב טעם ודעת מדוני (ט"ו) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, ט"ט; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; **מצצת ההשערות**: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שני ואו רבוי ואו מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשורה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – כ"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** – גרש – גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים/בתושבע"פ.

1.3 בראשית ויגש מד, יח

בראשית ויגש מה, ג: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחִיו אֲנִי יוֹסֵף הָעוֹד אֲבִי תָי וְלֹא-יָכֹלוּ אָחִיו לַעֲנֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהַלְוּ מִפְּנֵי:

העוד אָבִי – מרכא טפחא, יתור לרבות, על האב יעקב את הענין הרוחני של יעקב, שהרי הודיעוהו קודם שאביהם חי. האחים נבהלו כפי **רש"י** מפני הבושה על ששיבשו את השראת השכינה על יעקב. **תָי** – אתנה, מגביל לענין שריית השכינה על יעקב.

בראשית ויגש מה, ד: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחִיו וְשׂוֹנֵא אֲלֵי וַיִּגְשׂוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אֲחֵיכֶם אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה:

יוסף אֶל-אָחִיו וְשׂוֹנֵא אֲלֵי – דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים קשורים שעל כל אחד חל הענין, אבל וַיִּגְשׂוּ – אתנה, מגביל, המתאים למפרש שהרחיק את בנימין מלגשת עם שאר האחים שלא ישמע **אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה** וזה יתאים עם **וַיֹּאמֶר** – קדמא, שהקדים להרחיק את בנימין ואח"כ הזמינם לגשת אליו. האם הרחיק גם את ראובן שלא היה בשעת המכירה? **אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי** – מרכא טפחא, יתור לרבות במכירה את (א) הפגיעה בעצמם באטימת אוזנם מהתחננותו לפניהם שהוא אחיהם; (ב) הפגיעה באביהם יעקב, ברוח הנבואה שלא שרתה עליו **מִצְרַיִמָּה** – סלוק, מגביל שבמכירה קבעו סופית איך תתממש גזרת בין הבתרים, גר יהיה זרעך בארץ לא להם. **מִצְרַיִמָּה** – גי' 385 עולה שכינ"ה, כדי לפרק אחת ולתמיד את השנאה של אחיו (**בר' וישב**) מגלה להם שהנראה שפעלו מעצמן היה מוכרח מאלקים, בנמשך בפסוק הבא.

בראשית ויגש מה, ה:

וַעֲתָהּ אֶל-תַּעֲצָבוֹ וְאֶל-יַחַר-פְּעֵינֵיכֶם כִּי-מִכְרַתֶּם אֹתִי הַנְּהָ כִּי לְמַחְזָה שְׁלַחְנִי אֶלְהִים לַפְּנִיכֶם:

וַעֲתָהּ – מונח פסק בראש פסוק (סיבה א לפסק) כעין מידה ל"א **של רבי אלעזר בריה"ג** סדור שנחלק ומלת **וַעֲתָהּ** ושייכת לשני פסוקים. זה ממשיך **אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה וַעֲתָהּ** אף שאני משנה למלך – אני עדיין מכור, כהסבר הרב כיטוב – שיוסף היה מלך עבד שמעולם לא שוחרר אף על-פי שגשג את אסנת בת פוטי פרע כהן און שעל-פי הרמב"ן היה אמור לתת לו מעמד של משוחרר. **וַעֲתָהּ אֶל-תַּעֲצָבוֹ** – מונח פסק רביע, (סיבה ב לפסק) מפני שבא להפריד בית מלה המסתימת באות אהו"י ובין מלה הפותחת באות אהו"י (סיבה ג לפסק) – כעין שני שמות לענין משותף אחד, או שם אחד ושני ענינים שונים, צ"ע **אֶל-תַּעֲצָבוֹ** – מונח רביע, לפחות ארבעה ענינים הקשורים לעצב, או משהו אחר א' אל תעצבו על העבר – על השנאה; ב' על מעשה המכירה; ג' אל תעצבו על ההוה – בושה מאביהם (רש"י), ד' על העתיד – כי איני ברשות עצמי אלא שליח א-לקים **וְאֶל-יַחַר-פְּעֵינֵיכֶם** – פשטא מונח זקף-קטן (שני טעמים במלה אחת) כעין ריבה וריבה את הכל, הרי אח אחד בלבד רצה להרגו, ואח אחד בלבד הציע מכירתו, וכולם סבלו מכך, לכן עכשו יוקל לכולם **כִּי-מִכְרַתֶּם אֹתִי** – מרכא טפחא, יתור לרבות על מכירת יוסף את כל שהשתלשל מכך (ליוסף: נסיון פגיעת פוטיפר בו, התגרות אשת פוטיפר בו, ישיבת יוסף בכלא; ליהודה פרישת יהודה) **הַנְּהָ** – אתנה, מגביל ללמד על החידוש שבדבר **כִּי לְמַחְזָה שְׁלַחְנִי אֶלְהִים לַפְּנִיכֶם**: במובן של אוכל לבני ישראל, ובמובן של נישואי יוסף ואסנת שבכך נגאלה בת דינה ונולדו מנשה ואפרים שימנו על שבטי י"ה מהם קם עם ישראל ועל שבעים הנפשות שירדו למצרים. ליהודה יצא אורו של משיח מפרץ בן יהודה ותמר.

בראשית ויגש מה, ו:

וַיִּנְדְּרוּ לוֹ לֵאמֹר עוֹד יוֹסֵף חַי וְכִי-הוּא מִשְׁלַל בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפְגַּע לְבָבוֹ כִּי-לֹא-הָאֱמִין לָהֶם:

וַיִּנְדְּרוּ לוֹ – קדמא ואזלא, תבנית כעין כלל ופרט **וַיִּפְגַּע לְבָבוֹ** – מונח זקף-קטן, **כִּי לֹא-הָאֱמִין לָהֶם** – מרכא טפחא סלוק, תבנית של כל הכתוב כעין לימוד אלפניו ולאחריו • טט – אלפניו אולי יעקב חשש שיוסף לא עומד בצדקתו. בא פסוק **מה, ז** הודיע שיוסף עומד צדקתו.

בראשית ויגש מה, ז:

וַיִּנְדְּבוּ אֵלָיו אֶת-קַל-דְּבָרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיִּרְא אֶת-הַעֲגָלוֹת אֲשֶׁר-שָׁלַח יוֹסֵף לְשֵׂאת אֹתוֹ וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם:

... **אֲלֵהֶם** – זקף-קטן **וַיִּרְא** – פשטא **אֶת-הַעֲגָלוֹת** – מונח זקף-קטן במלה אחת, זקף-קטן זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין היקף, יעקב ראה עגלות שהיו סימן שיוסף זוכר לימוד התורה האחרון שלמדו יחד: כפי **רש"י הַעֲגָלוֹת** – (א) יוסף מסר לאחיו סימן לאביו שעצרו בלימוד בפרשת עגלה ערופה (העגלות אשר שלח יוסף ולא נאמר אשר שלח פרעה); (ב) וירא את העגלות ששנתן להם יוסף על-פי פרעה.

אֶת-הַעֲגָלוֹת – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, יוסף מסר סימן על לימוד עגלה ערופה, ותבנית הטעמים מרמזת שכך גם זוכר את כל תלמודו ועומד בצדקותו **אֵלָיו רביע** ... **אֲלֵהֶם** זקף-קטן ... **אֶת-הַעֲגָלוֹת** זקף-קטן בין שני קיסרים, דבר עוצמתי כאן כעין הבאת הוכחה חזקה שהאיש במצרים הוא אכן יוסף. וכתוצאה מהוכחה זאת **וַתְּחִי** – זקף-גדול – **רש"י** שרתה עליו שכינה שפרשה ממנו (טט – כבר כ"ב שנה).

וכן רמז למחדש הגדול בתורת הסוד **לְשֵׂאת אֹתוֹ וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב** – ר"ת לורי"א, אור לי **וַתְּחִי** – **תורה שלמה** בשם **ספר התגין** שתי קרניים לאחוריו קרן אחת לקדמיהו, טט – היינו שני תגים בצד ימין של גג החי"ת, תג אחד בצד השמאלי של גג החי"ת ולזה מרמז תמונת זקף-גדול, שתי נקודות לימין וקו לשמאל, וזה גם בתפקידי הזקף-גדול, שלוש נקודות אשר אפשר ששתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר.

בראשית ויגש מה, א: וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל-אֲשֶׁר-לוֹ וַיָּבֵא בְּאֶרֶץ שֹׁכֵעַ וַיִּזְבַּח זָבָחִים וַיִּבְרַח אֲבִיו יַעֲקֹב:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני – המצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג: **תמצית ההשערות: אתנת, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים והפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט: מרכא = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרוא – שנוי ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף-בד"כ** בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סדור שחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** = **גרש** = **גרשימ** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כולל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע"פ.

בראשית ויגש מו,ב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים וְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב וַיֹּאמֶר הַגְּנִי:

ת"א וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים וְיִשְׂרָאֵל וְגו' רמב"ן (מ,א) ... והנה בזכות הקרבנות נראה אליו אלקי יצחק אביו במראות הלילה במדת הדין רפה, זהו שאמר אלקים במראת הלילה ... והוא מה שאמר (בר' ויגש מו,ג) **אָנֹכִי הֵאֱלָא אֶלְתַּי אָבִיךָ, כִּי הוּא הָאֵל בֵּית אֵל וְגו'** הוא השם והיא המדה ... והבטיחו שלא יירא במצרים כי יזכה בדינו ויגאל אחרי הענוי, וזהו טעם ואנכי אעלה גם עלה.

וכתב הרב (טט - הרמב"ם) **בפרק כ"ז בחלק ראשון במורה הנבוכים,** ופירש הרב כי בעבור שאמר בתחלת הענין **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים וְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה**, לא היה קשה לאונקלוס לספר המאמר (טט - ולהרחיק כעין גישום שהוא נמנע ממנו בהתמדה) כאשר נאמר **בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה**, כי הוא סיפור אמירה ולא סיפור מעשה שהיה, כי יש הפרש גדול בין מה שיאמר בחלום או במראה הלילה, ובין מה שיאמר במחזה ובמראה, ובין מה שיאמר בדבר מוחלט וגו'.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים וְיִשְׂרָאֵל - קדמא מהפך פסק פשטא, הפסק מפריד בין מלת א-לקים שהוא שם משמות הבורא שבו מנהיג את העולמות והוא גם מידת גבורה וגלוי אחד שלה הוא מידת הדין, וגם שם למלאכים, ובין מלת ישראל שהוא שם הבא מהתגברות יעקב על המלאך **וישאל לבט** - **כי-שְׂרִית עִם-אֱלֹהִים וְעִם-אֲנָשִׁים וְתוֹכַל**: ומבטא ע"פ **רבי יוסף בכור שור** גלוי של גבורה רוחנית, וע"פ **הרלב"ג** מעלות רוחניות כמלאכים כי הוא שרר עם מלאכי השם עד שמדרגתו קרובה למדרגתם, ולא נלאה כחו בזה, ויהיה שר גם כן עם אנשים ולא ינצח. וע"פ **הרד"ק** ... יכל ללבן ועשו וכן יקרה עם עשו ואלופיו. ושם ישראל מלמד על גדולת נשמת עם ישראל המייצג את כנסת ישראל – שריית השכינה בעולם הנברא, ועל אהבת ה' לישראל. לכן אפשר כי התבנית מהפך פסק לומר **במדת הדין רפה** כי ירידת ישראל למצרים היא משימה שיש לבצעה בגבורה בשליחות הבורא מעל ההנהגה באמצעות המידות.

יעקב ויעקב - מונח פסק אתנה, ע"פ (זוהר ועוד) אין דומה יעקב לפני כל הנסיונות ליעקב השלם אחרי כל הנסיונות, דומה לו אברהם אברהם, לפני העקידה ואחריה, שמואל שמואל, אבל במשה משה אין פסק כי אין הבדל בין משה העליון ובין משה התחתון.

בראשית ויגש מו,ג - ד:

[ג] וַיֹּאמֶר אָנֹכִי הֵאֱלָא אֶלְתַּי אָבִיךָ אֶל-תִּירָא מִרְכָּה מִצְרַיִמָּה כִּי-לִנְיָ גָדוֹל אֲשִׁימָךְ שָׁם:
[ד] אָנֹכִי אֶרְדָּ עִמָּךְ מִצְרַיִמָּה וְאָנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַּם-עֲלֶיךָ וְיוֹסֵף יִשִּׁית יָדוֹ עַל-עֵינֶיךָ:

אֶל-תִּירָא מִרְכָּה מִצְרַיִמָּה כִּי – ס"ת אהה"י שם אה"ה בצירוף לחדש אייר **מִצְרַיִמָּה** – ג' שכני"ה, ולזה מוסיף פסוק (מ,ד) **אָנֹכִי** – רביע, מרמז לגלוי אהבת הקב"ה באופן הנעלה ביותר גבוה מעל גבוה שומר **אֶרְדָּ עִמָּךְ מִצְרַיִמָּה** – מרמז ליחוד קוב"ה ושכינתה **וְאָנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַּם-עֲלֶיךָ** – טפחא מונח אתנה, כמו ב-(שמ' יתרו כב) **אנכי ה' א-לקיך**, בטעם תחתון גאולת השכינה מגלותה עם הניצוצין הקדושים שנפלו בשבירת הכלים (ראה מאור ושמש בר' וישב) **אֶעֱלֶךָ גַּם-עֲלֶיךָ** – ס"ת מכה"ע צ"ע מה ס"ת **וְאָנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַּם-עֲלֶיךָ** מיכה"ה מרמז כאן? וזה קשור ל-(בר' ויחי ג,ב) **וְאֵלֹהִים פָּקֹד יָפְקֹד אֶתְכֶם** – גרשיים דרגא מונח רביע, גאולת השכינה מגלותה בתיקון יצר הרע והעולמות.

בראשית ויגש מו,ב:

וַבֵּנִי וְהוֹדָה עַר וְאוֹנָן וְשִׁלָּה וַפְרִץ וְנָחַח וַיֵּמֶת עַר וְאוֹנָן בְּאֶרְץ כְּנָעַן וַיְהִי בְנֵי-פְרִץ חֶצְרוֹן וְחֻמּוֹל:
וַבֵּנִי וְהוֹדָה – מונח רביע – מונח חמישה **עַר וְאוֹנָן וְשִׁלָּה וַפְרִץ וְנָחַח** – דרגא תביר טפחא – קבוצת פרטים מצטרפים, ובמקום ער ואונן שלא התקיימו, נכנסו **בְנֵי-פְרִץ חֶצְרוֹן וְחֻמּוֹל**

בראשית ויגש מו,ז:

וַיִּשְׂרַח אֶחָתָם – מונח אתנה, מגביל שהייתה אחותם רק מאבא, אפשר שזה מקור המדרש ששרח היתה בת אשת אשר למאן דאמר שלא נשאו תאומותיהם או שהיו לו לפחות שתי נשים.

בראשית ויגש מו,כו - כז: **[כז] כָּל-הַנֶּפֶשׁ הַבְּאֵה לַיעֲקֹב מִצְרַיִמָּה יֵצְא יָרְכוּ מִלְכַּד נָשִׁי בְנֵי-יעֲקֹב כָּל-נֶפֶשׁ שְׂשִׁים נָשִׁים:**
[כז] וַבֵּנִי יוֹסֵף אֲשֶׁר-יָלַד-לוֹ בְּמִצְרַיִם נֶפֶשׁ שְׁנַיִם כָּל-הַנֶּפֶשׁ לְבֵית-יעֲקֹב הַבְּאֵה מִצְרַיִמָּה שְׁבָעִים: ס
כָּל-הַנֶּפֶשׁ – תלישא-גדולה, פרט ראשון

הַבְּאֵה לַיעֲקֹב מִצְרַיִמָּה יֵצְא יָרְכוּ – קדמא מהפך פשטא מונח זקף-קטן, כעין כלל הצריך לפרט **א' אפשר שפסוקים (מ, כו - כז) כָּל-הַנֶּפֶשׁ הַבְּאֵה ... כָּל-הַנֶּפֶשׁ לְבֵית-יעֲקֹב הַבְּאֵה ...** מהוים תבנית כעין פרט וכלל ופרט וכלל הפרט הראשון **כָּל-הַנֶּפֶשׁ** – תלישא-גדולה, מצייין ע"פ (רש"י) פרט מובחר ומאוחד ומיוחד בעבודת אל אחד, פרט זה מפורט בכלל הצריך לפרט והוא יכלול את **יֵצְא יָרְכוּ מִלְכַּד נָשִׁי בְנֵי-יעֲקֹב** שע"פ הרמב"ן בשם רבי יהודה בא להוסיף ולא להפחית והכלל האחרון (מ, כז) **כָּל-הַנֶּפֶשׁ לְבֵית-יעֲקֹב הַבְּאֵה מִצְרַיִמָּה שְׁבָעִים**: ירבה את יעקב עצמו שע"פ **רשב"ם** נכלל בחשבון 33 בני לאה, וירבה את יוכבד בת לוי שנוולדה בין החומות (נכללת ב- 33 בני לאה) כי בשמות יש רק 31 אנשים חיים, וירבה את נשי בני יעקב מהאחיות התאומות.

כָּל-הַנֶּפֶשׁ – תלישא-גדולה, בתפקידי שיעור (תיב"ע, רשב"ם, רמב"ן ע"פ ב"ר, תורה שלמה), ראש, יחוד (רש"י ע"פ ו' רבה), עקירה שיעור הבאים מצרימה, מושלמים לשבעים ע"י הקב"ה או יוכבד. ועוד שהיו יותר משבעים כי נשיהם לא נמנו. ראש, אלופו של עולם, יחוד – מרמז לקב"ה והוא פרט ראשון והפרטים הבאים אלו יעקב ויוצאי ירכו המובחרים, המאוחדים ומיוחדים לאל אחד הקב"ה, ושגורת הכתוב נתלשו מאריך-כנען לרדת לגלות מצרים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) ט"ו, כי במצאתי האמתני – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תשפ"ג: **תמצית ההשקפה**: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דוקא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפיקא** = טרףא – שני ואו רבוי ואו מתפשט; **מרכא טפיקא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דוקא תביר טפיקא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפיקא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפיקא** – קבוצה שמעמיתים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בדי"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זוקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, ו; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישי; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** – גרש – גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שנגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלישא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שנגה = שכחה; **פוז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

לְמַה נְמוֹת לְעִינֶיךָ – דרגא מונח רביע, חטא אדם הראשון קנס מיתה לעולם, התוצאות ההילכתיות הן הרחקה ממת התופס ארבע אמות, מבית הקברות (**בבלי ברכות גב, יחא**), וממקום של ערום כמו מבית המרחץ למצוות שונות. מקור נוסף שכל ד' אמות הם רשות בפ"ע. **שכל טוב (בובר) בראשית פרשת ויגש - ויחי מזיט לְמַה נְמוֹת לְעִינֶיךָ**. כלומר מה הנאה יש לך שאנו מתים ואתה רואה: **לְעִינֶיךָ**. נקוד ברביע ששם גבול המחזה ...

מדרש זה יוסבר בשלבים: (א) **לְמַה נְמוֹת לְעִינֶיךָ**. כלומר מה הנאה יש לך שאנו מתים ואתה רואה (ט) – הרי זה בבחינת לעג לרש, ועני חשוב כמת); (ב) **לְעִינֶיךָ**. נקוד ברביע ששם גבול המחזה ... פירוש המלה המחזה עשוי להיות גבול הראיה, גבול המורה על חפץ, גבול חוות (נתינת) הדעת, רשות בפני עצמו, ע"פ (**בר' ויגש מא**) **וַיֹּאמֶר** ת"א וחוי, לכן משמע ששם גבול המחזה – ששם גבול האמירה. (ג) טט – המצרים באמרם **לְמַה נְמוֹת לְעִינֶיךָ** אם אינו מאכילם, הרי זה בבחינת לעג לרש כי הוא בעל האוכל שיכול לפעול ולהם אין אוכל ולכן הם בבחינת מת שאינו יכול לפעול. תוכן הכתוב מספר על המצב במצרים, מדרש שכל טוב בדרשו את טעם רביע במלת **לְעִינֶיךָ** מעביר את **נְמוֹת לְעִינֶיךָ** לעניני הלכה של ארבע אמות שתחום תפיסת המת (סביבו), שבתוך תחום זה אומרים רק מה ששיך למת, ומעבר לו אפשר לקיים מצוות שונות מבלי שיהא בזה לעג לרש, היינו למת שאינו יכול לקיימם.

(ד) תבנית הטעמים של **לְמַה נְמוֹת לְעִינֶיךָ** – דרגא מונח רביע, היא כתבנית הטעמים (**בר' ג**) **וְכִי תֵאָדָּה-הוּא לְעִינֶיךָ** (במפוע הראשון בתורה) מרמזת לחטא אדם הראשון שקנס מיתה לעולם, הביא יצר הרע לעולם ועמו הבושה מהערום והמסתעף מהם. ומכאן להלכות הקשורות להרחקה ממת התופס ארבע אמות (**בבלי ברכות יחא**), וממקום של ערום, ומאשה ע"פ **עין משפט** שו"ע או"ח מהא, (תפילין ד' אמות ממת, מבית הקברות ומבית המרחץ); וי"ד רפב, ד (ספר תורה מעבר לד' אמות ממת ובית הקברות); שדמ, טז, ז (דברי תורה מעבר לד' אמות ממת ע"פ ש"ך, ט"ז); שדמ, ג (מעבר לד' אמות ממת תפילין, ספר תורה; צצית, קריאת שמע ותפילה); או"ח קבא, ד (לא לעבור בד' אמות של מתפלל) **רמב"ם הלכות איסורי ביאה פכ"א, ה"ב** ... אסור הלך אחרי אשה ... עד שירחיק ד' אמות ... **שו"ת תורה לשמה סימן שפב** (טט - השאלה) אסור לאדם שיהלך אחר אשה מהו המרחק שצריך להיות ביניהם (טט - התשובה) ... הנה השיעור הוא ארבע אמות ... **דכל ארבע אמות הוא חלוקה ורשות בפ"ע** ... וכן הדבר מפורש יוצא מפי רבינו הגדול האר"י זצ"ל בטעמי המצוות ונתן שם טעם מספיק ע"פ הסוד **בשיעור ארבע אמות דסגי אחרי אשה**. והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי. כ"ד הקטן יחזקאל כחלי (ג' יוסף חיים, הלוא הוא הבן איש חי) נר"ו.

בבלי ברכות גב, ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי: אין אומרין בפני המת אלא דבריו של מת. אמר רבי אבא בר כהנא: לא אמרן אלא בדברי תורה, אבל מילי דעלמא לית לן בה. ואיכא דאמרי, אמר רבי אבא בר כהנא: לא אמרן אלא [אפילין] בדברי תורה, וכל שכן מילי דעלמא.

בבלי ברכות יחא, והתניא: המשמר את המת אף על פי שאינו מתו - פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה. משמרו - אף על פי שאינו מתו, מתו - אף על פי שאינו משמרו. מתו ומשמרו אין, אבל מהלך בבית הקברות - לא, והתניא: לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וספר תורה בזרועו וקורא, ואם עושה כן עובר משום (משלי יז) לועג לרש חרף עושהו! ה"תם תוך **ארבע** [אמות] הוא דאסור, חוץ לארבע אמות חייב, דאמר מר: **מת תופס ארבע אמות** לקריאת שמע, הכא - חוץ לארבע אמות נמי פטור.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילין סימן מה דין תפילין בבית הקברות ובבית המרחץ, ובו ב' סעיפים. **סעיף א** * אסור ליכנס (א) א בבית הקברות <א> או (ב) בתוך ארבע אמות של מת, ותפילין בראשו, משום לועג לרש (משלי יז, ה). <ב> ואם הם מכוסים, (ג) מותר.

סעיף ב ב בבית המרחץ, (ד) בית החיצון שכל העומדים בו הם לבושים, יכולין להניח שם תפילין לכתחלה. ובבית האמצעי, שמקצת בני אדם עומדים שם לבושים (ה) ומקצתן ערומים, אינו יכול להניחם לכתחלה, ואם היו בראשו אינו צריך לחלצן. (ו) ובבית הפנימי שכל העומדים שם ערומים, אפילו היו בראשו, צריך לחלצן. טט – הרחקה ממת, הבושה מהערום הגיע מחטא אדם הראשון

שולחן ערוך יורה דעה הלכות ספר תורה סימן רפב סעיף ד לא יאחזו אדם ס"ת ויכנס בו לבית הכסא או לבית המרחץ ו או לבית הקברות, אף על פי שכרוך במטפחת ונתון בתיק שלו, (ד) <ג> ולא יקרא בו [ג] עד שירחיק ד' אמות מהמת או מבית הקברות [ד] או מבית הכסא. ז (ה) ולא יאחזו ספר תורה בלא מטפחות.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שדמ סעיף טז יא אין אומרים בפני המת אלא דברים של מת, (ג) כגון צרכי קבורתו והספד; אבל שאר כל דבר, יב אסור. והני מילי בדברי תורה, אבל במילי דעלמא לית לן בה.

ש"ך יא אין אומרים כו' - משמע דעת המחבר דר"ת אפילו חוץ לד' אמות אסור ומילי דעלמא אפי' תוך ד' אמות שרי והב"ח פסק דר"ת אסור אפי' חוץ לד' אמות ומילי דעלמא אינו אסור אלא תוך ד"א ודבריו של מת מותר אפי' בד"ת אפי' תוך ד"א וכן נהגו לדרוש באגדות ופסוקים אפי' תוך ד"א בפני המת ויוצאין מענין לענין עד שמגיעין לספר שבחיו של מת מעסק תורתו וחסידיותו ויותר מדות טובות שהיו בו ע"כ וכתב המרדכי דכל אותו חדר שהמת מונח בו חשוב כד' אמות וכן פסק הב"ח וע"ל ס"י שס"ו:

סעיף יז מותר לומר פסוקים ודרשה <ה> לכבוד המת, [ח] בתוך ארבע אמות או בבית הקברות (מהרא"י בביאור מא"ח לדעת רמ"ה).

ט"ז (ה) לכבוד המת. - דכל שאין לכבוד המת ודאי אסור ... וכתב הטור בשם רב האי גאון דאפילו חוץ לארבע אמות אסור בד"ת: **שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שסז סעיף ב** לא יהלך בבית הקברות או בתוך ד' אמות של מת ותפילין בראשו, משום לועג לרש (משלי יז, ה), ואם הם מכוסים, מותר.

סעיף ג ב לא יהלך בבית הקברות או בתוך ד' אמות (א) של מת או של קבר וספר תורה בזרועו (ב) ויקרא בו ג או יתפלל, והוא הדין על פה אסור לקרות, אלא אם כן לכבוד המת, כמו שנתבאר. (וע"ל סימן שד"מ סעיף ט"ז).

סעיף ד מותר ליכנס לבית הקברות או לתוך ד' אמות של מת או של קבר, והוא לבוש ציצית, והוא שלא יהא נגרר על הקבר. אבל אם נגרר, אסור משום: לועג לרש (משלי יז, ה) במה דברים אמורים, בימיהם שהיו מטילים ציצית במלבוש שלובשים לצורך עצמן, ד אבל האידינא שאין אנו לובשין אותו <א> אלא לשם מצוה, אסור, אפי' אינם נגררים. [ב] והני מילי כשהציציות מגוללים, אבל אם הם מכוסים, מותר.

סעיף ו כיון שהרחיק ד' אמות, קורא ומתפלל, ואפילו רואה הקבר או בית הקברות. ואם יש שם מחיצה, מותר אחר המחיצה, סמוך אפילו תוך ד' אמות לקבר.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפלה סימן קב סעיף א (א) <א> אסור לישב (ב) א בתוך ד' אמות (ג) של מתפלל; בין מלפניו <ב> בין מן הצדדין (ד) (בין מלאחריו), (תוס' ומרדכי ואשרי פ' אין עומדין) צריך להרחיק ד' אמות; וגו' **סעיף ד** * (טו) אסור לעבור כנגד המתפללים בתוך ד' אמות, ודווקא (טז) לפנייהם, וגו'

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת מלמדנו (ט"ו ט"ז) כי במצוות האמתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – הצ"ח תלמוד; אלתהן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגבילו, מונה – רבו; מהפך פשטא – מוציא ממשט; מרקא = מאריך, רבו; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = ספקא – שנוי ואו רבוי ואו מתפסט; מרקא טפקא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרקא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרקא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – די"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונה רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כולל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכתה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכתה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים/בתושבע"פ.

הוכן בעזרת הרב יעקב ויגדור הי"ו והרב אהרן רובינשטיין הי"ו.

1.5 בראשית ויגש מד, יח:

בראשית ויגש מד, יח:

וַיִּקְרַן יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲדַמַּת מִצְרַיִם לַפְרֶעֶה כִּי-מִכְרָו מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ כִּי-חָזַק עֲלֵהֶם הָרָעַב וַתְּהִי הָאָרֶץ לַפְרֶעֶה:

נשתמש במדרש הבא בשלבים אחדים של הסבר הכתוב.

שכל טוב (בובר) בראשית פרשת ויגש - ויחי מד, כ: וַיִּקְרַן יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲדַמַּת מִצְרַיִם. שלא היו שמיין הקרקע בדמים, ולא התבואה

בדמים, אלא כל אדם היה מחליט קרקעו ליוסף בדמי פרנסתו ופרנסת בני ביתו כל אותה שנה וזרע כדי לזרוע איש אדם באותה שנה מכאן ואילך להיותן בארסיין שיורדין לשדה בעל הבית ועובדין אותה, אלא בשביל שכולם עבדיו הם, והוא צריך לפרנסם, התנה עמיהם לעבוד הקרקע וליטול הם ד' חלקים והוא נוטל את החמישית לפרעה (**בר' ויגש מד, כ**), ואעפ"כ לא קנה אותם לזכרו כי אם לפרעה: **כִּי-מִכְרָו מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ**. כשפרשנו: **כִּי-חָזַק עֲלֵהֶם הָרָעַב**. לפי שהיה רואה כי חזק עליהם הרעב לא היו שמיין את הקרקע אלא בין שהיה למצרי עשר שדות, בין שהיה לו שדה אחת, היה נותן את כל קרקעותיו לפרנסתו בשנת הרעב ולזרע השדה: **וַתְּהִי הָאָרֶץ לַפְרֶעֶה**; מעתה ועד עולם היו כל השדות מוחלטות לפרעה:

הפסוק (**בר' ויגש מד, כ**) עוסק במכירת וקנית אדמה בין נכרים כאשר יוסף הוא שליח המלכות. הפסוק מוסבר להלן ע"פ ההלכה כיצד תהליך מכירה בכלל ומכירת אדמה בפרט חל בין בני ישראל.

תהליך מכירה מתואר ב-**משנה בבא מציעא פ"ד, מ"א** הזהב קונה את הכסף ... וההסבר הוא (משיכת) הזהב (כסחורה) קונה את הכסף ופירשו מחייב את (תשלום) הכסף. אח"כ בא התשלום עצמו. המשנה עוסקת במטלטלין, אבל גם לאדמה התהליך דומה.

נתבונן במהלך אפשרי ללימוד מתבניות טעמי המקרא:

וַיִּקְרַן יוֹסֵף – קדמא ואזלא, בתפקיד של סדר מוקדם ומאוחר במכירה וקניה. ברשות המוכר משהו שהקונה מעונין בו והם הסכימו שזה

יעבור מהמוכר לקונה, הקונה צריך לעשות פעולה כדי לקנות:

(א) בקרקע – פעולת חזקה או שטר או כסף (או שווה כסף שלא נדון בו כאן)

(ב) במטלטלין – פעולת משיכה או הגבהה

(ג) ולכל אחד מהם (קרקע או מטלטלין) מתאים האופן הבא: (א) פעולת נתינת סודר מקונה למוכר (למאן דאמר כליו של קונה קונים)

(ב) נשוא המכירה נקנה לקונה אפילו לא נמצא במקום (כגון מכירת החמץ שבבית המוכר לרב) החפץ או הקרקע עובר לבעלות הקונה, (ג) נוצרה התחייבות הקונה לשלם.

אפשר כי (ג) מרומז בתבנית הטעמים פעמיים זקף בין שני קיסרים של הכתוב **אֶת-כָּל-אֲדַמַּת מִצְרַיִם לַפְרֶעֶה כִּי-מִכְרָו מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ** המרמזת לכעין בנין אב או הקש לכל תהליך מכירה שבו יש משהו שמוכרים, פעולה המסמלת שהנמכר נקנה לקונה, נוצרת התחייבות לקונה לשלם.

הכתוב **כִּי-מִכְרָו מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ** מתחיל את המכירה, כי המצרים יזמו את המכירה

הכתוב **וַיִּקְרַן יוֹסֵף** מרמז כי הקונה מקנה למוכר כלי שלו למוכר (למאן דאמר כליו של קונה קונים) בעקבות כך

נשוא המכירה הכתוב **אֶת-כָּל-אֲדַמַּת מִצְרַיִם** נקנה לקונה **לַפְרֶעֶה** מלמד שהאדמה או החפץ עוברים לבעלות הקונה, נוצרה התחייבות

הקונה לשלם. הכתוב (**בר' ויגש מד, כג**) **הֲאֵלֶּכֶם זָרְעַ** הוא אמצעי התשלום של אספקת הזרע לכל מקום שהמוכר נמצא בו, כי המלכות

העבירה את המוכרים למקומות שונים ממקום שבו מכרו האדמה שלהם.

עכשו נסביר איך במכירת האדמה אין אונאה.

משנה בבא מציעא פ"ד, מ"ט אלו דברים שאין להם אונאה העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות אין להן תשלומי כפל ולא

תשלומי ארבעה וחמשה ... פירוש המשנה לרמב"ם ב"מ פ"ד, מ"ט אמר ה' (**וי' בהר כה"ד**) וכן-תמכרו ממכר לעמיך או קנה מניד עמיך

אל-תונן, דבר הנקנה מיד ליד, יצאו קרקעות שאין מטלטלין, ויצאו עבדים שהוקשו לקרקעות לפי שנ' בהם לרשת אחוזה, ויצאו שטרות דאמר קרא ממכר מי שגופו מכור וקנוי יצאו אלו שאין גופן מכור וקנוי אלא לראיה שבהן. וגו'

(**וי' בהר כה"ד**) וכן-תמכרו ממכר לעמיך או קנה מניד עמיך אל-תונן איש את-אחיו:

ה-**משנה בבא מציעא פ"ד, מ"ט** ופירושה מוציאה קרקעות וכו' מאונאה בדרך הסקה שהפסוק עוסק באונאה במטלטלין ע"פ דרשת "דבר

הנקנה מיד ליד" ולכן מה שאינו מטלטלין אין בו אונאה. ע"פ מדרש **שכל טוב** הפסוק (**בר' ויגש מד, כ**) **וַיִּקְרַן יוֹסֵף** וגו' מדגים ישירות, שאין

אונאה בממכר קרקעות גם בהפרשי שווי מופלגים בין שהיה למצרי עשר שדות, בין שהיה לו שדה אחת, היה נותן את כל קרקעותיו

לפרנסתו (שווי זרע של) שנת הרעב ולזרע השדה: וסוף הפסוק **וַתְּהִי הָאָרֶץ לַפְרֶעֶה** – סלוק כמגביל, מעיד שאין כאן ביטול מקח.

כאמור הפסוק מוסבר ע"פ ההלכה כיצד תהליך מכירה בכלל ומכירת אדמה בפרט חל בין בני ישראל. לכן איננו מתיחסים לענין רקבון התבואה שלא באוצרות המלכות שאילצה את המצרים למכור אדמתם למלכות.

לפי פתרון יוסף המצרים היו צוברים בר לעצמם והמלכות לעצמה. הכתוב **כִּי-מִכְרָו מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ** הוא טעמא דקרא של **וַיִּקְרַן**

יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲדַמַּת מִצְרַיִם לַפְרֶעֶה כי הוא לתחילה לא התכווין לקנות האדמות, רק הם הציעו לו אותם בתמורה לזרע לאכילה.

במצב זה, היצע האדמה היה גדול, המלכות היתה הקונה היחיד שהיה בידו תשלום שהיה גם הצלת חיים והוא היה בשווי זרע לשנת רעב שאיפשר למצרים להתקיים. כך הראינו שבמכירת האדמה לא היה אונאה. אח"כ המלכות בעלת האדמה המציאה להם זרע כרצונה לזריעה

כאריסים, ואח"כ כנראה קבעה בתכנון מרכזי מה יגודל ואיפה.

אֶת-כָּל-אֲדַמַּת – מקף כרב-מצב של טיב האדמה וטיב פירותיה: **אֶת-כָּל-אֲדַמַּת מִצְרַיִם לַפְרֶעֶה** – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי

דרשות (א) מוציאה הכתוב ממשט, שלא היו שמיין הקרקע בדמים (שמכרו בהצע גדול ולא היה קונה אחר פרט למלכות שקנתה שלא כשווי שומה), ולא התבואה (שקנו) בדמים, אלא כל אדם היה מחליט קרקעו ליוסף בדמי פרנסתו ופרנסת בני ביתו. (ב) ועוד מוציאה הכתוב

ממשטו שלא קנה האדמות בהמצאו במ אלא בקנין סימלי ע"י הקנית כלי של המלכות למוכר.

ב"ה טוב טעם ודעת מנדתי לטוב (ט"ו) כי במצואת האמתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תפצית ההשערת: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרנא – שני ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מנח – כ"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זק-קטן – 2; זק-גדול – 3; רביע – 4; מנח רביע – לפחות 4; ... זק-קטן ... זק-קטן בחצי פסוק – היקף השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

כִּי-מִכְרֶיךָ - מקף כרב-מצב של מכירה: (א) מכירה לפי שומת שווי (ב) מכירת שלא לפי שומת שווי. ועוד דרך (א) מכירה בשלבים (ב) מכירה בבת אחת. **כִּי-מִכְרֶיךָ מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ** – מהפך פשטא זק-קטן, מוציא הכתוב מפשרו לשני דברים כי מפני הרעב (טט – א) לא היו שמין (טט – ב) לא מכרו בשלבים כנדרש ב- **שכל טוב** לא היו שמין את הקרקע אלא בין שהיה למצרי עשר שדות, בין שהיה לו שדה אחת, היה נותן את כל קרקעותיו לפרנסתו בשנת הרעב ולזרע השדה:

הרחבה בענין מכירת אדמה תמורת זרע (שאינו בו טענת אונאה) לעומת מכירת זרע תמורת אדמה (שיכולה להיות בו טענת אונאה) כדתנן **משנה בבא מציעא פ"ד, מ"א** הזהב קונה את הכסף וההסבר הוא (משיכת) הזהב (כסחורה) קונה את הכסף ופירשו מחייב את (תשלום) הכסף.

מצריים מכרו קרקע, המלכות החזיקה בקרקע ובוזה התחייבה לשלם תמורה, שהתבטאה בזרע לא מסוים אלא לפי בחירת המלכות (**בר' ויגש מז,ג**) **הֲאֵלֶיכֶם זָרַע** בכל מקום שצריך לספק אותו שם, אפילו לא הראה להם. זה יתאים לכך ש- (**בר' ויגש מז,כא**) **וְאֵת-הָעֵמֶם** העביר ממקום למקום ובכל מקום סיפק תשלום עבור הקרקע שקנה במקום המקורי של מקבלי הזרע במקום הימצאם לפי החלטת המלכות (הקונה). זה הוא שהזרע משמש לאכילה ולזריעה אינו חלק מתהליך המכירה. ע"כ הקרקע היא הסחורה הנמכרת ונגנית, הזרע (שהוא לא מסוים) הוא התשלום כמו כסף. ולא יכולה להיות טענת אונאה.

אם היה הפוך, כי המלכות רוצה לקיים את עמה ולכן מציעה לעם לקנות ממנה זרע (זה מטלטלין) והם מושכים ובוזה מתחייבים לתשלום, כל זמן שהיה להם כסף (שהוא לא דבר מסוים) היה יכול להיות להם טענת אונאה. אבל כאשר נשאר להם רק האדמה איך יעשו? בלי להתחשב במאן דאמר שקרקע מסוימת לא יכולה להיות תשלום אז צריך לעשות באופן אחר. (א) במשיכת הזרע מהמלכות המצרי המושך מתחייב בתשלום שהוא **שדה** – קרקע שלו (היינו מסוימת) אם זה לא חליפין אז נקרא תשלום על קניית הזרע ובוזה יכולה להיות טענת אונאה לקונה. (ב) אם זה חליפין אז הקרקע לא מהווה תשלום ואין אונאה (חויז מענין שאין אונאה בקרקע) ע"כ הסחורה היא הזרע והתשלום הוא קרקע. (המשך ל-א) ואם לא בחליפין, המוכר (המלכות) יתנה מראש שתמורת הזרע הקונה מתחייב להקנות הקרקע ואז המקבל (המלכות) תעשה חזקה בקרקע. לפני-כן לא קנתה.

בראשית ויגש מז כג: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-הָעַם הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֶת-אֲדָמְתְּכֶם לַפְרִיעָה הֲאֵלֶיכֶם זָרַע וְזִרְעֵתֶם אֶת-הָאֲדָמָה:

תורה שלמה (סא) הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וגו' נעשו כולן **כעריסין** אצלו עובדין ומוציאין יציאות ונותנין לו החומש וארבעה חלקים להם (מדרש הגדול)

תורה שלמה (סב) תוספתא סוטה (ליברמן) פ"ה, ה"ט עד שלא ירד יעקב למצרים היה רעב שני' (**בר' ויגש מה,ג**) **כִּי-יָגֵה שְׁנַתִּים הָרָעָב** וגו' משירד מהו אומ' **הֲאֵלֶיכֶם זָרַע וְזִרְעֵתֶם אֶת-הָאֲדָמָה:**

הֲאֵלֶיכֶם זָרַע – זק-קטן, שתי דרשות, דרשה (א) תמורה לקניית דבר מה. במצב זה **הֲאֵלֶיכֶם** – מקף כרב-מצב של תמורה לקניית דבר מה (א) באופן שעלול להיות בו טענת אונאה (ב) באופן שאין בו טענת אונאה וזה בקרקע שאין בה טענת אונאה. דרשה (ב) **הֲאֵלֶיכֶם** – מקף כרב-מצב של נתינת הזרע לזריעת שדה באריות: **תורה שלמה (סג) הֲאֵלֶיכֶם זָרַע** (טט – א) מכאן אמרו מקום שנהגו שיתן בעל השדה את הזרע נותן. (טט – ב) מקום שנהגו שיהיה הזרע על העריס לא יתן (טט – ג) ואם התנו ביניהן הרי הן כפי התנאי (מדרש הגדול)

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-הָעַם – מהפך פשטא זק-קטן, מוציא הכתוב מפשרו ע"פ הביאור ב-**תורה שלמה (סא)** כי המצרים אמרו לו שיקנה אותם לעבדים מלאים לפרעה לעשות מלאכת המלך כרצונו, ואילו יוסף קנה רק האדמה והתנה עמהם שיעבדו אותה לעולם ויהיו בה ארוסי בתי אבות לפרעה. ואח"כ אמר **הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֶת-אֲדָמְתְּכֶם לַפְרִיעָה** לא לעבדים ... רק עם האדמה תהיו לו.

אור החיים ... הטיל תיבת הַיּוֹם בין אֶתְכֶם ל-**וְאֶת-אֲדָמְתְּכֶם**, טט – המלה הַיּוֹם יתירה ללמד שלגבי כל מצרי משעת החליפין אדמה למלכות תמורת פרנסה מהמלכות, הוא נמצא בשירות המלכות.

אור החיים הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם...ובמעשה שעשה להעביר העם לערים מקצה וגו' זו היא קנייתם, לזה אמר **הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם**, פירוש כמה **שהעברים** **אז** להערים ... (**בר' ויגש מז,כא**) **וְאֵת-הָעֵמֶם** - קדמא זק-קטן בתיבות מוקפות, כעין מוקדם שהוא מאוחר בענין, ההעברה היא החלק המוקדם של קניית המצרים בקנין שכיר ולא בקנין עבד. ואילו האדמה נקנתה בקנין גמור.

אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֶת-אֲדָמְתְּכֶם – מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא הקנין והשונים בהלכותיהם או עניניהם בקשר לנושא. דבר אחד הוא ההבדל בין הקנין של האדמה שהיה קנין מוחלט לעומת קנין העם שלא היה לעבדות אלא לשכירות בשירות המלכות. אפשר לומר כי יוסף השאיר לאנשים את היוזמה והענין לעבוד ולהרוויח בוזה שלא שיעבדם, כי לעבד אין רווח מהשתדלותו, וגם שגבה מהם רק חמישית בתבואות של כל שנה ולא יותר וגם לא בתנאי חכירה של כמות תבואה קבועה או דמי חכירה קבועים, שאם השנה קשה עדיין ייאלצו לשלם את דמי החכירה המלאים. תנאים אלו מתבטאים במשנות שונות ב-**בבא מציעא פ"ט**

(**בר' ויגש מז,ג**) **הֵן** – תרסא בתפקיד קביעת שיעורי ותנאי אריות (= שוכר בחלק קבוע מן התבואות שתביא האדמה) חכירה (שוכר במידה ידועה של התבואות לא משנה מה האדמה הניבה) קבלה בשכר (שוכר בערך כסף קבוע בלי קשר לתנובת האדמה), **קָנִיתִי** – קדמא, קודם לקבלת האדמה ע"י כל אחד משלושה סוגי מקבלי האדמה.

(**בר' ויגש מז,ג**) **אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֶת-אֲדָמְתְּכֶם** – מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא יחסי ההתקשרות בין בעל אדמה ובין מקבלי אדמה לעיבוד משלושה סוגים והשונים בהלכותיהם לגבי מה עליהם לעשות באדמה ומה עליהם לספק לבעל האדמה. **וְאֶת-אֲדָמְתְּכֶם** – מקף כרב-מצב החלקה שמקבל המקבל ולפי זה משתנה התחייבותו לבעלי האדמה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו, ט"ז) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"ג: תפצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרנא – שני ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרנא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישייה; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

משנה בבא מציעא פ"ט, מ"א

המקבל שדה מחברו מקום שנהגו לקצור יקצור לעקור יעקור לחרוש אחריו יחרוש הכל כמנהג המדינה כשם שחולקין בתבואה כך חולקין בתבן ובקש כשם שחולקין ביין כך חולקין בומרות ובקנים ושניהם (בעל הבית והאריס) מספקין את הקנים (לתמוך בגפנים):

משנה ב

[ב] המקבל שדה מחברו והיא בית השלחין או בית האילן יבש המעיין ונקצץ האילן אינו מנכה לו מן חכורו אם אמר לו חכור לי שדה בית השלחין זה או שדה בית האילן זה יבש המעיין ונקצץ האילן מנכה לו מן חכורו:

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת בבא מציעא פ"ט

[ב] צריך שתדע שלשה שמות אלו על איזה ענין אומרים אותם, והם שוכר וחוכר ומקבל. והוא ששוכר הוא השוכר את האדמה לזרעה בדמים ידועים בכך וכך דינרין. ומקבל הוא השוכרה בחלק מתבואתה כגון שיסכים עמו בחצי מה שתביא האדמה או בשלישו. וחוכר הוא השוכר את האדמה במדה ידועה מן החטים או משאר הזרעונים הנזרעים כגון שהסכים עם בעל הקרקע שיתן לו כך וכך סאין ממין פלוני מן הזרעונים בין שתביא האדמה מעט או הרבה. ועוד, שם מקבל נאמר בסתם על חוכר ושוכר שפעמים ואמר במשנה מקבל וכוונתו בכך חוכר או שוכר וכאלו אמר המקבל שדה בחכירות או בשכירות, ומה שאמר במשנה זו ובהלכה שלפניה מקבל הוא הדין עצמו גם בחוכר. ולפי שפירש ואמר לו השכיר לי בית השלחין זה, השמיענו שכוונתו כמות שהיא עתה במצבה הנוכחי ולפיכך מנכה לו מחכורו. ופירוש מנכה, מחסר.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת בבא מציעא פרק ט

[ג] כבר ביארנו כי מקבל הוא השוכר את הקרקע בחלק מתבואתה, ולפיכך אם הכירה ולא זרעה משערין כמה היתה עושה אלו נזרעה, ויתן ממנו החלק שהוסכם עליו. וזה ברור.

[ד] לנכש, לנקות את השדה, כי כאשר גדל הזרוע צומחים עמו מיני עשבים ונקיים ממה שמוסיף בתבואה הרבה מאד, לפי שחורו כל הלשד לזרוע, וזה ידוע אצל עובדי האדמה, ולפי שזה חוכר המשלם שיעור קצוב היה לו לומר לו אני לא אנכש ואינך יכול לכוף אותי לנכש לפי שאין עליך הפסד במיעוט התבואה, אלמלי מה שהזכיר מהפסד האדמה לעתיד.

[ה] כרי, גדיש שהרחת מתכסה בגבהו, והוא שיעור סאתים חוץ מן ההוצאות. אמר ר' יהודה כי זה שיעור שאינו מוסיף. לפי שכלי זה הנקרא רחת פעמים שהוא ארוך או קצר. וכדי נפלה, שיעור מה שנזרע בה. ודין זה אינו אלא במקבל, שביארנו שהוא שוכר בחלק מן התבואה. ואין הלכה כר' יהודה.

[ו] דין זה כולל לשוכר וחוכר. ומכת מדינה, הוא שהוכר רוב שדות אותה מדינה, ואין הלכה כר' יהודה.

[ז] זה ברור ואינו צריך פירוש.

[ח] דינים אלו שבבבא זו חוזרים כפי שנויי השדות. וכללו של דבר זה שאם הסכים עמו לחרוש את השדה ולזרוע בה מין מסויים הרי הוא רשאי לזרוע בה מה שנוקו לקרקע פחות מאותו הדבר שהוסכם עליו, ולא יזרע מה שנוקו יותר, והולכין בזה על פי בעלי ידיעת טבע אותו המקום בזריעה מאותם המתעסקים בחרישת אותן הקרקעות ועבודתן.

(בר' ויגש מז,ג) וְאֵת-אֲדָמָתְכֶם – מקף כרב-מצב החלקה שמקבל המקבל ולפי זה משתנה התחייבותו לבעלי האדמה.

(בר' ויגש מז,ג) וְזָרְעֶתֶם – טפחא, רבוי והשתנות, רשאי לשנות לזרוע מה שנוקו לקרקע פחות מאותו הדבר שהוסכם עליו, ולא יזרע מה שנוקו יותר, וְאֵת-הָאֲדָמָה – מקף כרב-מצב החלקה ולכן ע"פ טעם סלוק מגביל הטיפול באדמה בכך ש-הולכין בזה על פי בעלי ידיעת טבע אותו המקום בזריעה מאותם המתעסקים בחרישת אותן הקרקעות ועבודתן.

משנה ג המקבל שדה (רמב"ם השוכר בחלק מתבואתה) מחברו והובירה שמיין אותה כמה ראויה לעשות ונותן לו שכך כתוב לו אם אוכיר ולא אעביד אשלם במיטבא:

משנה ד המקבל שדה מחברו ולא רצה לנכש ואמר לו מה אכפת לך הואיל ואני נותן לך חכורה אין שומעין לו מפני שיכול לומר לו למחר אתה יוצא ממנה ומעלה לפני עשבים:

משנה ה המקבל שדה מחברו ולא עשתה אם יש בה כדי להעמיד כרי חייב לטפל בה אמר רבי יהודה מה קצבה בכרי אלא אם יש בו כדי נפילה:

משנה ו המקבל שדה מחברו ואכלה חגב או נשדפה אם מכת מדינה היא מנכה לו מן חכורו אם אינו מכת מדינה אין מנכה לו מן חכורו רבי יהודה אומר אם קבלה הימנו במעות בין כך ובין כך אינו מנכה לו מחכורו:

משנה ז המקבל שדה מחברו בעשרת כור חטים לשנה לקתה נותן לו מתוכה היו חטיה יפות לא יאמר לו הריני לוקח מן השוק אלא נותן לו מתוכה:

משנה ח המקבל שדה מחברו לזרעה שעורים לא יזרעה חטים יזרעה שעורים רבן שמעון בן גמליאל אוסר תבואה לא יזרענה קטנית קטנית יזרענה תבואה רבן שמעון בן גמליאל אוסר:

הסבר נוסף למלת **קְנִיתִי** וטעמה: **קְנִיתִי** – קדמא, קנין האדמה קדם להצעת האריסות **תורה שלמה [סב] הערות** רש"י פסוק יט, לקח טוב פסוק יח, (בר' ויגש מז,ח) וּנְתַתֶּם הַשֶּׁגָה הַהוּא וַיָּבֵאוּ אֵלָיו בְּשֶׁגָה הַשְּׁנִית, יש לומר שהוא שנה שניה לרעב, וא"ת והרי למעלה מן הענין כתוב כי זה שנתיים הרעב וזה המעשה שמכרו המצריים איש שדהו לא היה אלא אחר שבאו אחיו למצרים, יש להשיב שהענין **מוקדם ומאוחר**, ונאמר שזה המעשה היה בשנה שבא יעקב אבינו ובניו למצרים, ושבאו נפסק הרעב והתחילו לזרוע, והוא מסייע למה שאמרנו רז"ל ויברך יעקב את פרעה, אמר לו יהי רצון שיעלה נילוס לרגליך, וכן היה, כי בשנה הראשונה מכרו הכסף והמקנה ובשניה גם שדותיהם ומקניהם ועצמם, וכאן ואילך נפסק הרעב והיו זורעין ונותנין חמישית לפרעה.

... ואם רצונך אמור כי הכתוב ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר, ואיך יהיו זורעין בשנה השלישית, אלא שאמר הכתוב ויבואו אל יוסף בשנה השנית, שנית למכירת מקניהם, שהיא שביעית בסוף שני הרעב, כי מה שאמר למעלה ותלה ארץ מצרים הוא בשנה הששית עד כי תם הכסף ומקנה הבהמה, ובשביעית מכרו גויתם ואדמתם וכן הוא אומר ותן זרע וגו'.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מוט"ל (ט"ו) כי במצוות האמת – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה. התשפ"ג – הצגת ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשוטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרוא – שני ואו רבוי ואו מתפסט; מרכא טפקא – קב"ל עשויה לגזול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בדי' בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק I – סדור שנוחק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונה רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף: השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק עריון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.6 בראשית ויגש מד, יח: (התשע"ו) (בהשתתפות נחלת יעקב)
בראשית ויגש מז, כג: ויגש יוסף אל-ה' ויאמר יוסף אל-ה' ה' אל-הי יוסף ויאמר אל-ה' ויאמר אל-ה' ויאמר אל-ה' ויאמר אל-ה' ויאמר אל-ה'
הא-לכם זרע וזרעתם את-האדמה:

בראשית ויגש מז, כד: והיה פתבואת ונתתם חמישית לפרעה
וארבע הידת יהיה לכם לזרע השדה ולאכלכם ולאשר בבתיכם ולאכל לטפכם:

(בר' ויגש מז, כג) ויגש אלה יוסף לחק עדי-היום הנה עלי-אדמת מצרים לפרעה להקמש ר"ק אדמת הפהנים לבדום לא יהיה לפרעה:

תורה שלמה [סה] (בר' ויגש מז, כד) והיה פתבואת ונתתם חמישית לפרעה, ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי פרעה אין לו כלום בעולם והוא אומר **(בר' ויגש מז, כד) והיה פתבואת ונתתם חמישית לפרעה וגו'** אבל הקב"ה שהכל שלו אינו אומר לך שתפרוש לו אלא אחד מעשרה (ב"ר פצ"ה מכת"ו במנח"א) (ט: להקל רק למעשר ראשון? ומעשר עני רק בשתי שנים מתוך שש, כי מעשר שני נאכל ע"י הבעלים בירושלים ולא חמישית כל שנה כמו של פרעה)

באור תו"ש [סה] ... ראה לעיל אות נט ולקמן אות סח ומענין זה בכת"ו מושב זקנים רק אדמת הכהנים (ט: שני פסוקים (בר' ויגש מז, כג) רק אדמת הפהנים (בר' ויגש מז, כג) ר"ק אדמת הפהנים) הקשה החסיד למה נכתב זה בתורה אלא משה כתבו בעבור ישראל שלא יהיו צרי עין לתת תרומות ומעשרות להביא לירושלים שעולה לחומש (ט: בסה"כ אבל מעשר שני נאכל ע"י הבעלים) ראו מה עשה פרעה לכומריו שלא קנה קרקע שלהם, וגם פטרם מן החומש בעבודה זרה שלו, כל-שכן אתם שאתם בני ואני נותן לכם את ארץ כנען בחנם שתתנו במקום מצוה כי אתם בני אל חי. וכ"ה בקיצור בס' פענח רזא משם ר"ח. ולפינו בספר חסידים לרבינו יהודה ההסיד הוצאת מק"ג סי' תת"ז (בר' ויגש מז, כג) ר"ק אדמת הפהנים לבדום לא יהיה לפרעה: למה הוצרך זה לכתוב בתורה?

(בר' ויגש מז, כג) ר"ק אדמת הפהנים לבדום – גרשיים מהפך פשוטא זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שתי דרשות, אחת מהן ר"ק אדמת הפהנים – גרשיים מהפך פשוטא תבנית טעמים בתפקיד כעין יצא להקל ולא להחמיר, ומלמד מכומרי עבודה זרה לתלמידי חכמים של ישראל כהמשך הביאור של תו"ש [סה]

אלא לומר לך אם המלך מטיל מס על העיר בני העיר יתנו ותלמידי חכמים שעוסקים [בתורה] יומם ולילה לא יתנו עמם דבר כי לא בעבורם הטיל על העיר אלא בעון עמי הארץ ותורת אלהים משמותן. הנה פרעה לכהנים לע"ז עשה טובה וכ"ש עובדי ה' שיהיו ישראל מספקין מזונותיהם וכל צרכיהם שנאמר **(תה' לז, כג) ולא-ראיתי צדיק נעזב וזרעו מקבש-לקחם:** אלא עשיתי תקנתם לכל צרכיהם. ובכת"ו מושב זקנים **(בר' ויגש מז, כג) ארבע הידת יהיה לכם** (ט: החלק הראשון יהיה) **לזרע השדה** (ט: החלק השני יהיה) **ולאכלכם** (ט: החלק השלישי יהיה) **ולאשר בבתיכם** (לעבדים ולשפחות שישנו לאדם), (ט: החלק הרביעי יהיה) **ולאכל לטפכם** (וא"ת מאחר שאמר להם יוסף וארבע הידות יהיה לכם תו למה היה למיזר ולאשר בבתיכם ב"ר וי"ל דכיון שהזכיר יוסף ד' הידות רצה לחלק כל חלק וחלק, השני לבדל דבר דהיינו בעלי בתים והיינו לאוכלכם, שהרי הוא היה מדבר עמם וחלק השלישי לבבדים ולשפחות שישנו לאדם והיינו דאמר ולאשר בבתיכם והחלק הרביעי לבבדים והיינו דאמר ולאכול לטפכם) (וכ"ה ב[מדרש] [שכל טוב] כאן) **וארבע הידת חסר וי"ו כלומר מכאן אמרה תורה שלא יבזבו אדם יותר מחמש, והד' יניח לעצמו, וכנגד ארבע דברים שאמר כאן לזרע השדה, לאכלכם, לאשר בבתיכם ולאכול לטפכם.**

המשך הביאור של תו"ש [סה] מלמד על שתי הלכות הנלמדות מהתוכן (בר' ויגש מז, כד) והיה פתבואת. ותבנית הטעמים מלמדת משהו אחר.

... וב-**רביד הזהב** (רבה"ז) [מביא שני דינים שיש ללמוד מפסוק שלפינו. (ט – הלכה א) ב-ש"ת מהר"מ בר ברוך סי' תקמ"א (הלכות מס מרבין יוסף טב עלם (רי"ט"ע)) כתוב ולא מצינו בכל התורה שישעבד הקב"ה כלום את ישראל בקרקע (ט: כנאמר לעיל ארץ כנען בחינם) אלא **(דב' ראה יז, כג) היצא השדה ל-שנה.** וכן בלקט שכחה ופאה ועוללות ובהענקה. (ו' ט: ואילו) במלכותא דארעא נמי כתיב **(בר' ויגש מז, כד) והיה פתבואת ונתתם חמישית לפרעה ולא** (ט: נשאר לעם המצרי) כלום (בקרקע). ונראה דכוונת רי"ט"ע רק לרמז בעלמא והרי מבואר בקרא שאמר **(בר' ויגש מז, כג) ויקון יוסף את-פל-אדמת מצרים לפרעה וגו'.**

בראשית ויגש מ, כ: ויקון יוסף את-פל-אדמת מצרים לפרעה פיימקרו מצרים איש שדהו פייטנק עליהם הרעב ונתתי הארץ לפרעה:
דברים ראה יז, כב: עשר תעשר את פל-תבואת ורעה היצא השדה שנה שנה:

(ט – הלכה ב) פתבואת ראה **[פיהמ"ש להרמב"ם פאה פ"א ה"ד]** שם תבואה נופל על חמשת המינים והוא חטה (והכוסמין) והוא שני מינים והשעורה והוא שלשה מינים (שבלת שועל והשיפון) ואלו הם חמשת מינים הנזכרים בכל מקום וראה **[נדרים נה.]** הנודר מן התבואה אינו אסור כ"א בחמשת מיני דגן, וב**[רבה"ז]** מעיר דמכאן למדנו מדכתוב מקודם ב-**(בר' ויגש מז, כג) ויקחם אין פל-הארץ וגו'** ולחם לא מיקרי כ"א ה' מיני דגן.

אבל בהמשך הביאור של תו"ש [סה] ... (מובא כי חולקים על) [פיהמ"ש להרמב"ם פאה פ"א ה"ד] ש-שם תבואה נופל (ט – רק) על חמשת המינים (דגן) (וממשיך הביאור ואומר)

ול"נ (ולו נראה) דאין מכאן ראייה דהרי פשוט הקרא **(בר' ויגש מז, כג) הא-לכם זרע וזרעתם את-האדמה** יהיה בתבואות ונתתם חמישית משמע דמכל מה שזרעו נתנו חמישית ולא רק חמשת חמישים. ומביא שם מ-**[פסקתא פ' אמר] (וי' אמר כג, לט) באספקם את-תבואת הארץ** דכל הפירות בכלל תבואה וכן בנדרים שם דהיכי דכתיב **(מ"ב ת, ג) תבואת השדה** כל הפירות בכלל תבואה, ועי' בשי"ע יו"ד סי' רי"ז ס"ק י"ח ובנ"כ (ט: והנושאי כלים) שם.

(שי"ע יו"ד הלכות נדרים סי' ריז, ס"ק יח) (ד) (כה) הנודר מהתבואה כו] או הנודר <כג> מעלתא (פירש [ט"ז יורה דעה סימן ריז ס"ק כג] כג) מעלתא. כל דבר מעולה ומשובח כ"כ הרא"ש שם:, אינו אסור אלא כו בחמשת המינים. <כד> והוא הדין לנודר מהדגן. **[פתחי תשובה יורה דעה סימן ריז ס"ק ד] (ד) הנודר מהתבואה – בגמרא (ט: נדרים) דף נ"ה ע"א מבואר דאם אמר (מ"ב ת, ג) תבואת השדה אסור בכל הגדל שבשדה וצ"ע שהשמיטו הפוסקים. תפ"מ (ט: תפלה למשה):**
אפשר כי דעת ה-[פסקתא פ' אמר]** כי כל הפירות בכלל תבואה (גם ללא ההדגשה (מ"ב ת, ג) תבואת השדה כמאמר פתחי תשובה)**

נתמכת בתבנית הטעמים הבאה.
והיה פתבואת – (סלוק) פשטא זקף-קטן והתוכן הוא תאור ואחריו פעולה, תבנית העשויה ללמד דרך לימוד של דרשה לאחריו
ואלפינו, כאשר כאן הלאחריו מלמד על הלפניו. הכתוב אחריו ונתתם חמישית לפרעה הוא רווח תמידי על הלוואה ראשונה שב-
(בר' ויגש מז, כג) הא-לכם זרע (ט: מכל מין) **וזרעתם את-האדמה**. כי ממה שיגדלו ואחריו שיפרישו חמישית לפרעה, אחת מ-
ארבע הידת יהיה לכם לזרע, לכן אינם לוויים שוב ממחסני פרעה.

זה רווח קרן מלאה בכל שנה ויש לעיין בהלכות רבית ואונאה, האם רווח כזה הוא דבר ראוי. אפשר שכאן אחד המקורות להלכה, שאין אונאה בקרקעות, ובתשלום הארס או החוכר נדרש ב-**[משנה בבא מציעא פ"ט, מ"ה]** ארס למחצה לשליש ולרביע (מהתבואות ומזמורות ועוד). ויוסף עשה עמם חסד וגבה רק חומש.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו, ט"ז) – תהלים ק"ט, ט"ז – טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **מצאתי המשמעות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא – טרףא – שני ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשית לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעיטם חלק מפרטיה מניין מסוים; מרק – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי: קדמא – סדר קדימות; אזלא – גרש – גרשימ – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שנגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים/בתושבע"פ.**

אבל המשך הביאור של **ת"ש [סה] ... ולעיל (ט"ט: בר' ח"ש כ"ז)** פ"כ אות פ"ד בבאור דהמוכר את השדה מכר גם את האילנות מקרא **ונקסו ... השדה וגו' וכלהעין אשר בשדה**,

(בר' ח"ש כ"ז), **ונקסו שדה עפרון אשר במכפלה אשר לפני ממרא השדה והמערה אשר-בו וכלהעין אשר בשדה אשר בכל-גבלו סביב:**
א"כ כאן דמכרו איש שדהו גם האילנות מכרו וגם מזח נתנו חמישית לפרעה.

ונתתם חמישית – דמכל מה שזרעו נתנו חמישית ולא רק מחמשת חמינים. ונתתם חמישית – מרכא טפחא כיתור לרבות. מוצע לדרוש על חלוקת היבול גם חלוקת תבן קש זמורות וקנים בתנאים דומים (ט"ט): ובזה הקשר לאילנות שבתוך השדה והמקיפים אותו כמוכרז ב-(**בר' ח"ש כ"ז**)). **לפרעה –** אתנה מגביל למסירת יבול ופסולת חקלאית, אבל לא תוצרת אחרת כגון כדים, בגדים. מוצע לומר כי תבנית הטעמים של **והנה בתבואת –** פשטא זקף-קטן, מלמדת שתי דרשות על תבואת שדה: (א) בעל הבית קובע מה יגדלו ע"י שמוסר להם הזרע, או שקובע להם תנאי בחוזה וזה מתאים לאריס וחוכר, אבל המקבל אדמה בשכר מעות קבוע אינו מחויב (ב) שיעשו שהאדמה תניב באופן מיטבי.

מעיון בספרים (באוצר החכמה) הדנים ב-[הלכות מס מרבינו יוסף טב עלם (ריט"ע)] מתברר כי ריט"ע הציע מסוי לצרכי הקהלה ע"פ קושי העבודה וגודל ההכנסות. מסוי קרקע וחקלאות במדרגת מס נמוכה עד אפסית, רבית במדרגת מס גבוהה. לכן אפשר כי **והנה בתבואת ונתתם חמישית לפרעה** מלמד על דינה דמלכותא דינה. **והחלק השני ע"פ טעמיו,** מלמד בתבנית פרט וכלל הצריך לפרט על מסוי רצוי. **וארבע הנה' יהיה לכם –** פרט קדמא, **לזרע** כלל הצריך לפרט, **השדה ולאכלכם ולאשר בבתיכם ולאכל לטפכם –** פרט בתראה המברר את הפרט קדמא.

בפרט בתראה נמצאת תבנית הטעמים **השדה ולאכלכם ולאשר בבתיכם –** דרגא תביר מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוי עם הלכה שווה לכולם שכלל (המרוזם בטעם קדמא של **לזרע**) יש להשתתף במסוי לצורך הקהלה. ואילו תבנית הטעמים **ולאכלכם ולאשר בבתיכם –** תביר מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוי הפוטר את חסרי הכנסות ובעלי הכנסה נמוכה ממסי קהל ולזה נוסף גם **ולאכל לטפכם –** מרכא סלוק, כרובי מגבלות של מסוי. וזה יברר את טעם תרסא של **לכם** במשמעות הערכת הכנסות ויכולת לשלם, וטעם פזר של **הנה' יהיה לכם** מעביר מהנושא הדן במסוי תבואת למסוי רצוי לצורך הקהלה. הסברים נוספים לטעם פזר **הנה' יהיה לכם**

(בר' ויגש מז, כד) וארבע הנה' יהיה לכם – מונח פזר, שתי דרשות בתפקידי פזר, אחת בדרך מוסר **תורה שלמה [סה] ...** ובפירושו ר"י מוינה **ארבע הנה' יהיה לכם** **מכאן המבזבז אל יבזבו יותר מחומש. (וכ"ה ב(מדרש)[שכל טוב] כאן) וארבע הנה' חסר וי"ו כלומר מכאן אמרה תורה שלא יבזבו אדם יותר מחמש, והד' יניח לעצמו. להשוואה כתב הגר"א ב-קול אליהו, פרשת תשא (עי) הנגינות של התיבות (שמ' תשא לטו), העשירי לא-ירפה הוא מונח רביעי, ... לרמז על מאמרם ז"ל במס' כתובות (דף נ' ע"א) המבזבז אל יבזבו יותר מחומש. וב-[בבלי ערכין כח,א] רבי אליעזר אומר המחירים לא יחרימם כל רכושו אלא עד כדי שישאיר לו מעט, רבי אלעזר בן עזריה אומר כרבי אילא שאמר באושא התקינו המבזבז אל יבזבו יותר מחומש וישאיר לעצמו ארבע חלקים, ורמז לכך ל-(**וי' בח' מז, כח**) אף-כל-תִּרְם אֲשֶׁר יִתְרַם אִישׁ ה' מכל-אֲשֶׁר-לו' – רביע, ישאיר ארבע חלקים. **והנה' לכם –** מונח תלישא-קטנה **לזרע –** קדמא **השדה ולאכלכם ולאשר בבתיכם –** דרגא תביר מרכא טפחא **ולאכל לטפכם –** מרכא סלוק**

ולאשר בבתיכם – מרכא טפחא – יתור לרבות כפ' **רש"י** העבדים והשפחות אשר בבתיכם. משמע שהמצרים לא היו עבדים לפרעה אלא כפי **רש"י** בקניית האדמה – הפכו לאריסים וכפ' **רש"י (מז, כח) –** והיינו עבדים לפרעה – להעלות לו המס הזה בכל שנה לחק שלא יעבור. ט"ט: כעין מס עובד בצורה של דמי אריסות בשווי של חמישית מהיבול בתבואות שגדלו מהזרע שנתן להם פעם אחת בלבד. **ולאכל –** מרכא מרבה לטפכם – סלוק, מגביל לטפכם בלבד ולא ולטף של אחרים או לבהמות. וכל בהמתם כבר מכרו לפרעה לכן האכלת הבהמות היתה מהחמישית של פרעה. לפיכך זאת הקלה נוספת שפעל יוסף לטובת העם המצרי. **(בר' ויגש מז, כד) וארבע הנה' יהיה לכם –** מונח פזר, שתי דרשות בתפקידי פזר, אחת בדרך פנימיות התורה, **הנה' יהיה לכם** – פזר להעביר ענין האכילה לברכות הנהנין מפני שהטעם תרסא של **לכם –** כבעל בחינה נעלה, האכילה היא בבחינת "בורא" המהפך מדומם צומח וחי למדבר בתוך גוף האוכל. **קדושת לוי בראשית פרשת ויגש ובאופן אחר יבואר, (בר' ויגש מז, כד) ונתתם חמישית לפרעה וארבע הנה' יהיה לכם לזרע השדה ולאכלכם ולאשר בבתיכם.** דהנה אמרו במשנה דברכות פרק אלו דברים (נא, ב), בית שמאי אומרים 'שברא' מאור האש, ובית הלל אומרים 'בורא' מאורי האש. נמצא אתי שפיר, דבכל ברכות הנהנין שייך למימר 'בורא' פרי העץ או 'בורא' פרי הגפן אפילו לבית שמאי, דבוה שייך לומר 'בורא', כי 'בורא' לשון הוה, שהרי כשאדם אוכל ונהנה אזי מתעלים כל הדברים לבחינת מדבר, ונעשה מבחינת דומם צומח חי, בחינת מדבר, ונמצא בעת אכילת האדם נעשים ברואים חדשים ומתעלים לבחינת מדבר, ושייך בוה שפיר לברך בלשון הוה, היינו 'בורא', שהרי בשעת האכילה נעשה בריה חדשה, שמתהפכים הכל מבחינתם לבחינת אדם. ולזה אף בית שמאי מודו בכל הברכות הנהנין מברכינן 'בורא' פרי העץ לשון הוה, רק גבי הבדלה שהוא דבר שאינו נכנס לגוף האדם, רק שעושים מצוה בהמאור, בוה סבירא לבית שמאי דלא שייך בוה 'בורא', כי אינו נעשה בריה חדשה, כי אינו נכנס לגוף האדם, לכן סבירא להו דיש לברך 'שברא' דייקא, היינו שכבר ברא.

(בר' ויגש מז, כב) ויגשם אתה יוסף לחק – מונח מונח פזר תלישא-קטנה, תבנית כעין שלוש פזר. תלישא-קטנה תרמז על אומדן לשווי קרקע ומסוי שכאן מתבטא בדמי אריסות, הכעין שלוש פזר ילמד לענינים אחרים: (ט – א) **תורה שלמה [סה] (בר' ויגש מז, כד) והנה בתבואת ונתתם חמישית לפרעה, ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי** פרעה אין לו כלום בעולם והוא או' **והנה בתבואת ונתתם חמישית לפרעה וגו' אבל הקב"ה שהכל שלו אינו אומר לך שתפרוש לו אלא אחד מעשרה (ב"ר פצ"ה מכת"י"ו במנח"י) (ובהערות) ... בכת"י מושב זקנים (בר' ויגש מז, כב) רק ארמת הפהנים לא קנה למה זה נכתב בתורה ... בעבור ישראל שלא יהיו צרי עין לתת תרומות ומעשרות להביא לירושלים שעולה לחומש, ראו מה עשה פרעה לכומרים שלא קנה קרקע שלהם, וגם פטרם מן החומש בעבודה וזה שלו, כל-שכן אתם שאתם בני ואני נתן לכם את ארץ כנען בחנם שתתנו במקום מצוה כי אתם בני אל חי. וגו' (ט – ב, פטור תלמידי חכמים ממסים) **ספר חסידים** לרבינו ... לומר לך אם המלך מטיל מס על העיר בני העיר יתנו ותלמידי חכמים שעוסקים בתורה יומם ולילה לא יתנו וגו' ... וכו' עובדי ה' שיהיו ישראל מספיקין מזונותיהם וכל צרכיהם שנאמר (תה' לז, כה) **ולא-ראיתי צדיק יצוב וזרעו יורעו מבקש-לחם: אלא עשיתי תקנתם לכל צרכיהם.** (ט – ג) **(בר' ויגש מז, כ) ונתתי הארץ לפרעה –** סלוק כמגביל, מעיד שאין כאן ביטול מקח, אף שהיתה אונאה גדולה, כגון בעל עשר שדות ובעל שדה אחת מכר באותו שווי זרע לאכילה. ואח"כ יוסף אמר **(בר' ויגש מז, כ) הא-לכם זרע** (ט"ט: מכל מי) **וזרעתם את-הארמה: (בר' ויגש מז, כד) והנה בתבואת ונתתם חמישית לפרעה** הוא רווח תמידי על הלואה ראשונה שב-**(בר' ויגש מז, כב) וזרעתם****

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אנתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרְכָא = מאריך, רבוי; דרְגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפְקָא = טרְקָא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרְכָא טפְקָא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרְגָא תְּבִיר טפְקָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרְכָא תְּבִיר טפְקָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מרְכָא טפְקָא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרש'ים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

אַת-האַרְמָה . כי ממה שייגדלו ואחרי שיפרישו **חמישית לפרעה**, אחת מ-**ארבע הידות יהנה לכם לזרע**, לכן אינם לוויים שוב ממחסי פרעה.

זה רווח קרן מלאה בכל שנה ויש לעיין בהלכות רבית ואונאה, האם רווח כזה הוא דבר ראוי. אפשר כי כתובים אלו הם מקורות להלכה, שאין אונאה בקרקעות.

(בר' ויגש מזכ) **נתתי הארץ לפרעה** (עולה בגי' שכינ"ה) – בפנימיות התורה **נתתי הארץ שכינה**, יוסף הכינה לעבודת ישראל להוציא ר"ב נצוצות הקדושה ממנה.

ע"פ **חידושי הזוהר ח"ב דף** ... יוסף פזר זרע בכל מצרים כדי להעלות את ניצוצי הקדושה שנפלו בה. פירוש המתאים ל- **(בר' ויגש מזכ)** **וארבע הידות** – מונח פזר **יהנה לכם** – מונח תלישא-קטנה בתפקיד תלישת, העלאת בחינה מעולה של ניצוצין קדושין משבקים.

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת מלמד מלמד (ל"כ) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט: שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **מצצת ההשערת**: **אתנת**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: **מונה** – רבוי: **מהך פשטא** – מוציא מפשט: **מרכא** = מאריך, רבוי: **דקא** – מצרף: **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפקא** = טרףא – שני ואו רבוי ואו מתפשט; **מרכא טפקא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום: **דקא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפקא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מניין מסוים; **מקף-ב** ד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף: השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** – גרש – גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכהה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכהה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.7 בראשית ויגש מד, יה: (התשע"ז)

בראשית ויגש מד, לא: וקהה כראותו כי אין הנער ויהויריו עבדיך את-שיבת עבדך אבינו בינון שאלה:

אפשר כי תבנית הטעמים של הכתוב **ויהויריו עבדיך את-שיבת עבדך אבינו בינון שאלה**. תבנית (א) **ויהויריו עבדיך** – קדמא ואזלא, כעין סדר ואפשר שהתבנית מלמדת שבפסוק יש לימוד בכלל מסוג כלשהו. תבנית (ב) **עבדיך את-שיבת** – אזלא וקדמא, כעין היפוך סדר שמה שהיה אמור לקרות מאוחר הקדים ובא לפני מה שהיה אמור לקרות מוקדם. וזה כפ' [רש"י] **ויהיה כראותו כי-אין הנער ויהויריו** – אביו מצרתו. היינו מת מוקדם מכפי שהיה לו קצבה מה'. וכן פ' [רש"י הירש] **(בר' ויגש מד, לא)** אך יראה שהילד איננו, מיד ימות ולא יהיה סיפק בידנו להבהיר לו את הענין ולהראות אותו באור נוח יותר.

עבדיך אבינו - [תו"ש צב] ר' ישמעאל אומר ' פעמים אמרו בני יעקב ליוסף עבדך אבינו (טט: בחצישה צירופי מלים שונים בלשון הקודש וכן בתרגום למצריית) שמע יוסף את הדבר ושתק ושתקא כהודייה דמיא לפיכך נתקצרו מחייו ' שנים. (פדר"א פל"ט) לפיכך אפשר כי דרישת האמור להיות מאוחר הקדים את האמור להיות מוקדם, עשויה גם לחול על קיצור חיי יוסף. **ויהויריו עבדיך** – קדמא ואזלא, כעין סדר ואפשר שהתבנית מלמדת שבפסוק יש לימוד בכלל מסוג כלשהו.

כתב ב-**שול"ת משנה הלכות חלק יב סימן קטז**] שמע בזיון אביו אם חייב למחות. אור ליום ג' קדושים התשמה"ב בני" יצו"א כבוד האי צורב כו' כמות"ר יצחק אייזיק לעפלער הי"ו תלמיד דישיבה הקדושה צאנו ביוניאן סיטי בדבר שאלתו מה שאמרו הנעלבים ואינם עולבים וגו' אם שמע בזיון אביו או אמו אי נמי הלכה כן או דילמא על אביו או אמו לא ישתוק. עיין אורחות חיים להרא"ש (אות פ"ב) אל תרים ידך על חבריך ואף אם הוא מקלל את אביך ואת אמך בפניך ע"כ. ובדרך ישרה שם הבאתי דעל קללת אביו ואמו לא ראוי לשתוק ולהשים יד לפה, דעל בזיון עצמו יכול למחול ולא על בזיון אביו ואמו. ועיין סוטה (י"ג ע"ב) מפני מה נענש יוסף מפני שלא מיחה בכבוד אביו, וק"ו השומע בזיון אביו ואמו או מקללם שצריך למחות. ובתנחומא (ויקרא ד') אם מקלל אביו בפניו הוא נותן את נפשו ואומר אהי קללתם. וברבינו יונה באגרת התשובה שאם שמע אדם מדבר עליהם שלא כהוגן יקהה את שיניו ויאמר לו שקר אתה דובר וכ"ש שומע מקללם. ובס"ח (סי' ע"ב) המדבר על אביו ואמו דבר שאינו הגון לא ישוב שלא כהוגן אלא אף אתה הקהה את שיניו ואמור לו אין אתה אומר אמת ולא תשיב עוד דבר גדול ולא דבר קטן ע"ש. דו"ש בלב ונפש, מנשה הקטן

ויהויריו עבדיך – קדמא ואזלא, כעין סדר ואפשר שהתבנית מלמדת שבפסוק יש לימוד בכלל ופרט וכלל. קדמא ואזלא זה הכלל הפותח. אחריו **את** – אפשר שהוא הכלל הסוגר, שירבה אם ואח גדול, אשת האב, בעל האם. ההסבר נעזר בקונטרס [נזר ים הלכות כיבוד אב ואם] הרב י"מ רושצקי הי"ו.

והפרט בסוף **את-שיבת עבדיך אבינו בינון** ויש להטילו בין שני הכללים, הפרט מרכב מתנאי מקדים המרומז בטעם קדמא של **את-שיבת**, מקף כרב-מצב (א) אב המקים תורה ומצוות (עושה מעשה עמך) (ב) אב שאינו מקיים תורה ומצוות, ותלוי במחלוקת שו"ע ורמ"א [נזר ים ... סעי' (יה)]. שו"ע מצווה למחות על בזיון, רמ"א פוסק שאין למחות על בזיון אלא אם עשה תשובה.

עבדיך אבינו בינון – מרכא תביר טפקא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא מחאה על בזיון, והשונים בהלכותיהם ביחס לנושא. על אב ואם העושים מעשה עמך מצוות מחאה, מצוות כיבוד, מצוות מורא. על אח ימחה אך לא חייב במורא. [נזר ים ... סעי' (טז)]... ע"פ [שו"ע י"ד רמ או רמא] אם פלוני ציער לאביו אין לבן להתפייס עמו עד שהלה יפייס לאביו כי העלמת עין מן הצער, זאת פגיעה בכבוד אביו. ומותר לנקום נקמת אביו ממי שהרע לו, כאשר היתה סתם מריבה ביניהם. אבל באופן שהרע לאביו נגד היושר, מותר לבן לקחת עבור כבוד אביו, ולא להתעסק עם המיצר לאביו. **שאלה** – סילוק, מגביל [נזר ים ... סעי' (יה ז')] שאם האב, אם, אח מוחלים על בזיונם, אין לבן או לאח הצעיר חובת חיוב למחות. אבל אין אב יכול למחות על חירופים וגידופים של הבן.

בראשית ויגש מד, לד: כי-איך אעלה אל-אבי והנער איננו אתי פן ארצה ברע אשר ימצא את-אבי:

כי-איך – מקף פשטא, מקף בתפקיד רב-מצב (א) איך אני (יהודה) כמלך שהתחייבתי להחזיר את בנימין חי לאבי (ב) ואיך פשטא – בפשטות איני יכול לעמוד בהתחייבות.

אעלה – מונה לפני זקף-קטן בתפקיד ספק, כי ספק אם **אעלה** כי כבר אמרנו שאם לא יתנו לנו לפדות את יוסף באנו להרוג ולהיהרג. אז בעוד שלגבי יוסף יש ספק אם מת ולכן אין אבי יורד לשאול אבל כאן בנימין עלול למות, יהודה עלול למות ואז **אל-אבי** – זקף-קטן בתפקיד שניים, אבי יעקב, אבי הקב"ה. ואם יהודה לא יחזור ליעקב אז יוריד את שיבת אביו יעקב שאולה, אם יהודה לא יחזור אל הקב"ה כל משימת ישראל לתקן עולם במלכות ש-די ידהה. וזה משמע הסיפא **פן ארצה ברע אשר ימצא את-אבי** – רב-משמע יעקב, הקב"ה.

לנוכה טיעונים אלה **(בר' ויגש מה, א)** **ולא-יכל יוסף להתאפק** – להמשיך בהוצאת חרטה מפי אחיו על מכירתו והצער שגרמו לאביהם, וכך למנוע גלויות נוספות לעם ישראל בגלל אי השלמת גלותם במצרים ל-400 או 430 שנה, והריגת עשרת הרוגי מלכות. עדיף היפרעות גזרת ברית בין הבתרים בגלויות מאשר אי ביצוע משימת ישראל לתקן עולם במלכות ש-די. **ולא-יכל** – מקף רב-מצב (א) היה יכול (ב) לא-יכל – לא רצה למנוע תיקון עולם במלכות ש-די **ולא-יכל יוסף** – קדמא ואזלא, כלל מלמד על דחיית שיקול פרטי מפני שיקול אלקי **להתאפק** – רביע, אם עמד בסירובו לא היו ארבע גלויות אבל מי יודע אם היה עם ישראל ומלך מבית דוד, אבל היות **ולא-יכל יוסף להתאפק** – עם ישראל יוצא לתקן עולם במלכות ש-די באמצעות ארבע גלויות.

בראשית ויגש מה, ד: [ד] ויאמר יוסף אל-אחיו גשו-נא אלי ויגשו

ויאמר אני יוסף אחיכם אשר-מכרתם אתי מצרימה:

ויאמר – רביע, יוסף מספר מחשבותיו על ההשגחה הפרטית שהביאה אותו להיות **(מה, ה)** **משל בכל-ארץ מצרים: ויש בהם ארבעה**

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת מלדני (טו"ד) כ"ו במצוות ק"ט, ט"ו, תהלים ק"ט, ש"פ, טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"ג: **תמצית ההשקפה**: אנתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא ממשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפיקא** = טרף – שני ואו רבוי ואו מתפשט; **מרכא טפיקא** – קב"ש עשירה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפיקא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפיקא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפיקא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – כ"ו בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; 1. זקף-קטן – 2. זקף-גדול – 3. רביע – 4. מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** – גרש – גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים/בתושבע"פ.

ענינים ומסומנים בתוך פי' [כלי יקר] (בר' ויגש מה,ג) ... על כן אמר להם שנית (מה,ד) **אני יוסף אחיכם אשר-מכרתם אתי מצרימה**;
(טט): א תחילה (שב) אף על פי שלפחות היה לכם למכור אותי לאיזו אומה אחרת שאינן שטופי זימה כל כך, מכל מקום אחיכם אני
(מה,ה) **ואל-יתר בעיניכם** (מה,ז) **אשר-מכרתם אתי** הנה למצרים (טט): ב ואח"כ הבין שזה מכוון שיגיע בין שטופי זימה (מה,ה) **כי למחנה**
שלתני אל-הים, כי רואה אני שנתגלגל הדבר שבאתי בין שטופי זימה (טט): ג כי כיוון שהם שטופי זימה) וקרה לי מקרה באשת פוטיפר
שכבשתי את יצרי ועל ידי זה זכיתי להיות רועה ישראל זן ומפרנס, כמו שנאמר (בר' ויחי מט,בד) **ותשב באיתני קשתו וגו' משם רעה אבן**
ישראל וחז"ל הסכימו לזה שאמרו [בבלי סוטה ד ב] כל הבא על אשת איש לטוף מבקש ככר לחם ואינו מוציא וכו', (טט): ד ואילו לא
הייתי בין שטופי זימה אולי היה נבחר איש אחר לתיקון שני הרעב, אבל מאחר שנודמן לי שנמכרתי לעם שטופי זימה לא זכה שום
אחד מהן לתקן הרעב כי אם אני, ואם כן המכירה הנה למצרים גרמה לי (מה,ה) **כי למחנה שלתני אל-הים לפניכם** ::
אני יוסף אחיכם – זקף-קטן שתי דרשות ללמוד מבהלת אחי יוסף לתת על לב מחרדת יום הדין כדרשה הבאה: וחז"ל אמרו [בראשית
רבה צג יא] שמבהלה זו יוקח לימוד על יום הדין, כדאמר רבי אלעזר בן עזריה ווי לנו מיום הדין ווי לנו מיום תוכחה ומה יוסף
כשאמר לאחיו **אני יוסף** לא יכלו לענות אותו כשהקב"ה עומד לדין על אחת כמה וכמה שנאמר (ישעיה יג) **וגמה-תעשלו ליום פקודה וגו'**,
כי האחים סברו שיוסף הזכיר עוונם בדרך שנתבאר, ומה יעשה האדם ליום פקודה כי יפקד מושבו ומשאו ומתנו, וביד כל אדם יחתום
לומר ראי דרכך מה עשית, ודעת ר' אלעזר שלכך כתבה לנו התורה שאחיו נבהלו כדי שהמשכיל יתן אל לבו חרדת יום הדין וללמוד
קל וחומר מאחי יוסף:
אשר-מכרתם – מקף כרב-מצב מטרת המכירה (א) האחים מכרוהו כדי להיפטר ממנו (ב) ה' כיוון המכירה כדי להקל על ירידת יעקב
וביתו לקיים גזירת ברית בין הבתרים. ובקו רעיוני זה ממשך יוסף דבריו.

בראשית ויגש מה,ה: ועתה אל-תעצבו ואל-יתר בעיניכם כי-מכרתם אתי הנה
כי למחנה שלתני אל-הים לפניכם:

בפרשת מקץ יוסף מעורר אחיו בנסתר, שיעשו תשובה כדי להיטיב לבני ישראל לעתיד לבוא.
מה מבקש יוסף, בפרשת ויגש, מאחיו בעוררו לפניהם פעמיים ענין התשובה? הרי בכל פעם הוא מזכיר כי א-לקים שלחו.
(בר' ויגש מה,ה) **ועתה אל-תעצבו ואל-יתר בעיניכם כי-מכרתם אתי הנה** כי למחנה שלתני אל-הים לפניכם:
(בר' ויגש מה,ה) **ועתה לא-אתם שלחתם אתי הנה כי האלקים** וישימיני לאב לפרעה ולאדון לכל-ביתו ומשל בכל-ארץ מצרים:
פעם ראשונה (בר' ויגש מה,ה) **ועתה** הוא מבקש מהם שיעשו תשובה על מה שהם עצמם מודים שאטמו מלשמוע תחנוניו כנאמר ב-**בר' מקץ**
מב,כא) **ניאמרו איש אל-אחיו אבך אשמים אנחנו על-אחינו אשר ראינו צרת נפשנו בהתקננו אלינו ולא שמענו על-פן באת אלינו הצרה**
הזאת:
אפשר שפעם שניה (בר' ויגש מה,ה) **ועתה** הוא מבקש מהם לעשות תשובה על כי נבחרו להיות שליח להוצאת הגזרה של "ידוע תדע"
שבברית בין הבתרים. כי מגלגלים זכות ע"י זכאי ומגלגלים חובה ע"י חייב.
מובא ב-[דבר מלכות התשע"ו ע' ריד, ליקוטי שיחות כרך ו' ע' 14] (בר' ויגש מה,ה) **ועתה לא-אתם שלחתם אתי הנה כי האלקים** בספר התניא
מבואר, שכאשר אדם גורם נזק לזולתו – אין לו לניזק לכעוס על המזיק, שכן אף המזיק נענש על רוע בחירתו. הנה על הניזק כבר נגזר
בשמים, והרבה שלוחים למקום, ויש לשאול, אם כן מדוע אמרו רז"ל [בבא קמא צב,ב] לגבי השפעת הטוב "חמרא למריה טיבותא
לשקיה", והטעם – כיון שהשליח הוא בעל בחירה. ויש לומר, שבהשפעת הטוב, השליח מוסיף לפעמים בהשפעה שמלמעלה (כמו
שמועילה תפלת צדיק או ברכתו) וראה תוספות דבור המתחיל חמרא: המשקה נותן בעין יפה למי שהוא רוצה ... טוב עין יבורך.
(בר' ויגש מה,ה) **אלהים** – אפשר במשמע של גזרה ומידת הדין
(בר' ויגש מה,ה) **האלקים** – גי' העולה כשילוב שם הוי"ה בשם אדנ"י במשמע של רחמים בדין
ראה **בראשית ויחי נ,כא: ועתה אל-תיראו**,

בראשית ויגש מה,ח: ועתה לא-אתם שלחתם אתי הנה כי האלקים
וישימיני לאב לפרעה ולאדון לכל-ביתו ומשל בכל-ארץ מצרים:

(בר' ויגש מה,ח) **ועתה** – רביע, אפשר כרמז לארבעה שלבים בתשובה כמו שהוסבר ב-**(דב' עקב יג,ב) ועתה ישראל**
ראה **בראשית ויגש מה,ה: בענין תשובה**

בראשית ויגש מו,א: ויסע ישראל וכל-אשר-לו ויבא בארצה שבע ויזבח זבחים לאלהי אביו ויצחק:

[שו"ע י"ד הלכות כבוד אב ואם ס"ו רמ, סכ"ד] לב] כב חייב אדם <יט> לכבוד (כ) חמיו. הגה: לגן י"א דאין אדם חייב בכבוד אבי אביו
(מהרי"ק שורש מ"ד ל"ו). [לדן ואינו נ"ל, כג (כא) אלא דחייב <כ> בכבוד אביו יותר מכבוד אבי אביו (וראיה ממדרש גבי ויזבח זבחים
לאלהי אביו ויצחק (בר' ויגש מו,א)).
אביו – מרכא לפני סלוק בתפקיד רבוי אפשר שכאן מרבה כבוד אבי אביו על כבוד אביו, אבל היות והכתוב מציג את יצחק אביו של יעקב
או לדרשת ההלכה, הכתוב הוא משל שבו הבן יעקב מכבד את אביו יצחק כי מוצג בשמו, וגם מכבד את אביו המרומז בטעם מרכא. בא
טעם סלוק במלת **יצחק** ומגביל הכבוד לאבי האב, ללמד שכבוד אביו יותר מכבוד אבי אביו.
ויזבח זבחים – בוטח שיראה סימן ברכה בתלמודו לפני הרב (כעין **לאלהי**) ע"י שילך ללמוד למקום אחר, אינו צריך לשמוע לאביו
בוה, כנרמז ע"י טעם טפחא במלת **לאלהי** בתפקיד מפסיק ללמד שאינו צריך לשמוע ל-**אביו**
[שו"ע י"ד הלכות כבוד אב ואם ס"ו רמ סכ"ה] אם האב רוצה לשרת את הבן, מותר לקבל ממנו אלא א"כ האב בן תורה. לה' תלמיד
שרוצה ללכת למקום אחר, (כב) שהוא בוטח שיראה סימן ברכה בתלמודו לפני הרב ששם, ואביו מוחה בו לפי שדואג שבאותה העיר
העובדי כוכבים מעלילים, (כג) אינו צריך לשמוע לאביו בזה. הגה: [לן] וכן אם האב מוחה בבן לישא איזו אשה שיחפוץ בה הבן, א"צ לשמוע
אל האב (מהרי"ק שורש קס"ו/קס"ו).

בראשית ויגש מו,כד: ובני נפתלי ויחצאל ונוני ונצר ושלם:

ובני נפתלי ויחצאל ונוני ונצר ושלם: – (סלוק) טפחא אתנח, מרכא טפחא מרכא סלוק, כטעמי הפסוק **(דב' וא' וד) שמע ישראל ה'**
אלהינו ה' אלהינו: פרט לפסק שאחת הסיבות לו היא להפריד בין אותיות אהו", כאן ה"א אחרונה בשם הוי"ה ואל"ף ראשונה במלת אחד.
[תורה אחת, הרב אברהם יצחק הכהן ה"ו] ציטט מ- **[בראשית רבה ויגש צדח, עץ יוסף] ובני נפתלי**, שהיו מופתלים על שבעים

ב"ה טוב טעם ודעת לדוני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנתי - תהלים קי"ט, ט: שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ג: תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מנה - רבוי; מהך פשטא - מוציא מפשט; מרְכָא = מאריך, רבוי; דרְגָא - מצרף; תְכִיר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפְקָא = טרְקָא - שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרְכָא טפְקָא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרְגָא תְכִיר טפְקָא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרְכָא תְכִיר טפְקָא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְכִיר מרְכָא טפְקָא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מְקָא - כ"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרְקָא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, I; זק-קטן - 2; זק-גדול - 3; רביע - 4; מנה רביע - לפחות 4; ... זק-קטן ... זק-קטן בחצי פסוק - היקף השלישיה: (קדמא - סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואזלא - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שטור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שטור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

ושתים ניר, שהיו בקיאים במעשה הפרוכת, שהיה נארג על ע"ב נירין.

יְחֻצְאֵל, שחיצו אלוהות בידם, שכתתו ושברו עכו"ם, והם מצחצחים בשיניהם ומלעיגים בשפתותיהם לעכו"ם, וכן נפסק ב-[שור"ע

י"ד סי' קמו, סעי' טו] צריך לשרש אחר האלילים ולכנות להם שם גנאי. שכך דרשו חכמים (בבלי ע"ז מה, ב) מהפסוק **(דב' עקב יב, ג)**

וְאַבְדַתֶּם אֶת־שִׁמְם מִן־הַמְּקוֹם הַהוּא: שיש לכנות שם לע"ז.

למעשה הפסוק מצווה גם לשבר ע"ז **(דב' עקב יב, ג)** **וְנִמְצַתֶּם אֶת־מִזְבְּחֵיהֶם וְשִׁבְרֵתֶם אֶת־מִצְבְּוֹתָם וְאָשְׁרִיתֶם וְאָשְׁרִיתֶם בְּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם**

תַּגְדִּעוּ וְאַבְדַתֶּם אֶת־שִׁמְם מִן־הַמְּקוֹם הַהוּא:

הערה: האם אריגת הפרוכת על ע"ב נירין, קשורה לשם הוי"ה במלוי יו"ד הנקרא שם ע"ב וכיצד זה קשור לקריאת "שמע ישראל"?

הגירסה של **[בראשית רבה (וילנא) ויגש צד, ח]** שלפני היא **וּבְנֵי נִפְתָּלִי**, שהיו מופתלין על שבעים ושתים ניר שהיו פותלין את עבודת

הניר, **יְחֻצְאֵל**, שחיצו אלוהות בידן, והן מצחצחין בשיניהם ומלעיגים בשפתותיהן, **וּנְגִנְיָי**, שהיו מגונים בלשונם, **וְנִצְרָר**, שהיה יצרן

קשה מכל בני אדם, **וְשִׁלְמִים**, שהיו מושלמים ליצרים ומשלמין רעה תחת טובה.

[תורה אחת] מפנה אל **[צורר המור בראשית יא]** המפרש את שמות **נוֹנִי וְנִצְרָר וְשִׁלְמִים** במשמעות של דבקות בה'. דרך זאת מתאימה לאחד

מתפקידיה של תבנית הטעמים של "שמע ישראל" גם אם היא רק של המלים "שמע ישראל" המלמדת על התחזקות בקבלת עול מלכות

שמים. **[צורר המור בראשית יא]** **וּבְנֵי נִפְתָּלִי** וגו'. זכו בני נפתלי שלא כלתה משפחה מהם ולא שינה שמם בשום מקום. ועל שם

זכות משפחתם נקראו שמם **יְחֻצְאֵל** שעשו חציצה בין הקדוש ברוך הוא לעבודה זרה. שבטחו בהקב"ה ומאסו בע"ז. **וּנְגִנְיָי** שעשה

הקדוש ברוך הוא להם נס ומגן. **וְנִצְרָר וְשִׁלְמִים**. כל כך למה על שהיה יצרים שלם להקב"ה.

ב"ה טוב טעם דעת מלמד מנחם (ט"ו) כי במצאנו את האמת – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תשפ"ג: מצאתי השעור: אנתה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מנחם – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט: מרשא = מאריך; רבוי; דרשא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפשא = טרשא – שני ואו רבוי ואו מתפשט; מרשא טפשא – יב' שעשירי לגזול, תור לרבנות, מכל מקום; דרשא תביר טפשא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרשא תביר טפשא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרשא טפשא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – ב"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרשא סגול – מוסף מהענין על הננין או גורע ממנו; פשטא – פשוט. 1: זקף-קטן – 2: זקף-גזול – 3: רביע – 4: מנחם רביע – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אזלא – גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרשא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גזולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.9 בראשית ויגש מד, יח: (התשע"ט) (בהשתתפות נחלת יעקב)

בראשית ויגש מד, יח: ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני

ידבר-נא עבדך דבר באוני אדני ואל יחר אפך בעבדך: כי קמוך כפרעה:

תפקיד תבניות הטעמים קדמא ואזלא, רביע, זרקא סגול, הסברו לעיל באופן אחד. עתה נסביר לפי תבנית הפסוק שהוא כעין כלל ופרט בלי הסבר לזרקא סגול, תוך שימוש במה שמלמדים [צורר המור] [בראשית רבה] [שכל טוב] להלן.

בחינת (בר' ויגש מד, יח) ויגש אליו יהודה ... ידבר-נא עבדך דבר באוני אדני ואל יחר אפך בעבדך: כי קמוך כפרעה: (בר' ויגש מד, יח) ויגש אליו – קדמא ואזלא מרמז לימוד ככעין כלל, כאן בנושא של דרך ארץ להתמודדות עם אויב.

והפרטים אחריו יהודה הניגש וטעמו רביע בתפקיד ארבעה דברים בכלל הנ"ל. ע"פ [צורר המור מקץ ו] אמר (יעקב) (בר' מקץ מג, יא) זאת עשו כמו שעשיתי לעשו דכתיב (בר' וישלח לב, כא) אכפרה פניו במנחה. ובכאן התקין (יעקב) עצמו לג' דברים (שיבצע יהודה) לדורות למלחמה ולהפלה.

(ב) בנוסף לימוד לניהול משא ומתן בכלל ולבקשת רחמים מבעל שררה בפרט.

ויאמר בי אדני הסיבה לגישתו – ערבותו ליעקב אביו על בנימין בנו של אביו, הפרט הבא (בר' ויגש מד, יח) ידבר-נא עבדך דבר באוני אדני מרמז לשני אופנים מנוגדים במשא ומתן. הפשט מלמד להקדים רצוי למי שמבקשים ממנו בקשה והתבטלות לפני בעל השררה ואל יחר אפך בעבדך להקדים בקשת פיוס על הבקשה. היוצא מן הפשט מלמד על איום על בעל השררה הצריך להיות מגובה ביכולת לבצעו כנדרש ב-(בר' ויגש פר' צג, ח) שיהודה הורה בגלוי לאחיו להחריב את מצרים. הפשט של כי קמוך כפרעה לשבח את מי שמבקשים ממנו בקשה. היוצא מן הפשט מראה לצד השני את אי ישרותו.

נענין במקורות בנושא משא ומתן. [בראשית רבה (וילנא) ויגש פר' צג, ג] (מלמד) ד"א (בר' ויגש מד, יח) ויגש אליו יהודה, כתיב (משלי כה, יא) תפוחי זהב במשפוחות כסף, תרגם עקילס הגר חזורין דדהב בגו דיסקרין דכסף דבך דבך על-אפניו: (ט: רקם נימוקיו למפת עניין שלימה) מה אופן זה מראה פנים מכל צד, כך היו דבריו של יהודה נראים לכל צד בשעה שדבר עם יוסף. וב-[בראשית רבה (וילנא) ויגש פר' צג, ד] (מלמד סבלנות בהטעמת הנימוקים ואריגתם להסבר הפותח מחסומים) ד"א ויגש אליו יהודה וגו', כתיב (משלי כה, יא) מים צמקים עצה בלב-איש ואיש תבונה ידלנה: לבאר עמוקה מלאה צונן והיו מימיה צוננין ויפין ולא היתה בריה יכולה לשתות הימנה בא אחד וקשר חבל בחבל ונימה בנימה משיחה במשיחה ודלה הימנה ושתה התחילו הכל דולין הימנה ושותין, כך לא זו יהודה משיב ליוסף דבר על דבר עד שעמד על לבו.

ועוד מלמד [בראשית רבה (וילנא) ויגש פר' צג, ה] ... השבטים, אמרו מלכים מדיינים אלו עם אלו אנו מה איכפת לנו. (ט: שלא יתערבו קטנים במו"מ בין גדולים)

[שכל טוב (בבור)] (בר' ויגש מד, יח) ויגש אליו יהודה. בתחלה היה עומד רחוק הימנו כשאמר (בר' מקץ מד, טז) מה-נאמר לאדני, וכשראה שעומד עליו בדין ואמר (בר' מקץ מד, יז) חלילה לי מעשות זאת האיש אשר נמצא הגביע בידי הוא יהיה לי עבד, אמר מעתה אין לי אלא לפייסו שיעשה לפני משורת הדין, לכך ניגש לפייסו, וכן דרך כל מבקשי רחמים לפני השליט לגשת אליו: (בר' ויגש מד, יח) ויאמר בי אדני. ואף על פי שהמתרגמן הוציאו (הסבירו) הדבר לשון בקשה, אינו אלא כמו שדרשונו בפרשת מקץ, וכן אנו דורשין כאן, (שמלת) כי (משמעה כאן) בי הדבר תלוי, שהרי אני ערבתי אותו מאת אבי:

כי – מונח בתפקיד רבוי אחריות (א) על הנער (ב) ע"פ [בר' ויגש פר' צג, ח] יהודה ערב לכל האחים (ג) על התוצאה השלילית שתאגרם ליעקב אם הנער לא ישוב אליו.

(המשך [שכל טוב]) ידבר-נא. בבקשה. עבדך דבר באוני אדני. שיכנסו דברי באונך: ואל יחר אפך בעבדך. שאני נידון עמך, ש(ט: הרי) אין דרך ירא שמים (ט: וכוונתו למשנה לפרעה הוא יוסף בין אם יהודה הכירו ובין לא הכירו) לעשות כך (לזולל בטענות עבדים ולכן שכ"ט מביא הפסוק), שנאמר (איוב לא, יג) אם-אמאס משפט צבדי ואמתי ברחם עמך: (ע"פ אלשיך ומלבי"ם: איוב מעיד על עצמו שלא זלזל בטענות עבדיו עליו) כי קמוך כפרעה, שאת אב ומושל בכל הארץ כמותו, ולכך אני ירא שמא יחר אפך בי, (המשפט הבא בשכ"ט מופיע גם ב-[בר' ויגש צג, ג] בקשר לאיום יהודה בכלל להראות גבורתו (אמר רב ירמיה ב"ר שמעיה היה נותן עששית של ברזל לתוך פיו, ומוציאה כאבק:). (כאן שכ"ט עובר מהמלצה לפיוס בעל השררה להאשמתו באי קיום הבטחות) כי קמוך כפרעה. מה פרעה גוזר ואינו מקיים, אף אתה גוזר ולא מקיימו:

[בראשית רבה (וילנא) ויגש פר' צג, א] מסביר כי על ערב או מתחייב, לקים היוצא מפיו גם אם עליו להתבטל לבעל שררה. ולראיה מובאים קטעים מהפסוקים הבאים (משלי ו) (א) בני אש-ערכתך לרעה תקעץ לגר פקיד: (ב) נוקשת באמרי-קיד לגלפת באמרי-קיד: (ג) עשה זאת אפואו בני והנצל לי גאת ככר-רעה לך התרפס ורתב רעיד:

ד"א (משלי ו, א) בני אש-ערכתך לרעה, זה יהודה (ט: שקבל עליו ערבות על בנימין לפני יעקב באמרו) (בר' מקץ מג, ט) אנכלי אעך-ננו, (משלי ו, א) תקעץ לגר פקיד (ט: זה יהודה שהתחייב ליעקב כמו בתקיעת כף, זר במשמע אדם אחר): (בר' מקץ מג, ט) מינדי תבקשנו (ט: בזה התחייב יהודה ליעקב בעולם הזה ולעולם הבא), (משלי ו, ב) נוקשת באמרי-קיד, (בר' מקץ מג, ט) אם-לא הביאתיו אליה, (משלי ו, ג) עשה זאת אפואו בני והנצל, לך והדבק בעפר רגליו (מתנות כהונה =מת"כ): (משלי ו, ג) לך התרפס) וקבל מלכותו ואדנותו, (בר' ויגש מד, יח) ויגש אליו יהודה. (לא כמלך אלא בהתבטלות)

אבל ב-[בראשית רבה (וילנא) ויגש פר' צג, ו] נדרש כי יהודה האשים את יוסף בהתנהות לא נאותה ואיים עליו. פתח באיום הבא: ד"א (בר' ויגש מד, יח) ידבר-נא עבדך וגו', אמר רבי ירמיה בר שמעיה דבר אני מוציא מבפנים ומכניס דבר בנא ומכלה אתכם (מת"כ: דבר בנא. במצרים כד"א (נחום ג, ח) המיטבי מנא אמון, ודרש דבך (ט: או דבך) כמו דבך (ט: פגע?) מפני שהוא מיותר ו-נא כמו העיר נוא (נא)).

... ואם שולף אני את חרבי ממך אני מתחיל, ובפרעה רבך אני מסיים, אלו אמר מפרעה אני מתחיל היה מניחו, כיון שאמר ממך אני מתחיל רמו (יוסף) למנשה ורפח חד (מת"כ: בעט פעם אחת) רפח וזעת כל פלטיין (מת"כ: בעט בעיטה אחת ונודעו הארמון), אמר (יהודה) דין רפח מן בית אב (מת"כ: זאת בעיטה מזרע בית אבא יעקב) כיון דחמי מלייה כן שרי משתעי מילין רכיכין (מת"כ: כיון שראה גבורת מנשה ויוסף וסבר שכך הם דומים לבית יעקב החל מדבר דברים רכים) (בר' ויגש מד, ט) אדני שאל.

(בר' ויגש מד, יח) ידבר-נא – מקף כבורר בין משמעויות שונות למלת "דבר" דיבור, דבך (?) הכוונה לפגע כלשהו); ומשמעויות שונות למלת "נא" בקשה, או למשל ע"פ [אברבנאל] (נחום ג, ח) שם עיר במצרים שהיתה חזקה כל כך בעמה ובגבוריה שלא היו לה חומות ... הייתה אומנת למלכי מצרים. משמעות דיבור ובקשה מתאימה לפשט הכתוב ונלמד ב-[שכ"ט] הממליץ על פיוס. משמעות פגע ונא מתאימה למוציא הכתוב מהפשט וללימוד שיהודה איים על יוסף.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוד"ל) כי במצותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – תחשיפ"ג: **תמצית ההשערה**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שני ואו רבוי ואו מתפשט; **מרכא טפחא** – קב"שעויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – כד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סודר שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישי; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** – גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלישא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

(בר' ויגש מדיח) יְדַבֵּר נָא – קדמא, בתפקיד מוקדם, ע"פ **[שכל טוב] "בר' ויגש צגא]** מרומז ליהודה ולכל אחד לפתוח בפיוס ואם צריך עד כדי התרפסות והתבטלות בפני בעל שררה כדי להשיג רחמים.

(בר' ויגש מדיח) עֲבַדְךָ דְבָר בְּאִוְנֵי אֲדֹנֵי – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד של שני לימודים, אפשר כי הפשט הוא כנלמד ב-**[שכ"ט]** שיכנסו דברי באזנך ... ושאינן דרך ירא שמים לזלזל בטענות עבדיו כנלמד מאיוב. מהפך פשטא בתפקיד שלפחות אחד מן הלימודים יוצא מפשט הכתוב. אפשר כי היוצא מן הפשט הוא הנדרש ב-**"בר' ויגש צגו]** וגם ב-**"בר' ויגש צגז]** שיהודה איים על יוסף ובתגובה יוסף הורה למנשה לגלות מעט מכוחו וגם יוסף עצמו גילה מעט מכוחו, דברים שהביאו את יהודה להפסיק לאיים עליהם. **(בר' ויגש מדיח) כִּי קָמוּךְ כִּפְרָהּ** – מרכא טפחא סלוק. **כִּי קָמוּךְ** – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב. בפשט בדרך פיוס לבעל השררה מרבה בהתרפסות והתבטלות לבעל השררה. בדרך המוציא מהפשט מרבה בהפרת הבטחות, ועבירות. **כִּפְרָהּ** – סלוק בתפקיד הגבלה. בפשט בדרך פיוס, שבח מוגבל למשנה המלך. בדרך המוציא מן הפשט מרמז שמשנה המלך כמו פרעה עצמו מוגבלים בפעולותיהם ע"י הקב"ה.

בראשית ויגש מהא: ניצוץ קדוש בידע אלקי של גלוי בהנהגת הבריאה ע"י הבורא ית"ש **ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאיו כל-איש מעליו ולא-עמד איש אתו בהתנדב יוסף אל-אחיו:**

ויקרא – ג' עולה 317 עולה טו"ב ברחמי"ם. זקף-גדול בתפקיד ג' שמות, מרמזים לבית דין של ג' קוין (חסד, עונש, אמת), **עליו ויקרא** – ג' 70 + 30 + 10 + 6 + 6 + 10 + 100 + 200 + 1 = 433 = גל"ת, תג"ל, בנש"מ"ה לב"ד, תל"ג (כנוי לזקן לבן) הפרש מתקע"ו = 433 – 576 = 143 = קמ"ג, אוצר הרב י"ר פאלוך זצ"ל: שם אה"ה במלוי אלפי"ן: אל"ף ה"א יו"ד ה"א: גימטראות המלים וההפרש בינן ובין תקע"ו משלימות זו לזו בנושא גלוי בהנהגת הבריאה ע"י הבורא ית"ש **[ארמון על מכוננו (מהד"א), הרב ארמוני משה חיים (אוצר החכמה)]** גימטריה 143 ע"פ ספר **[שערי אורה, השער החמישי, הספירה הששית]** א"ל אלהיים הוי"ה בית דין ד-ג' קוין, קו ימין, קו שמאל וקו האמצע ... **(תה' גא)** **מזמור לאסף אלו אלהים ה' דבר ויקרא-אָרָן מִמְצַרְחֵי־שָׁמַיִם עַד־מַבְּאוֹ:** בהתחבר שלושה שמות הללו אזי בית דין של שלושה יושב על הכיסא ודנין את העולם כפי הראוי הן לטוב הן לעונש אם לחיים אם למוות כי א"ל הוא סוד חסד לראויין אלהיים הוא סוד הגמול והעונש לראויין יהויה הוא סוד משפט אמת לראויין. אם כן נמצאו שלושת שמות הללו כוללות כל המשפט והרחמים והדין.

[ארמון על מכוננו (מהד"א)] ע"פ ספר **[מבוא לחכמת הקבלה ח"א, שער ז', פ"ז]** מחיבור בין שתי אותיות אחרונות של שם יהו"ה ושתי אותיות ראשונות של שם אהי"ה מתקבל שם אהו"ה הוא שם הדעת והוא החותם שבו חתם הבורא ית"ש את הבריאה (ר"ת את השמים ואת הארץ)

הגימטריה 433 מוסברת בפירושים הבאים. פי' **[מאור ושמש]** קשור לגל"ת ו-"בנשמה לבד". פי' **[רש"י]** **[כלי יקר]** ו-**[מלב"ם]** קשורים לתל"ג – חסד ורחמים שהקב"ה יעשה עם ישראל לעומת הדין שיעשה בעכו"ם.

[ב] ונתן את-קלו בבכי וישמעו מצרים וישמע בית פרעה:

[ג] ויאמר יוסף אל-אחיו - קדמא מהפך פשטא, כעין כתוב שחבירו שלפניו **(מה,ב)** **וניתן את-קלו בבכי** וגו' מלמד עליו. ע"פ **[מאור ושמש]** **(בר' ויגש מהא)** ד"ה עוד על פסוק הנ"ל ... הבכי ושמיעתו ע"י מצרים ופרעה בא להכנעת יוסף מכל מידות רעות והתפשטותו מהגשמיות כדי שיוכל להדבק עם אחיו והעולמות העליונים שהם הביאו עמם. **(בר' ויגש מהב)** **בכִי** בכ"י אלו (בג"ל) ל"ב נתיבות החכמה ואז השכינה דיברה מגורנו ולכן אמר דברים של הבטחת העתיד בגלות שאחרת ילוד אדם לא יכול להבטיח. **[א] עליו ויקרא** - זקף-קטן זקף-גדול (ג' תקע"ו) מרמז לחישוב ג' המלים העולה גל"ת, ומרמז לחישוב ג' ההפרש בין ג' המלים ובין ג' תקע"ו והתוצאה היא הג' ג'ק"ם. ואפשר להסביר כי השכינה הודיעה (היינו תקע"ו) שגם ב-גל"ת (גלות) יהיו להם ג' ק"ם (שלוש קימות) **(א)** **(מה,ז)** **לשום לכס שארית בארץ** **(ב)** **ולתחנות ללם לפליטה נדלה:** **(ג)** **(מה,ה)** **והנדותם לאבי את-כל-כבודי במצרים** שאף-על-פי שאני בגדולה עבור מצרים ופרעה **אני יוסף** – מונח זקף-קטן, אבל עבור בית אבי נשארת יוסף קטן של שבטים שעושה כל מעשיו מכה דיוקן אבי שהוא תמיד לפני ולכן אני שואל **העוד אבי תי** ומהגעת האחים יכולתי לדבק עצמי בעולמות עליונים וכך גם ישראל אבי ואתם אחי תוכלו לדבק עצמכם בעולמות עליונים גם בגל"ת.

[כלי יקר] **(שמי' ית' כ"ט)** **אתם ראיתם כי מדהשמים דברתי עמכם:** וגו'. **הז"ל** אמרו (מכילתא יתרו פרשה ה) שנראה הקדוש ברוך הוא לישראל על הים כגבור עושה מלחמה ועל הר סיני כזקן יושב בישיבה. והנה הגבור במלחמה מורה על מראה אדומה כמו שנאמר **(ישעיה סג,ב)** **מדוע אדם לבבושא ובענין פדור בגת:** **(ישעיה סג,ג)** **פורהו זבכתו לבדי ומעמים אינ-איש אחי ואדרקם באפי וארמסם בפתמי וז נצחם על-בגדי וכל-מלבושי אגאלתי:** וזקן יושב בישיבה מורה על מראה לבנה **(דניאל ז, ט)** **ועתיק יומין יתב לבושהו פתלג חזר וישער ראשהו פעמר נקא.**

(דניאל ז, ט) **תנה הנית עד גי כרסנו רמיו ועתיק יומין יתב לבושהו פתלג חזר וישער ראשהו פעמר נקא פרסיה (כסאותיו) שביבין דייגור גלגלוהו נור דלק (גלגלי הכסא אש בוערת):**

[רש"י] **(דניאל ז, ט)** די כרסון רמיו - כסאות הוטלו ונתקנו לישיב במשפט אחד לדין וא' לצדקה לישראל: **ועתיק יומין יתב** - הקדוש ברוך הוא יושב למשפט על המלכות הזו ועל שלפניה שהכעיסו לפניו והציקו לבניו: **כתלג חזיר** - ללבן עונות עמו:

ושער ראשהו כעמר נקא - מנקה עצמו מזכויות שיש לעכו"ם לפניו ומשלם להם כל שכרם בעולם הזה בויקרא רבה: **ע"פ [מלב"ם]** **[כ]** **ופי' חז"ל בתנחומא אלו כסאות (שרים עליונים או מלכי) עובדי כו"ם שעתידי הקדוש ברוך הוא להפכן, ... לבושהו פתלג חזר וישער ראשהו פעמר נקא, הלבושים מציינים את הפעולות והמדות שבהם יתלבש בעת הפעולה, שהמדות מכונים בשם לבושים כנודע, והראש מצייין המחשבה כמ"ש **(ישעיה נט,ז)** **ויקלם צדקה פשרון וכובע ינועה בראשו,** וכמש"פ שם, והשערות מציינים התבקעות תעלומות המחשבה לחוץ כמו שהשער יוצא ממותרי המוח, **(כמ"ש בפי' שה"ש בפסוק קוצותיו תלתיים, ובפסוק שערך כעדר העזים),** ור"ל שהשם ב"ה בעצמו מלא חסד ורחמים, ולבושיו שהם מדותיו שבהם יפעול אז יהיו רק צדקה ורחמים, שזה מציייר במראה הלבן, הפך האדום שמורה דין ושפיכת דם כמ"ש **(ישעיה סג,א)** **מינהו גא מאדום חמוץ בגדים,** שפירשתי שבא בכגדים לבנים וברחמים, וגם במחשבותיו הנעלמים שיתגלו אז יהיו רק צדקה וישועה, כי אתו אין דין ואין רע רק טוב וחסד לפניו, רק פרסיה (כסא) שביבין דייגור, האש השורף ומכלה והדין הקשה יצא מן הכסא ולמטה, כמ"ש **(תה' צז,ב)** **צדק רמשפט מן פסא:** **(ג)** **אש לפניו תלג ותלטה סביב צרו:** ופירשתי שהאש לא יצא מה', כי **(תה' צז,א)** **ה' מלך תלג הארץ,** כי לפניו חסד ורחמים, רק האש יוצא ממכון כסאו,**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מלמדני (טטוול"ד) כי במצוות האמתני – התלים קי"ט, שפ: טעמי המקרא והתורה ובעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **מצצת ההשערת: אנתה, סלוק = סוף-ספיק** (נקראים ספרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; **מהקד פשטא** – מוציא מפשט: מרכא = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרפא – שני ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא – קב"ש עשירה לגזול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקח** – בדי"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; **1**: זקף-קטן – **2**: זקף-גזול; **3**: רביע; **4**: מונח רביעי – לפחות **4** ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** = **גרש** = **גרשימ** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלישא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.10 בראשית ויגש מד, יח: (התש"פ) (בהשתתפות נחלת יעקב)

בראשית ויגש מד, יט: אַדְנִי שְׂאֵל אֶת־עֲבָדְיָ לְאֹמֶר הַיְשַׁלְּכֶם אֶב אוֹ־אָחַ:

[שכל טוב (בובר)] (בר' ויגש מד, יט): אַדְנִי שְׂאֵל אֶת־עֲבָדְיָ לְאֹמֶר. בלשון קשה: **הַיְשַׁלְּכֶם אֶב אוֹ־אָחַ.** תדע שבעלילה באת עלינו, (כמו פר"ש" (בר' ג, ט) על פניית ה' לאדם הראשון, יודע היה יוסף את כל המעשה אלא להיכנס עמם בדברים) שהרי כמה מדינות באו לכאן לשבור אוכל, כלום שאלת אותם ליוחסין כמו ששאלת אותנו, שמא בתך אנו מבקשין, אף על פי כן לא כחדנו ממך דבר (אפשר שספרו על מכירת יוסף, על כנותת הפסים הטבולה בדם גדי, על צער אביהם, על צערם, ולפי המדרשים ספרו שבאו לחפש:

(בר' ויגש מד, יט): אַת־עֲבָדְיָ – מקף כבורר בין עבדים קנין אדם ובין עבדים במשמע של דוברים מתוך התבטלות לאיש שפונים אליו.

(בר' ויגש מד, יט): אַת־עֲבָדְיָ – טפחא ללא מרכא לפני (א) כפותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה **לְאֹמֶר הַיְשַׁלְּכֶם אֶב אוֹ־אָחַ** (ב)

האפיין המשותף מתפשט אל הכתוב לפני (בר' ויגש מד, יט) **אַדְנִי שְׂאֵל**

הסבר ל-**[שכל טוב (בובר)] (בר' ויגש מד, יט)** תדע שבעלילה באת עלינו מה הייתה העלילה? **(בר' מקץ מב, ט)** **נִיְאָמַר אֲלֵהֶם מְרַגְלִים אַתֶּם לְרִאוֹת אֶת־עֲרֹת הָאָרֶץ בְּאֶתֶם:** **[רש"י]** (שם) שהרי נכנסתם בעשרה שערי העיר, למה לא נכנסתם בשער אחד? וכתוצאה מההאשמה החמורה נאלצנו לספר על המשפחה שלנו.

(בר' ויגש מד, יט): אַדְנִי שְׂאֵל (בעלילה – כדי להכנס עמנו בדברים) **אַת־עֲבָדְיָ לְאֹמֶר.** בלשון קשה: (ובזה נכנסת עמנו בדברים)

הַיְשַׁלְּכֶם אֶב אוֹ־אָחַ:

(בר' ויגש מד, יט): אַדְנִי שְׂאֵל – מונח מרבה את טעם זקף-קטן, מונח ממהלך פרשנות אחד, ובכל מהלך שני

לימודים מתפקיד זקף-קטן המרמז לשני לימודים,

(מהלך א) (בר' ויגש מד, יט): אַדְנִי שְׂאֵל – מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, מונח לפני זקף-קטן בתפקיד הרחבת לפחות אחד מן הלימודים האלה.

[מדרש נחומא (ורשא) ויגש ה] (בר' ויגש מד, יט) ... אַדְנִי שְׂאֵל אֶת־עֲבָדְיָ, א"ל (יהודה ליוסף) מתחילה בעלילה (בלי פרוט) באת עלינו

(לעומת) מכמה מדינות ירדו למצרים לשבור אוכל ולא שאלת אחד מהן, וכו'

... (כאן בא פרוט העלילה) אמר ליה יהודה ליוסף תדע שמתחלה לא באת עלינו אלא בעלילות, (עלילה ראשונה) בתחילה אמרת לנו מרגלים אתם, שניה אמרת לראות את ערות הארץ באתם (עלילה שניה היא הרחבה של העלילה הראשונה), שלישית גביע גנתם (עלילה שניה השונה לגמרי מהעלילה הראשונה וההרחבה שלה).

(מהלך ב) (בר' ויגש מד, יט) הַיְשַׁלְּכֶם אֶב אוֹ־אָחַ בדרך מוסר ע"פ **[תורה שלמה עב מדרש הביאור]**

(לימוד א) ההלכתם בדרך אברהם אבינו שהציל את לוט בן אחיו ואילו היה אחיו על אחת כמה וכמה. והאם היה לכם רגשי אחוה וחמלה על אחד. ואתם נחלקתם לשלושה חלקים בענין מה לעשות עם יוסף בבור ללא אחוה וללא חמלה עליו ועל אביו. מקצת מכס אומרין נהרגנו ומקצת אומרין נשליכנו לבור שיש בו נחשים ועקרבם כדי שישכו אותו וימות, ומקצת אמרו לכו ונמכרנו לישמעאלים, ולא השגחתם לא על רצון המקום ולא על רצון אביכם.

(לימוד ב) שהוא הפשט

הַיְשַׁלְּכֶם – מקף כבורר בין תשובה על מסירות נפש למשפחתם ובין תשובה שמגלה שאין להם מסירות נפש.

הַיְשַׁלְּכֶם אֶב – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, כאן הרחבה מיעקב לאבות כאן במיוחד על אברהם ומסירות נפשו על לוט בן אחיו.

אוֹ־אָחַ – מקף כבורר האם יאמרו שיש להם אח והם באחוה עמו ולכן באו לחפשו ולהשיבו אל אביו, ובין תשובה המכחישה אחוותם לאותו אח.

בראשית ויגש מד, כ: נִיְאָמַר אֶל־אֲדֹנָי יִשְׁרָאֵל אֶב זָקֵן וְגִלְדָּא זָקֵן קָטָן וְאֶחָיו מֵת וַיִּנְתֵּר הוּא לְבִדּוֹ לֵאמֹר וְאֶבְי אַהֲבוּ:

רוב הגירסאות הן **וְאֶתְחִי מֵת** – (אתנה) מונח זקף-קטן

גירסת שו"ת בר-אילן שמקורה בתנ"ך כתי' לנינגרד ומאגנס היא **וְאֶחָיו מֵת** – (אתנה) קדמא ואזלא. מנחת שי לא מעיר דבר על פסוק זה.

בראשית ויגש מד, כ: נִיְאָמַר אֶל־אֲדֹנָי יִשְׁרָאֵל אֶב זָקֵן וְגִלְדָּא זָקֵן קָטָן וְאֶחָיו מֵת וַיִּנְתֵּר הוּא לְבִדּוֹ לֵאמֹר וְאֶבְי אַהֲבוּ:

[שכל טוב (בובר)] (בר' ויגש מד, כ): נִיְאָמַר אֶל־אֲדֹנָי יִשְׁרָאֵל אֶב זָקֵן וְגִלְדָּא זָקֵן קָטָן. כלומר אחרון הוא קטן שבאחים: **וְאֶחָיו מֵת.**

אפשר אדם כיהודה אומר דבר שאינו ברור לו, אלא כיון שהרחיק נדוד ואיננו, הרי הוא חשוב כמו מת, ודומה לדבר **(תה' לא, יג) גִּשְׁפַחְתִּי**

קָמַת מִלֵּב: **(בר' ויגש מד, כ)** **וַיִּנְתֵּר הוּא לְבִדּוֹ לֵאמֹר.** לא שאמו היא בחיים אלא אין מאמו בן אחר זולתו, ודומה לדבר **(שה"ש וט)** **אֶתְת**

היא לאִמָּה: **(בר' ויגש מד, כ)** **וְאֶבְי אַהֲבוּ:** שזוכר בו מעשה אמו:

[בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת ויגש פרשה צג] (בר' ויגש מד, יח) פִּי כְמוֹךָ כְּפָרְעָה: מה פרעה גוזר ואינו מקיים אף את גוזר ואין את מקיים, מה פרעה להוט אחר זכרים אף את להוט אחר זכרים, מה פרעה מלך ואת שני לו כך אבא מלך בארץ כנען ואני שני לו, ואם שולף אני חרבי, ממך אני מתחיל ובפרעה אני מסיים, אילו אמ' מפרעה אני מתחיל וממך אני מסיים היה מניחו, כיון שאמ' ממך אני מתחיל רמז למגשה ורפשי חד רפשי וזעת כל פלטין (בעט בעיטה אחת וזו כל הארמון), אמ' ווי דין רפשי מן דבית אבא (זו בעיטה של בית ישראל), כיון דחמא מיליאי כן, שרי משתעי מילין רכיכין **(בר' ויגש מד, יט)** **אַדְנִי שְׂאֵל, (בר' ויגש מד, כ) נִיְאָמַר אֶל־אֲדֹנָי.** אמ' ר' חייא בר

בא כל הדברים שאת קורא שדבר יהודה ליוסף בפני אחיו עד שאת מגיע **(בר' ויגש מה, א) וְלֹא־יָכַל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק** היה בהם פיוס ליוסף ופיוס לאחיו ופיוס לבנימין, פיוס ליוסף, ראו היאך (יהודה) נותן נפשו על בניה של רחל, פיוס לאחיו, אמ' ראו היאך הוא נותן נפשו על אחיו, פיוס לבנימין, אמ' לו כשם שנתתי נפשי על אחיך (יוסף שמעע הריגתו ע"י מכירתו) כך אני נותן נפשי עליך.

(בר' ויגש מד, כ): נִיְאָמַר אֶל־אֲדֹנָי – מקף בורר בין יחס תקיף ליחס מפיים, כמרמז על תפנית ביחס יהודה ליוסף מיהס תקיף ליחס מפיים

(בר' ויגש מד, כ): נִיְאָמַר אֶל־אֲדֹנָי – פשטא זקף-קטן, שני לימודים בפשט (א) אמ' ר' חייא בר בא כל הדברים שאת קורא שדבר יהודה

ליוסף בפני אחיו היה בהם פיוס ליוסף ופיוס לאחיו ופיוס לבנימין, (ב) **[מלב"ם] (מד, כ)** במסיח לפי תומו מבלי שאלה, שמזה

תדע איך הוא (בנימין) מפונק ורך מכמה טעמים.

(בר' ויגש מד, כ) יִשְׁרָאֵל אֶב זָקֵן – **[תורה שלמה עג הערה]** ואין אב אלא הקב"ה שהוא אב לכל העולם, ואמרו בשמו"ר פ"ל ס"ה ואין

אב אלא הקב"ה שנאמר ואתה ה' אבינו אתה ואם התורה שנאמר ואל תטוש תורת אמך. **וְגִלְדָּא זָקֵן** דורש על התורה שקדמה אלפים שנה לבריאת העולם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) – כי במצוות האמת – תהלים ק"ט, ט"ט, טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"ג: **תמצית ההשקפה**: **אתנה**, **סלוק** – סוף-ספיק (נקראים ספרים ותפקידים) – להגביל, **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = **מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = **טחא** – שני ואו רבוי ואו מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' ששניה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – כ"ב בורר לימוד אחד מרב אפשריות; **פסק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הנענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; **זקף-קטן** – **זקף-גדול**; **רביע** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישי; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** – **גרש** – **גרשימ** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכהה; **תלישא-גדולה** = **תלישא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכהה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

(מד,ג) ישי-לנו – כתוב יתר כי היה יכול לכתוב "לנו" בלבד. מקף כבורר בין המשמעויות של "יש-לנו" (א) הקב"ה (ב) יעקב אביהם. כאשר המשמעות היא הקב"ה אז **(מד,ג) זקן** – זקף-קטן מרמז לשני דברים (א) לקב"ה (ב) לתורה. **אב** – מונה מרבה אפיון מסוים בלפחות אחד משני הדברים. אפשר שכאן מרמז ש-הקב"ה שהוא אב לכל העולם כאשר המשמעות היא יעקב אז **(מד,ג) זקן** – זקף-קטן מרמז לשני דברים (א) גיל, חכמה, לא יוליד עוד (ב) אי חזרת בנימין תפגע בו עד כדי שתפרח נשמתו.

(מד,ג) יגלד זקנים – מרכא טפחא, כיתור לרבות ע"פ **[מלב"ם]** (מד,ג) ש(אביו) מפנקו יותר מיתר בניו. אפשר שפינקו זה מתרבה על פינוק יוסף שהיה ילד זקונים לפני בנימין.

(מד,ג) קטן – אתנה כמגביל, את הפינוק והגעגוע אליו במיוחד לעומת אחיו הגדולים כפי **[מלב"ם]** (מד,ג) ויגעגע עליו יותר מגדול. **(בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת ויגש פרשה צג (מד,ג) [נאמר אל-אדני ישלנו אב זקן] [וגו'] [נאחיו מות]**]] אדם וודיי (איש אמת, ג"א אדם גדול) כיהודה יאמר דבר שאינו ברור לו, ואמר **נאחיו מות**, אלא כך אמר יהודה, אם אני אומר לו קיים הוא, אומר לי לך והביאו כדרך שאמר לי על בנימין לפיכך אמר לו **נאחיו מות**.

[שכל טוב (בבור)] (מד,ג) אלא כיון שהרחיק נדוד ואינו, הרי הוא חשוב כמו מת, ודומה לדבר (תה' לא,ג) ונשפחתי פמת מלב קייתי פכלי אבד: (מד,ג) וינתר הוא לבדו לאמו. לא שאמו היא בחיים אלא אין מאמו בן אחר זולתו, ודומה לדבר (שה"ש ו,ט) אנתת היא לאמה:

(מד,ג) ואכיו אהבו. שזוכר בו מעשה אמו: **[תוי"ש הערה עד] [כתב יד תנחומא] איתא כך אמר להם יוסף (לשכטים) אתם אמרתם שאחיו של זה מת, אמרו הן, הרהר אל לבו שמא הם שקרנים, אמר להם ראיתם אותו מת, אמרו לו הן, אמר להם עמדתם על קברו, אמרו לו הן, נתתם עפר על פיו, אמרו לו לאו, אמר בלבו עדיין הם עומדים בצדקתם. שכל דבריהם אמת שהניחו אותו עני, ועני חשוב כמת, ועמדו על קברי כשהייתי בבור, אבל לא נתנו עפר על פי. אמר להם אתם מכזבים שאתם אומרים שהוא מת, אינו מת שהרי מכרתם אותו, אני אקראנו ואביאנו לפניכם.**

[תוי"ש הערה עד] [שכ"ט] אפשר אדם כיהודה יאמר דבר שאינו ברור לו, אלא כיון שהרחיק נדוד ואינו, הרי הוא חשוב כמו מת. ודומה לדבר (תה' לא,ג) ונשפחתי פמת מלב. וכ"כ בספר מנחה בלולה כי הבלתי נמצא זה כ"ב שנים יחשב למת. ובס' משך חכמה סוף בראשית מעיר בענין זה מגמ' כתובות כ"ב באומרת ברי לי ופרש"י אין לבי נוקפי שברי לי אילו היה (בעלי) קיים היה בא. (אמנם הראשונים הר"ן והריטב"א ההרא"ה בשטמ"ק דחו פירש"י דברי זה לא חשובה ידיעה לאפוקי נפשא מספיקא (להוציא עצמה מהספק שבעלה לא קיים). ולפ"ז גם אחי יוסף חשוב אלו היה יוסף קיים היה מודיע לאביו. ובפ"י הר"י מוינה כותב בשם ר"ח תימא צדיק גדול כיוסף צער את אביו ולא הודיעו מיד כי הוא חי ושליט בכל הארץ. ויש לתרץ אלו היה עושה כך כל אחיו היו בורחים זה למוזה זה למערב מפני הבושה. אבל עתה לקחן בדברים מעט מעט ובנחת שלא יתביישו וכוונתו היתה לטובה. וראה לעיל פל"ז אות קצו. ע"פ **[פדר"א פל"ח] האחים הגידו לראובן (שהציע להכניסו לבור והלך לשרת אביו) שמכרו את יוסף והגידו לו דבר החרם שהחרימו כל אחד מהם, שלא יספר לאף אחד, והמספר יהרג בחרב. ושמע ראובן ושתק וכיון שהיו צבור והיו בני אב אחד נהג בחרמם. ומפני שראובן לא היה בשעת החרם שיתפו שכינה עמהם להשלים לעשרה, לכן גם שכינה לא גילתה את חיים ברור מיוסף.**

(מד,ג) נאחיו מות – קדמא ואזלא רמז ללימוד בכעין כלל ופרט. ואין בכלל אלא מה שיש בפרט. הכלל כאן הוא "שני מהאמת". והפרטים אחריו, **(פרט א) וינתר** – קדמא **(פרט ב) הוא לבדו לאמו** – דרגא תביר טפחא.

מוצעים הסברים אחרים ל-**(פרט א) (הסבר א) (מד,ג) וינתר** – קדמא מלמד על ענין מקדים שבעצם מלמד מהו הכלל, ע"פ **[רש"י]** מפני היראה היה מוציא דבר שקר **[תוי"ש עה ובהערה עד]** שמפני דרכי השלום מותר לשנות **[מדרש]**. שתי סיבות אלו "לשני מהאמת" מתאימים גם לגרסה **נאחיו מות** – מונה זקף-קטן, במצב סכנת חיים כמו שהעמיד יוסף את אחיו כאן, זקף-קטן מלמד על שני דברים שיותר בהם לשנות מהאמת: מפני היראה, מפני דרכי שלום. הענין המקדים ב-**(הסבר א) הוא שני מכוון מהאמת "מפני היראה" "מפני דרכי שלום"**.

(פרט א) (הסבר ב) (מד,ג) וינתר – קדמא מלמד על ענין מקדים, זאת קבוצת הסיבות שהביאו את אחי יוסף לסכור שהוא מת. **שהרחיק נדוד ואינו, הרי הוא חשוב כמו מת. הבלתי נמצא זה כ"ב שנים יחשב למת. אלו היה יוסף קיים היה מודיע לאביו.** הענין המקדים ב-**(הסבר ב) הוא שני בשגגה (העלם ידיעה) מהאמת "מפני היראה" "מפני דרכי שלום"**.

(פרט א) (הסבר ג) [רבינו בחיני] [בר' וישלח לג,ג] היראה פני השרים והשופטים שהמנהג להקדימם במנחה. ודרשו רז"ל: [סוטה מא ב], אמר רבי יוחנן מותר להחניף את הרשעים בעוה"ז, שנאמר **[בר' וישלח לג,ג] רצאתי פניך (של עשו) כרצאת פני אליהם ותראני, (פרט א) (הסבר ד) (מד,ג) וינתר – קדמא מלמד על ענין מקדים, זה החרם שהחרימו את כל האחים שהיו נוכחים בשעת הורדת יוסף לבור, וגם את השכינה, לבל יספרו על המעשה לאיש בעולם. (הסבר ד) הוא המניע לשני המכוון ב-**(הסבר א,ג) ולשגגה ב- (הסבר ב)****

מוצעים הסברים אחרים ל-**(פרט ב) (הסבר א) (מד,ג) הוא לבדו לאמו** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לענין ושעל כל אחד חלה אותה הלכה או אותה תת-ענין. כאן מה היו השינויים מפני היראה ודרכי השלום. ע"פ **[תוי"ש הערה עד] [מבוא תנחומא ישן צד סו.] והעתיקו ב- [הדר זקנים]** שעל כל שאלה של יוסף בחקירתו את יהודה וגם את שאר השבטים על אומנם **(מד,ג) נאחיו מות** על אותן שאלות ענו אותן תשובות.

[מדרש אגדה] (מד,ג) נאחיו מות אמר לו יוסף (ליהודה) ראיתו מת, אמר לו מת, עמדת על קברו, אמר לו הן, נתת עפר על עיניו או נתתם עפר על פיו, אמרו לו לא, אמר יוסף ולמה תשקר (אתם מכזבים), הנה יוסף אצלי (אני אקראנו ואביאנו לפניכם). **(פרט ב) (הסבר ב) (מד,ג) הוא לבדו לאמו** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לענין ושכולם מצטרפים לאותו תת-ענין. כאן זאת קבוצת הסיבות שהביאו את אחי יוסף לסכור שהוא מת.

(בר' ויגש מד,ג) ואכיו אהבו - מרכא סלוק מגביל. ביחד כעין רבוי סיבות להגבלת ה"שני מהאמת" "מפני היראה" ו"מפני דרכי שלום". **[משנה גיטין פ"ה מ"ח] ואלו דברים אמרו מפני דרכי שלום ... [משנה ט] ... אין מחזיקין ידי עוברי עבירה וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום ומחזיקין ידי גוים בשביעית אבל לא ידי ישראל ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום: [רשימות שיעורים (ר"ד סולובייצ'ק) מסכת בבא מציעא כג,ב] אילו בני אדם נבראו במדת האמת בלבד יבואו לידי קטטה. אמנם אי נתנהגו כל כולו עפ"י מדת השלום יבואו לידי שקרים. והתשובה היא "אמת מארץ תצמח" כלומר התורה שהיא אמת שהקב"ה הוריד משמים לארץ מגדירה ומכוונת את האדם מתי לנהוג עפ"י מדת האמת ומתי לנהוג עפ"י מדת השלום. המדרשים שהובאו על קטע פסוק זה עוסקים בהרחבה בדיון ודברים שהיו בין יוסף ובין אחיו על **(מד,ג) נאחיו מות** או **נאחיו מות**. תבניות הטעמים מרמזות לדיון המדרשי המורחב והן נסמכות על התוכן **(מד,ג) וינתר הוא לבדו לאמו ואכיו אהבו**: לכאורה ללא קשר לתוכן.**

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת מלדני (טו"ט, ט"ט, ט"ט) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **מצצת ההשערת: אתנת, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרנא – שני ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשורה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מנה-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זק-קטן – 2; זק-גדול – 3; רביע – 4; מנה רביע – לפחות 4; ... זק-קטן ... זק-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אזלא – גרש – גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.**

1.11 בראשית ויגש מד, יח: (התש"פ) (בהשתתפות נחלת יעקב)

בראשית ויגש מד, יח: **ויאמרו החיתנו נמצא-חן בעיני אדני והיינו עבדים לפרעה:**

[בראשית רבה (תיאודור-אלבק) כ"ו ויגש פרשה צה] (בר' ויגש מז,כה) ויאמרו החיתנו וגו' ר' אבא בר כהנא אמ' כפפן למול, אמ' ר' שמואל בר נחמן חיתנו אין כת' אלא החיתנו נתתה לנו חיים בעולם הזה וחיים בעולם הבא. והיינו ע"י מילה זכו לחיי העולם הבא. ורמז לדרשה ש- (בר' ויגש מז,כה) ויאמרו החיתנו קשור ברית מילה באותם טעמים (סלוק) טפחא אתנת נמצא ברישא של הפסוק (ויקרא תזריע יבג) ובינים השמיני – (סלוק) טפחא אתנת ימול בשר ערלתו: וכן ב- (בר' מקץ מב,טו) בנאת תבחנו תי פרעה-אם-הצאו מזה כי אם- בכזא אחיקם הקטן הנה: (בר' מקץ מב,טו) בנאת תבחנו – (סלוק) טפחא אתנת.. גי' בנאת עולה 410, גי' שמ"ע עולה 410, 410 פסוקים בתורה פותחים בטעם טפחא ואחריו אתנת כמו "שמע ישראל" או מונח אתנת כמו "בראשית ברא אלקים". מס' פסוקים בתורה 5846 כאשר מחלקים מספר זה ב-410 התוצאה עולה 14.2585 ובעיגול זה 14.26 שזה במלים י"ד הוי"ה. המקבל עול מלכת שמים, ה' משיגה עליו בהשגחה פרטית. התמדה במצוות שמע ישראל, מקימה קומת השכינה ויוצאים מגלות בכלל. (קצת ע"פ אור המאיר פורסם בדבר מלכות מקץ התשע"ד). אחד התפקידים של תבניות אלו לרמז לחפש קשר בין נשוא הכתוב ובין קבלת עול מלכות שמים ע"י ישראל והעמים ומה קורה כשאין קבלת עול מלכות שמים, קשר לבריאה, התחדשות הבריאה, אחדות עם הבורא.

[רמב"ם מלכים פ"ה, ה"ח] אמרו חכמים שבני קטורה שהם זרעו של אברהם שבא אחר ישמעאל ויצחק חייבין במילה, והואיל ונתערבו היום בני ישמעאל בבני קטורה יתחייבו הכל במילה בשמיני, ואין נהרגין עליה (פ' גופי הלכות) לא חייבים מיתה בידי אדם כמו בשבע מצוות בני נח, אלא כרת כישראל].

(דיון מורחב) [ספרא תזריע פרשה א] [מ"ז]] יכול המפלת כמין דגים וחגבים ושקצים ורמשים תהא טמאה, ת"ל (וי' תז' יבג) זכר – טט – טעם אתנת מגביל ללמד) מה זה מיוחד שיש בו מצורת האדם, יצאו אילו שאין בהם צורת האדם.

שואל [ספרא שם] אולי תרבה צורות הנמנות בתחילת משנה (ח), בא הכתוב [ג] ובינים השמיני ימול מה זה מיוחד שהוא ראוי לבריית נשמה (של יהודי שמקבל עול מלכות שמים ועול מצוות), יצאו אילו שאין ראויים לבריית נשמה, יהודי שמקבל עול מלכות שמים ועול מצוות מרומז בטעמי (וי' תז' יבג) ובינים השמיני – (סלוק) טפחא אתנת, כתבנית טעמי שמע ישראל, שהיא קבלת עול מלכות שמים, משעה ש-ימול בשר ערלתו: מי שהתקם לצורת אדם וראוי לבריית נשמה לידתו גורם לטומאת לידה. טומאת לידה וערלה באו לעולם בגלל חטא אדם הראשון. מי שלא ראוי לבריית נשמה או לבריית מילה לא גורם לטומאת לידה, ואינו צריך תיקון ערלה ע"י ברית מילה. אפשר שיש עוד לימוד שחובת ברית מילה חלה על גולד לאשה החייבת בטומאת לידה (ישראלית, גיורת חפשיית, שפחה משוחררת שהתגירה, שפחה שהתגירה).

אפשר כי זה נלמד כך (וי' תז' יבג) ימול – טפחא בתפקיד התפשטות הענין לכתוב לפניו ובינים השמיני – טפחא בתפקיד התפשטות הענין לכתוב לפניו (וי' תז' יבג) תטמא: אם הנולד הוא מהעם המקבל על עצמו והמקיים עול מלכות שמים כנרמז בטעמי הכתוב (וי' תז' יבג) ובינים השמיני – (סלוק) טפחא אתנת, כטעמי "שמע ישראל" כאשר ימול תכנס בו נשמה המקבלת עול מלכות שמים. ועוד רמז גי' שמיני עולה שמ"ע

(בר' ויגש מז,כה) נמצא-חן בעיני אדני – [רש"י] (בר' ויגש מז,כה) נמצא-חן – לעשות לנו זאת כמו שאמרת: [גור אריה] לעשות לנו כל אלה (זרע ואוכל),

(מז,כה) נמצא-חן – מקף כבורר בין (א) משמע מציאת חן מעתה ובין (ב) התמיכה המלכותית בעם המצרי. ו-[שפת"ח ד] שולל את משמע (א) (מז,כה) לא שהוא התחלת ענין שהיו מבקשים למצוא חן מעתה, כי אין לו טעם במקום הזה, (רא"ם): מז,כה) נמצא-חן בעיני אדני – פשטא מונח זק-קטן, זק-קטן בתפקיד של שני דברים הנפקת אוכל להתקיים (מז,יט) בלקחם זרע לעבוד את האדמה (מז,יט) וקמ'רע וקח'ה ולא נמ'ת והאדמה לא תשם: (מז,כה) והיינו עבדים לפרעה (ענין) בפני עצמו. [רש"י] והיינו עבדים לפרעה – להעלות לו המס הזה בכל שנה" (בר' ויגש מז,כו) לחק – שלא יעבור:

[רבי אליהו מזרחי] (בר' ויגש מז,כה) והיינו עבדים להעלות המס בכל שנה ושנה. לא שיהיו עבדים קנויים לו כקנין העבד לרבו, כי אף על פי שאמרו לו (בר' ויגש מז,יט) קנה אתנו ואת אדמתנו בקחם וקח'ה אגחנו ואדמתנו עבדים לפרעה הוא לא עשה כן, רק (בר' ויגש מז,כ) ויקח יוסף את פלדאמת מצרים לפרעה קימקרו מצרים איש שדהו (טט) ולא גופם) לתת להם לחם לאכול וזרע לזרוע בקנין אדמתם לבדה, ואין יחזור אחר כך לומר שיהיו עבדים לפרעה.

[אור החיים] (בר' ויגש מז,כה) והיינו עבדים לפרעה. דקדקו לשלול כי עבדותם לפרעה ולא ליוסף. עוד יכוונו לומר על דרך מה שפירשתי למעלה כי לא קנאם אלא לפרט עבודת האדמה, לזה אמרו והיינו עבדים בהחלט העבודת לפרעה ולא לעבודת האדמה לבד.

(בר' ויגש מז,כה) והיינו עבדים – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב. אפשר שיש כאן שלושה פרטים (פרט א) לפי [מלבי"ם] כי כבוד גדול לנו שנהיה עבדי המלך, ואתה החיתנו מצד החסד, (פרט ב) לפי [אור החיים] כוונת המצרים באמרם והיינו עבדים בהחלט העבודת לפרעה ולא לעבודת האדמה לבד. אבל יוסף הגביל הקניין (א) לאדמה לטובת פרעה ו- (ב) לקנין התחייבות המצרים לעבודת האדמה של פרעה.

(בר' ויגש מז,כה) לפרעה – (סלוק מגביל, (הסבר א) [אור החיים] (בר' ויגש מז,כה) והיינו עבדים לפרעה. דקדקו לשלול כי עבדותם לפרעה ולא ליוסף.

(הסבר ב) (בר' ויגש מז,כה) והיינו עבדים לפרעה – טפחא כפותחת טפח להתאפיין מההגבלה שאחריה, [שפת"ח ה] לא שיהיו עבדים קנויים לו קנין הגוף, אלא עבדות במשמע של התחייבות לעבודת האדמה שהיא מעתה של פרעה ככעין אריסות או חכירה אבל לא להיות עבדיו שעשה בהם כרצונו. לפי [העמק דבר] המצרים העדיפו עבדות מלאה כי אז פרעה היה חייב לספק צרכיהם בין אם השדה עשה מעט או הרבה. אבל ככעין אריסות או חכירה פרנסתם תלויה במה שהשדה יעשה בעבודתם (וכמובן ברצון ה' רק שהמצרים לא הכירו בה')

ב' טוב טוב דעת מלמד מלמד ל"ט, כי במצוא האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"ג: **מצאתי ההשערה: אנתח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי: מהפך פשטא – מוציא ממשט: מרשא = מאריך, רבוי: דרשא = מצרף: תביר – מחלק, ממשט, לא ממש; טפקא = סרשא – שני ואו רבוי ואו מתפשט; מרשא טפקא – קב' שעשורה לגדול, תור רבבות, מכל מקום: דרשא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרשא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרשא טפקא – קבוצה שמעמדים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-ב' כ' בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרשא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי: (קדמא – סדר קרימות; אזלא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרשא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.**

בראשית ויגש מז,כו: ויגש אתה יוסף לחק ער-היום הנה על-אדמת מצרים לפרעה לחמש רב אדמת הפהנים לבדם לא היתה לפרעה:

נחזור כאן בקצרה על מה שהוצג בעבר. **(בר' ויגש מז,כו) ויגש אתה יוסף** - מונח מונח פזר, תבנית כאילו שלוש פזר ומלמד לעינים אחרים: **(טט – א) [תורה שלמה סה] (בר' ויגש מז,כו) ויהי בתבואת ונתתם חמישית לפרעה**, ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי פרעה אין לו כלום בעולם (ומפרישים לו חומש) אבל הקב"ה שהכל שלו אינו אומר לך שתפרוש לו אלא אחד מעשרה **(ב"ר פצ"ה מכת"ו במנח"י]** (ובהערות) ... בכת"י **[מושב זקנים] (בר' ויגש מז,כו) רב אדמת הפהנים לא קנה** למה זה נכתב בתורה ... בעבור ישראל שלא יהיו צרי עין לתת תרומות ומעשרות להביא לירושלים שעולה לחומש (טט: בסה"כ אבל מעשר שני נאכל ע"י הבעלים), **[תו"ש סח] [נר השכלים כת"י]** יוסף חכם גדול היה ויודע שעתידין ישראל להוציא תרומה ומעשרות משדותיהם כשתחשוב כל שמוציאין ישראל תמצא אותו כמו שמוציאין המצרים לפרעה. (עד חומש)

(טט – ב, ב, פטור תלמידי חכמים ממסים) [ספר חסידים] לרבינו יהודה החסיד לומר לך אם המלך מטיל מס על העיר בני העיר יתנו ותלמידי חכמים שעוסקים בתורה יומם ולילה לא יתנו וגו' ... וכו' עובדי ה' שהיו ישראל מספיקין מזונותיהם וכל צרכיהם שנאמר **(תה' לז,כה) ולא-אראתי צדיק נעזב וצדק יורעו מבקש-לחם: אלא עשיתי תקנתם לכל צרכיהם.**

(טט – ג) (בר' ויגש מז,ט) ונתתי הארץ לפרעה – סלוק כמגביל, מעיד שאין כאן ביטול מקח, אף שהיתה אונאה גדולה, זה רווח קרן מלאה בכל שנה ויש לעיין בהלכות רבית ואונאה, האם רווח כזה הוא דבר ראוי. אפשר כי כתובים אלו הם מקורות להלכה, שאין אונאה בקרקעות.

(בר' ויגש מז,כו) לחק – תלישא-קטנה (=תרשא), מרמזת על אומדן לשווי קרקע שראינו לעיל בקשר לטעם פזר. ואפשר שגם לשווי בפועל של החומש שהוא כעין דמי אריות, המשתדל בעבודה הכנסתו גדלה וכך החומש שלו ולהיפך. ואולי **לחמש** – אתנח, מגביל את המינימום שחייבים לספקו, כי אחרת יהיו שיתבטלו מהעבודה.

(בר' ויגש מז,כו) על-אדמת מצרים לפרעה - מרשא תביר טפקא - מחלק אדמת מצרים שלפרעה לפרטים, שלא על כל אחד מהם חל אותו ענין / חק, אז לפי ההסבר עד כה שווי החומש בפועל שונה מעובד לעובד לפי יכולו. ואם נעביר את זה לענין תרומות ומעשרות נסיק שכל אחד מישראל יתן כנדבת לבו לפחות מעשר. אף על פי שיש מינימום צדקה נמוך מזה.

(בר' ויגש מז,כו) רב אדמת הפהנים לבדם – גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, **(לימוד א)** בתבנית הטעמים גרשיים מהפך פשטא **רב אדמת הפהנים** - ממינוט כיצד, המיעוט בשלש לשונות אך, רק ומן. רק למעט כו' כיוצא בו **רב אדמת הפהנים לבדם** - גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, כעין יצא להקל ולא להחמיר. יוסף היטיב לכהנים כי הכיר להם טובה כי בחקירתם את האשמות אשת פוטיפר שגילו שהעלילה עליו ולכן פטר אותם מהחזק הזה. וזוהו נלמד בפזר פטור ממסים לתלמידי חכמים בישראל.

המשך **[תו"ש נו ע"פ מדרש ל"ב מידות]** לפי שהיו המצרים מבריחים עצמם (מכירה אדמה פיקטיבית או הצגת עצמם) לכומרים וממירין שיש להם חוק יכול נתן להם ת"ל **רב אדמת הפהנים לבדם** - גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, אותן שהיו כתובין בטומס"ון (ספרי יוחסין, ספרי קרקעות) בלבד. הקל כי כאמור לעיל קנה מה שקיבלו בירושה והותר להם מה שקנו בעצמם. או להיפך קנה המבורח והותר ירושה.

(לימוד ב) כתבנית הטעמים בקל וחומר של מרים **(במד' בהע' יב,ד) ויאמר ה' (קדמא ואזלא) אלהי-משה ואליה רבך ירל בפניה הלא תפלה שבעת זמנים תפלה גמים** (אתנח גרשיים מהפך פשטא) **מתיין למתנה ואחר פאקף:**

(בר' ויגש מז,כו) ער-היום הנה – קדמא ואזלא, ... **(בר' ויגש מז,כו) רב אדמת הפהנים לבדם** – אתנח גרשיים מהפך פשטא,

תבנית טעמים של כעין קל וחומר הנלמד מסמיכות הפסוקים **(בר' ויגש מז,כה,כו,כז)** כפירש **[שיר מעון]**

(בר' ויגש מז,כה) ויאמרו החיתנו וגו' (בר' ויגש מז,כו) ויגש אתה יוסף לחק ער-היום הנה (קדמא ואזלא) וגו' **(בר' ויגש מז,כו) רב אדמת הפהנים** (אתנח גרשיים מהפך פשטא) **לבדם לא היתה לפרעה:** **(בר' ויגש מז,כו) וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן.** י"ל הנה יעקב הכין להם ביהמ"ד להורות כדכ' לעיל **(מ"ו כ"ח)** ואת יהודה שלח להורות לפניו גושנה, ופירש"י ומ"א להורות לפניו לתקן לו בית תלמוד, והיפלא בעיני מצרים המה צריכים לעבוד האדמה לחרוש ולזרוע וממנו צריכים לתת חומש לפרעה, ויעקב וביתו ישבו **(בר' ויגש מז,ט) במיטב הארץ ... בארץ גשן** בלי שום עבודה ונוונים מבית המלך כל צרכם ויתעורר מזה מריבות ומחלוקות, אך כיון שראו קודם לזה כי אדמת הכהנים לא קנה לפרעה רק ה' להם חוקם מאת פרעה, על מה, על שעסקו בדברי דתם להורות ולהנהיג את העם, ממילא תהא נח דעתם כאשר יראו גם יעקב וביתו יושבים במיטב הארץ בגושן ונתכלכלו מבית המלך, וזה סמיכת הפסוקים, **(בר' ויגש מז,כו) ויגש אתה יוסף לחק ער-היום הנה** וגו', וגו' **(בר' ויגש מז,כו) רב אדמת הפהנים לבדם לא היתה לפרעה:** ויע"ז **(בר' ויגש מז,כז) וישב ישראל** היינו בשלוח **בארץ מצרים בארץ גשן** שהוא מיטב הארץ.

ההסבר: דיו לבא מן הדין (היינו הנלמד) להיות כנידון (היינו המלמד). **המלמד** כאן הוא החק שאדמת כהני מצרים לא הייתה לפרעה על שעסקו בדברי דתם להורות ולהנהיג את העם (בעבודה זרה הקלה לעומת תורת האמת של יעקב ובניו) **[שיר מעון]** (כהני מצרים) ה' להם חוקם מאת פרעה **[בראשית רבתי פרשת ויגש עמוד 217 - 218]** **(בר' ויגש מז,כב)** ולא עוד אלא שהיו נזונין בכל עת מנכסי פרעה שלא יצטרכו לכלום, לכן נחה דעת המצרים כאשר ראו את משפחת יוסף והם יעקב וביתו שאינם עובדים אלא לומדים תורתם, שהיא תורתו של יוסף שהציל את מצרים מכליה ומקבלים כלכלתם מבית המלך אז אם עובדי עבודה זרה מקבלים פרנסתם מפרעה לא כל שכן שעובדי תורת אמת החמורה מתורת השקר של מצרים, יעקב ובניו יקבלו פרנסתם מפרעה.

[שו"ע יורה דעה הלכות צדקה סימן רנד] שלא לקבל צדקה מן העובדי כוכבים, וכו' ב' סעיפים.

סעיף א <א> אסור לישראל ליטול צדקה מן העובדי כוכבים בפרהסיא. {א} ואם אינו יכול לחיות בצדקה של ישראל (טט: כמו יעקב ובניו במצרים), ואינו יכול ליטלה מעובדי כוכבים בציעא, הרי זה מותר. (ע"פ בית הלל המפנה אל בבלי סנהדרין כו,ב)

סעיף ב [א] שר עובד כוכבים שלח ממון לישראל לצדקה, אין מחזירין אותו משום שלום מלכות, אלא נוטלין ממנו ב <ב> וינתן לעניי נכרים בסתר, כדי שלא ישמע השר. הגה: ג <ג> וי"א א { דיעשה בהן מה שצוה לו המושל. (כך משמע מפירוש רש"י ותוספות ...

ב"ה טוב טעם דעת מדע למדני (ט"ו) ל"ה כי במצוא פשטא – מוציא מפשט: מרצא = מארץ, רבוי: דרזא – מצרף: תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא = טרזא – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרזא טפאא (ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי: מהרז פשטא – מוציא מפשט; מרצא = מארץ, רבוי: דרזא – מצרף: תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא = טרזא – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרזא טפאא – קב' שעשורה לגדול, תור רבבות, מכל מקום: דרזא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרזא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרזא טפאא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מנזן מסוים; מרזא – רבוי לייגוד אחד מרוב אפשרויות; פסק ו – סדר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא טגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי: קדמא – סדר קדימות; אזלא – גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = טרזא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.12 בראשית ויגש מד, יח: (התשפ"ב)

בראשית ויגש מד, יח: וַיִּלְכָּט יוֹסֵף אֶת-כָּל-הַכֶּסֶף הַנִּמְצֵא בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנָעַן בְּשִׁבְרֵי אֲשֶׁר-הֵם שְׂבָרִים

ויבא יוסף את הכסף ביתה פרעה: בראשית ויגש מד, טו: וַיְהִי כִּי-בָרַח מִצְרַיִם יוֹסֵף וּמְאָרְץ כְּנָעַן

ויבאו כל מצרים אל יוסף לאמר הבה לנו לחם ונקח נמזת נגדה כי אפס כסף:

[תורה שלמה מב] (בר' ויגש מד, יח) בְּשִׁבְרֵי אֲשֶׁר-הֵם שְׂבָרִים – המונח נמזת נגדה פירושה בעצמם מה שיש להם לשלם ויש להם לקחת בשלם. אך כפי שראינו בתורה ויש להם לקחת בשלם ולא לקחו אלא בשלם. מה שראינו בתורה ויש להם לקחת בשלם ולא לקחו אלא בשלם. מה שראינו בתורה ויש להם לקחת בשלם ולא לקחו אלא בשלם.

[תורה שלמה הערה מב] וראה בשאלות דר' א(חאי) גאון פ' ויגש מביא הדינים של הפקעת שער.

(בר' ויגש מד, יח) אֲשֶׁר-הֵם – מקף כבורר בין מוכרים ובין קונים, **[מדרש הגדול]** דורש כי הקונים הפקיעו שער.

(בר' ויגש מד, יח) בְּשִׁבְרֵי – טפאה בתפקיד שני שבד"כ המוכרים מפקיעים שערים, אבל במדרש זה הקונים עינם היתה צרה בקונים אחרים ולכן הפקיעו מחיר כנראה כדי למעט קונים, בעוד שבאמת התבואה הייתה מצויה.

(בר' ויגש מד, יח) שְׂבָרִים – אתנה כמגביל ומרמז כי ויוסף לא הפקיע שער, כי מכר באומדנא של יכולת הקונה לשלם, וויסת אספקה. בעקבות ההפניה "לשאלות דרב אחאי גאון" מצאנו את המקביל לו ב-[**בבלי בבא בתרא צא, א**] ... אמר שמואל: **אין מוסיפין על המדות יותר משותות, ולא על המטבע יתר משותות והמשתכר אל ישתכר יותר משותות.**

[רשב"ם] והמשתכר – כגון חנוני הקונה יין ופירות מן הסיטון הרבה ביחד כדי למכור מעט מעט אל ישתכר יותר משותות [וכגון שלא הוקר השער אבל אם לקח בשעת הגורן ועכשיו הוקיר ישתכר אפילו כפליים כפי שהשער הולך ותקנת חכמים היא זו שלא ישתכר יותר].

[בבלי בבא בתרא צא, א] אין מוסיפין על המדות יותר משותות – מ"ט? אילימא משום אפקועי תרעא,

[רשב"ם] משום אפקועי תרעא – שמביאים תבואה לכאן כשיראו שהוסיפו המדות יוקירו ומשכנס היוקר מוקירין יותר מכדי תוספת.

שותות נמי לא (ליעביד) (אז שגם לא ייקרו ששית)! אלא משום אונאה דלא ליהוי ביטול מקח (בייקור עד ששית מקובל שאין המקח חוזר), והאמר רבא: כל דבר שבמדה ושבושקל ושבושקל – אפילו פחות מכדי אונאה חוזר!

[תורה שלמה מא] (בר' ויגש מד, יח) וַיִּלְכָּט יוֹסֵף אֶת-כָּל-הַכֶּסֶף, שרתה רוח נבואה על יוסף וידע מה שיש לכל אחד ואחד ומכר לעשיר ביוקר ולעני בפחות, לכל אחד כפי שהיה לו, שחם כסף העני והעשיר כאחד (מדרש)

[תו"ש הערה מא] מאמר זה מובא בפי' הטור עה"ת בשם מדרש ובפדר"א (פרקי דרבי אליעזר) פל"ט רבי פנחס אומר שרה רוח הקודש על יוסף מנעוריו ועד יום מותו וכו'. וראה לעיל פר(ק)ל"ז אות לב (יוסף בן תורה ונביא ומכלכל את אחיו). בבאיור ובמבוא לתני"ע.

מכת"י (בר' ויגש מד, טו) **ויבאו כל מצרים אל יוסף לאמר הבה לנו לחם ... כי אפס כסף** משמע שבאו כולם עניים ועשירים, ותימה היאך תם הכסף העני והעשיר יחד, וי"ל שכל מי שקנה תבואה מיוסף הי' צריך להביא כתב כמה טיפול ביתו, והיה נותן לעני בפרוטת כמו לעשיר כדינו וזוה תם הכסף בשוה. נראה כי יוסף מכר לפי דמים ולא לפי במדה במשקל או במניין, ולכן לא היה מוגבל במחיר שגבה לא כלפי מעלה ולא כלפי מטה.

[בבלי בבא בתרא צב, ב] ... תנו רבנן: אוצרי פירות (רשב"ם: קונים בשוק לצרם למכור ביוקר וגורמים לעליית שער), ומלוי ברבית, ומקטיני איפה, ומפקיעי שערים (מוסיפין על השער) – עליהן הכתוב אומר: (עמוס ה,ה) **לאמר מתי יעבר החדש ונשפירך שוּבְרֵי וְהִשְׁבַּת** (שנת שמיטה)

ונפתהה-בָּרְ לִקְטָנִי אִיפֹה וְלִהְגִּיל שֶׁקֶל וְלְעֵת מֵאֻנֵּי מֶרְמָה: וכתב: אומר (עמוס ת,ח) נִשְׁבַּע ה' בְּגֹאֲוֹן יַעֲקֹב אֲסִי-אֲשַׁפֵּחַ לְגֻצָּה פְלִמְעֻשִׁיהֶם: אוצרי פירות – כגון מאן? אמר ר' יוחנן: כגון שבתי אצר פירות (למכור ביוקר, אבל קונה בזול למכור בזול אע"פ שגורם ליוקר השער מותר).

אבוא דשמואל מזבין להו לפירי בתרעא חרפא (בשער מוקדם, בזול בשעת הגורן שיש בשפע, ומוכר) כתרעא חרפא (בזול כדי לשמור זול בשוק), שמואל בריה משהי לפירי ומזבין להו בתרעא אפלא כתרעא חרפא (אוגר כדי שישעה שהשער יקר למכור בזול, אבל הקניה המוקדמת בכמות בכל זאת מייקרת את השער). שלחו מתם: טבא דאבא מדברא. מ"ט? תרעא דרווח – רווח. (רשב"ם טובים מעשה האב ממעשה הבן שהאב גורם מתחלה שלא יוקר השער דכיון דרווח והוול השער רווח עוד כל השנה אבל משהוקר השער אינו יכול להזדלזל מהרה).

אמר רב: עושה אדם את קבו אוצר (לעצמו). תניא נמי הכי: אין אוצרין פירות דברים שיש בהן חיי נפש, כגון יינות שמנין וסלתות, אבל תבלין כמון ופלפלין – מותר; במה דברים אמורים – בלוקח מן השוק, אבל במכנס משלו – מותר. ומותר לאדם לאצור פירות בארץ ישראל ג' שנים, ערב שביעית ושביעית ומוצאי שביעית; (רשב"ם ג' שנים לקנות בששית לצורך ששית ושביעית ושמינית למכור לעולם כי ימותו בשביעית ובשמינית ברעב דהא מפירות שביעית לא אכלי עד סוף השנה).

ובשני בצורת – אפי' קב חרובין לא יאצור, מפני שמכניס מארה בשערים. אמר ליה רבי יוסי בר' חנינא לפוגא שמעיה: פוק אצר לי פירי שלש שנים, ערב שביעית ושביעית ומוצאי שביעית. (רשב"ם ובארץ ישראל היה וסביא ליה קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא וכמאן דאמר במגילה (דף פ') שמעתי שמקריבין אף על פי שאין בית)

[בבלי תענית יט, א] ... מאי מכת בצורת? אמר רב יהודה אמר רב: מכה המביאה לידי בצורת. אמר רב נחמן: נהרא אנהא – בצורתא **[רש"י]** נהרא אנהא בצורתא – בשאין תבואה בעיר אחת, ויש בעירות אחרות, ואפשר להביא מזה לזה דרך נהר בספינה. בצורת – בצורת היא זו ולא רעב, הואיל ויכולין לישא בספינות.

[המשך גמרא] מדינתא אמדינתא – כפנא. **[רש"י]** וצריכין להוליך ממדינה למדינה על ידי חמרים, כפנא – רעב, ורעב קשה מבצורת, לפי שאי אפשר להביא בשופי,

[בבלי תענית ט, ב] ואמר רבי חנינא: סאה בסלע ושכיחא – בצורתא, **[רש"י]** כי ובני (קנית) סאה של חיטין בסלע דהיינו יוקר ומצויה לקנות בכל עת – בצורתא.

(כאשר המחיר של) ארבעה (סאה בסלע) ולא שכיחא (ולא מצוי כסף לקנות) – כפנא (זה מצב רעב). אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא בזמן שהמעות בזול (מצויות כמו בתחילת שנת הרעב) ופירות ביוקר, אבל מעות ביוקר (לא מצויות כמו בשנה השניה של הרעב, או בשיטה אחרת בשנה הששית (בר' ויגש מד, טו) וַיְהִי כִּי-בָרַח מִצְרַיִם יוֹסֵף וּמְאָרְץ כְּנָעַן וּפִירוֹת בְּזוּל (במאגרי יוסף) – מתריעין עליה מיד. דאמר רבי יוחנן: נהירנא כד הוו (ע"פ רש"י: זכרני כאשר היו) קיימי ארבעה סאין בסלע והוו נפישו נפישו כפן בטבריא, מדלית איסר (כי לא היו מעות לקנות התבואה).

בראשית ויגש מד, טו: וַיְהִי כִּי-בָרַח מִצְרַיִם יוֹסֵף וּמְאָרְץ כְּנָעַן

ויבאו כל מצרים אל יוסף לאמר הבה לנו לחם ונקח נמזת נגדה כי אפס כסף:

[תורה שלמה מו] (בר' ויגש מד, טו) וַיְהִי כִּי-בָרַח מִצְרַיִם יוֹסֵף וּמְאָרְץ כְּנָעַן – המונח נמזת נגדה פירושה בעצמם מה שיש להם לשלם ויש להם לקחת בשלם. אך כפי שראינו בתורה ויש להם לקחת בשלם ולא לקחו אלא בשלם. מה שראינו בתורה ויש להם לקחת בשלם ולא לקחו אלא בשלם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני ומדעני "טוט" כי במצאתי האמנתי - תהלים קי"ט: שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה - התשפ"א - תשפ"ג: **מצאתי המשעות**: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל, מונח - רבוי; **מהפך פשטא** - מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; רבוי; **הדגא** - מוציא; **תביר** - מחלק, ממעט, לא ממש; **טפיקא** = טרקא - שני ואו רבוי ואו מתפשט; **מרכא טפיקא** - קבו ששניה לגולל, יתור לרבנות, מכל מקום; **הדגא תביר טפיקא** - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפיקא** - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפיקא** - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מניין מסוים; **מקף** - בד"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** - סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט; 1: זקף-קטן - 2: זקף-גדול - 3: רביע - 4: מונח רביע - לפחות ... זקף-קטן ... זקף-גדול - חצוי פסוק - היקף השלישיה; **קדמא** - סדר קדימות; **אזלא** - גרש - גרש'ים - יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ו"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פוזר** - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

[תורה שלמה מז] (בר' ויגש מז,טו) אַפְסִים אין אפס אלא לשון כלי שנוא' כִּי אַפְסִים כִּסְּףָ [מדרש אגדה בלק כב לה]

(בר' ויגש מז,טו) וַיִּתְּמֵם הַכֶּסֶף - מונח רביע בתפקיד לפחות ארבע, אפשר כי כאן רמז לחמש שנים. אלא שיש מחלוקת האם אלו חמש שנים רצופות מתחילת הרעב או אלו חמש שנים של השלמת הרעב לשבע שנים, כי הרעב פסק בתוך השנה השניה מתחילתו, כאשר יעקב הגיע למצרים.

(בר' ויגש מז,טו) מִאֲרֶז מְצֹרִים וּמִאֲרֶז כַּנְעָן - מונח זרקא מונח סגול, כל מונח מוסיף למוד בתפקידי תבנית הטעמים זרקא סגול של גריעה מהענין שמדובר בו או הוספה מהענין על הענין.

(למוד א) גריעה ממקורות כסף לתשלום על האוכל [רמב"ן] (בר' ויגש מז,טו) וַיִּתְּמֵם הַכֶּסֶף מִאֲרֶז מְצֹרִים וּמִאֲרֶז כַּנְעָן וַיָּבֵאוּ כָל-

מְצֹרִים אֶל-יוֹסֵף וגו' - והזכיר כי תם הכסף מארז כנען, בעבור כי מצרים כבואם אל יוסף יזכירו לו זה, כי אמרו אחרי שתם הכסף גם וּמִאֲרֶז כַּנְעָן ולא יבאו עוד אליך לשבור, לְמַעַן נְמוֹת וַנְיָהָךְ כִּי אַפְסִים כִּסְּפָ ותמיתנו חנם ותשאר התבואה בידך ואין קונה:

(למוד ב) לפי [אור החיים] היו מצרים שהיה להם כסף מחוץ לארץ מצרים והתבנית זרקא סגול תרמו על הוספה במקורות כסף מעבר לגבולות מצרים וכנען. (למוד ג) ה-[מלבוש לשבת וי"ט] פירש ע"פ [אור החיים] שיוסף העני את מצרים כדי שלא יהיו אחיו דלים בפני עשירים. מוצע לומר **(למוד ד) גבולות ארץ מצרים וארץ כנען לא היו קבועים, כגון כאשר מכת ארבה פתרה את סיכסוך הגבול בין מצרים לכוש. (למוד ה) אם ארץ כנען היתה בשלטון מצרים מצד אחד היה למצרים לדאוג ליושביה ולתת להם מחיר דומה לשל המצרים, מצד אחר משום שכנען העלתה מס למצרים היה עליה לשלם מחיר אחר על התבואות משל מצרים, ולבאים מחוץ לשלטון מצרים גם מחיר שונה. לגבי **(למוד ה) [רד"ק] פירש כי כנען הלכו למקומות אחרים ולפי זה ירידת בני יעקב למצרים הייתה יוצאת דופן, ויעקב כוונם לשם כי נצנצה רוח הקודש כי יש שבר - נוטריקון ש"ם ב'ן ר'חל.****

[רד"ק] (בר' ויגש מז,טו) וַיָּבֵאוּ כָל-מְצֹרִים - וארץ כנען הלכו למקומות אחרים, וזה היה בשנה הששית, (מז,יז) וַיָּבֵינְהֶלֶם יוֹסֵף

בְּכָל-מְקוֹמָם בַּשָּׁנָה הַהִוא: ובשניה לה שהיא השנה השביעית נתן להם באדמתם מה שאכלו בשנה ההיא ומה שזרעו כדי לקצור בשנה השמינית, כי בשנה השביעית שלמו ימי הרעב, ורז"ל אמרו כשבא יעקב אבינו פסק הרעב בזכותו ועלה נילוס והשקה את הארץ (תנחומא) וזהו שאמר ויברך יעקב את פרעה, אבל יש לתמוה לדבריהם אם אלה השנים הראשונים היו, מתי תם הכסף שהרי אומר כי בשנה ההיא נהלם במקנה, ובשנה האחרת באדמתם:

[אור החיים] (בר' ויגש מז,טו) וּלְמַעַן נְמוֹת וַנְיָהָךְ כִּי אַפְסִים כִּסְּפָ: פירוש להיות שלא היה חפץ לקחת בשכר התבואה כי אם הכסף ולא פרעון אחר ואשר מצד זה לקט כל הכסף הנמצא, ועתה באו בטענה לומר וּלְמַעַן וגו' לטעם שְׁתֵּם הַכֶּסֶף שהרי יכולין המה לפרוע התבואה בשוה כסף וזוהי השיבם יוסף שנתרצה לקחת מקניהם בעד הַלְּחֵם כיון ששתם הכסף ודקדק בדבריו לומר אם אפס כסף **(מז,טו) לְמַעַן נְמוֹת - מרכא טפיקא בתפקיד כעין יתור לרבנות מיתות משונות מהרעב**

(מז,טו) נַנְיָהָךְ - אתנח כמגביל, אפשר שהמצרים הכירו שיוסף מנהלם בחסד וברחמים ולכן לפניו אפשר להציג את מצוקותיהם, כנלמד שאדם יצער עצמו עם הצבור. פרעה ופקידיו היו אטומים כי להם היה אוכל.

(מז,טו) כִּי אַפְסִים - מרכא טפיקא כיתור לרבנות מצרים אמרו זאת ויוסף חזר על דבריהם ואמר אם אפס **(מז,טו) כִּסְּפָ - סלוק כמגביל לכן משהגיעו להגבילה זאת יכלכלם תמורת מקניהם **(מז,טו)****

המשך [אור החיים] וזולת זה לא יתן להם כל עוד שיש להם לפרוע בכסף, וטעמו להעני מצרים כדי שלא יהיו אחיו דלים בפני עשירים וזהו נתחכם שיקנו ממנו בכסף שכל עוד שהמקנה בידם מזונותם עליהם ויצטרכו לחם להם ומזונות המקנה כי מן הסתם אין לדאוג עשב וצריכין לתת שעורים מאכל לבהמות לזה הניח צורכי המקנה עליהם וישבור להם בכסף שבזה לא נשלמה שנה ראשונה עד שהורקו ונעשו כלי ריק מכל וכשבאו אחיו היו עשירים לפני עניינים והיו לכבוד ולתפארת מה שלא היה כן אם היה מקדים לקחת מהם המקנה: עוד נראה שיכווננו לומר שיש להם כסף אלא שאינו בנמצא להם אז וזה הוא דבר הרגיל שבני אדם לא יהי' להם מצוי תמיד כסף כי ישלחו בארץ מרחקים, והוא אומרו אפס לשון מניעה ולזה טענו למה ימותו לצד שכספם במקום אחר והשיבם כי יתנו מקניהם אם נמנע מהם הכסף וכוונתו הוא אם אמת דבריהם שיש להם כסף אלא שאינו מצוי וזה יורה שאינו מצדיק דבריהם ואמר להם שיתנו לו מקנה הבהמה משכון בעד הכסף עד שישלם לפרק התקבל ואז יחזיר להם המקנה: ראה הסבר ב-(מז,טו)

ע"פ [העמק דבר] **(מז,טו) וּלְמַעַן נְמוֹת - מרכא טפיקא כיתור לרבנות ריחוק מיתה בזמן בינתיים עד שיכלו הבהמות , נַנְיָהָךְ - ריחוק מיתה במקום רחוק ולא לעיני יוסף כמו ב-(מז,יט), כנראה במשמע שימותו לאט ולא יהיה זעקה מזה. ב-(מז,יט) תהיה זעקה כי רבים ימותו בזמן קצר.**

ע"פ [העמק דבר] **(מז,טו) כִּי אַפְסִים - מרכא טפיקא כיתור לרבנות, יתפרש שלא רק הכסף הגלוי אפס אלא גם המטמוניות אפסו.**

בראשית ויגש מז,ז: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף הִבּוּ מִקְנֵיכֶם וַאֲתָנֶה לָכֶם בְּמִקְנֵיכֶם אִם-אַפְסִים כִּסְּפָ:

(בר' ויגש מז,ז) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף הִבּוּ מִקְנֵיכֶם - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן רמז לשני למודים, ע"פ [אור החיים] ב-(מז,טו) **(למוד א) למי שאפס כסף לגמרי זה תשלום חליפין **(למוד ב) למי שיש כסף במקום אחר ואינו זמין לו כעת, המקנה הוא משכון עד שיהיה הכסף.****

בראשית ויגש מז: וַיָּבֵאוּ אֶת-מִקְנֵיהֶם אֶל-יוֹסֵף וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף לְחֵם בְּסוּסֵים וּבְמִקְנֵה הַצֹּאן וּבְמִקְנֵה הַבָּקָר וּבְחֲמָרִים וַיָּנַהֲלֵם בְּלָחֶם בְּכָל-מְקוֹמָם בַּשָּׁנָה הַהִוא: בראשית ויגש מז,ח: וַתֵּתֵם הַשֹּׁהַד הַהוּא וַיָּבֵאוּ אֵלָיו בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא-נִכְתָּד מֵאָדָּנִי כִּי אִם-תֵּתֵם הַכֶּסֶף וּמְקַנְהָ הַבְּהֵמָה אֶל-אָדָּנִי לֹא נִשְׁאָר לִפְנֵי אָדָּנִי בְלָתִי אִם-נִוְיָנְהוּ וְאָדָּנֵהוּ:

[פסיקתא זוטרתא (לקח טוב)] (בר' ויגש מז,ח) וַתֵּתֵם הַשֹּׁהַד הַהוּא וַיָּבֵאוּ אֵלָיו בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית. יש לומר שהוא שנה שניה לרעב, וא"ת והרי למעלה מהענין כתוב **(בר' ויגש מז,ח) כִּי-יִהְיֶה שְׁנָתִים הָרֵעָב ב, וזה המעשה שמכרו המצריים איש שדהו לא היה אלא אחר שבאו אחיו למצרים, יש להשיב שהענין מוקדם ומאוחר, ונאמר שזה המעשה היה בשנה שבה יעקב אבינו ובניו למצרים, ומשבאו נפסק הרעב והתחילו לזרוע, והוא מסייע למה שארז"ל **(בר' ויגש מז,ז) וַיִּבְרָךְ יַעֲקֹב אֶת-פְּרֻזָּה:, אמר לו יהי רצון שיעלה נילוס לרגליך, וכן היה, כי בשנה הראשונה מכרו הכסף והמקנה, ובשניה גם שדותיהם, ומקניהם ואת עצמם, ומכאן ואילך נפסק הרעב והיו זורעין ונותנים חמישית לפרעה, (ההסבר שלנו לפי השיטה הראשונה ולא לפי השיטה הבה) ואם רצונך אמור, כי הכתוב אומר **(בר' ויגש מז,ח) נְעוּד קֵמֶשׁ שְׁנִים אֲשֶׁר אִיוֹרְתֵיךָ וְקִצְרֵיךָ: ואין היו זורעין בשנה השלישית, אלא זה שאמר הכתוב **(בר' ויגש מז,ח) וַיָּבֵאוּ אֵלָיו בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית, שנית למכירת מקניהם, שהוא שביעית בסוף שני הרעב, כי מה שאמר למעלה **(בר' ויגש מז,ג) וַתֵּלֵךְ אֲרֶז מְצֹרִים, הוא בשנה הששית עד כִּי אִם-תֵּתֵם הַכֶּסֶף וּמְקַנְהָ הַבְּהֵמָה, ובשביעית מכרו גויתם ואדמתם, **(בר' ויגש מז,ח) וַתֵּתֵם הַשֹּׁהַד הַהוּא - זרקא סגול בתפקיד גריעה (א) מהשנה השניה שלא השלימה ברעב אלא כנאמר **[בראשית רבתי] אבל שנה שניה לא השלימה ברעב שמשעה שירד יעקב למצרים פסק הרעב ונתרוח העולם. מברכת יעקב לפרעה נתבטלה הגזרה וחזרו לחרוש ולזרוע ולאסוף תבואות (ב) ?**************

ב'ה טוב טעם ודעת לדעת מלדני (טו"ד) כי במצוות האמנות – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **מצצת ההשערת**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: **מונה** – רבוי; **מהך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; רבוי; **הדגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפקא** = טרףא – שני ואו רבוי ואו מתפשט; **מרכא טפקא** – קב' שעשורה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **הדגא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפקא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – כ"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישי; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלישא** – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.13 בראשית ויגש מד, יח: (התשפ"ג)

בראשית ויגש מד, כא: ונתאמר אל-עבדיך הורדהו אלי ואשימה עיני עלי:

[**תרגום המיוחס ליונתן**] (בר' ויגש מד, כא) **ונאמר לַעבְדְּךָ אַחְתוּהי לַנְתִי נְאֻשִׁי עֵינֵי לְטַבְתָּא עֲלוּי:**

[**כתר יונתן**] (בר' ויגש מד, כא) **ותאמר לעבדיך הורידהו אלי ואשים עיני לטובה עליו:**

[**רא"ש**] (מאהרונ' בעלי התוספות) (בר' ויגש מד, כא) **ונתאמר אל-עבדיך וגו' ואשימה עיני עלי**. וא"ת היכן מצינו שאמ' להם יוסף שישים עינו עליו. וי"ל מסתמא כיון שאמר להם יוסף (בר' מקץ מב,ו) **ונתאצחיקם הקטן תביאו אלי יש לדעת שאמר להם יוסף זאת לרחם עליו ולהטיב להם בעבורו שא"ל איך היו מביאים נער קטן מאריך נכריה ולהפרישו מאביו הזקן אשר** (בר' ויגש מד, ז) **ונפש קשורה בנפשו: כמו שאמר. עוד י"ל דקאי אל יהודה וה"ק ונתאמר אל-עבדיך** (יוסף אמר ליהודה) **הורדהו אלי ואשימה עיני עלי: אני יהודה** אשימה עיני ואכניס עצמי אני בעובי הקורה (בר' ויגש מד, לב) **כי עבדה ערב את-הנער מעם אבי וכן גלה לו בסוף דבריו: (בר' ויגש מד, כא) אל-עבדיך** – מקף כבורר על מי צווה יוסף להביא את אחיהם הקטן. פי' [רא"ש] כי פנה אל יהודה, אבל ע"פ [מלב"ם] **(ויקרא ה, כו)** מלת "אל" מורה צירוף, "ל" מורה החלוקה, לפיכך יוסף צווה על כולם להביא את אחיהם הקטן ולשמור עליו. יהודה חייב עצמו לפני יעקב לערוב לשלום בנימין.

[**ריב"א**] (מבעלי התוספות) (בר' ויגש מד, כא) **ונתאמר אל-עבדיך וגו' ואשימה עיני עלי**. וקשי' שהרי לא מצאנו שאמר יוסף אשים עיני עליו. וי"ל כיוון שאמ' להם להביאו מסתמ' היה בדעתו לשמרו כי אין נכון לאדם להביא אדם ממקומו במשאלתו ולהרע לו ור"ת תירץ שמה שפי' **ואשימה עיני עלי** אין רוצה לומר לשמרו ולחוס עליו אלא כך פתרונו אמרת לשים עיניך עליו כלומר לראותו בלבד ולא לעכבו ואתה מעכבו:

(בר' ויגש מד, כא) **ונתאמר אל-עבדיך** – פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני למודים.

[למוד א] הרושם שהתקבל אצל האחים (ע"פ תרגום תיב"ע) שבקשת – דרישת יוסף לשימת עין על בנימין היא לטובה.

[למוד ב] (הרושם שהתקבל אצל האחים היה כפי') **[פסיקתא זוטרתא (לקח טוב)]** (בר' ויגש מד, כא) **ונתאמר אל-עבדיך**. כסבורים היינו

שאתה מלך ועומד בדבורך: (אבל מהתנהגותך נראה כפי') **[ר' עובדיה מברטנורא (עמר נקא)]** (בר' ויגש מד, יח) **כי קמוהו פכרעה: חשוב אתה וכו' ד"א מה פרעה גוזר וכו' ומבטיח ואינו עושה וכו'. קשה מה גזר פרעה שלא קיים ומה הבטיח שלא עשה. י"ל שגזר שלא יכנס עבד בגדולה וכנס יוסף. והבטיח שכל הבאים לשבור בר יבואו בטוחים ואלו נתפשו כמרגלים. וכי זו היא שימת עין שאמרת וכו' קשה היכן מצינו שאמ' להם ואשימה עיני עלי. י"ל שאמ' להם (בר' מקץ מב,ו) **ונתאצחיקם הקטן תביאו אלי כלומר הביאוהו ויהיה אצלי ואשגיח בו ויהיה כמוני והיינו ואשימה עיני עלי**.**

(וגם כפי') **[רשב"ם]** (בר' ויגש מד, כא) **ואשימה עיני עלי** – אפילו פשע, גנאי הוא למושל הארץ להכריח דבריו:

[**רמב"ן**] (בר' ויגש מד, כא) **ואשימה עיני עלי** – אמר רבי אברהם (ראב"ע) הטעם שאראה אותו. ולא מצאתי בכתוב שימת עין על הראיה בלבד, (טט: רמב"ן מצטט כתובים מעין גזרה שווה שמהם לומדים מהי שימת עין) **(ירמיה כד,ו) ושמתי עיני עליהם לטובה, (ירמיה לט,יב) קחנו ועיניך שים עלינו ואל-תפעש לן מאומה בע**, כי לא צוה אותו שיראנו אחר שיקחנו, אלא שישמור אותו ויטיב לו:

אבל נדר להם יוסף לחמול עליו ולשמרו, ואם לא נזכר בפירוש, כאשר יקצר שם בכל הדברים האלה אשר ספר יהודה בפניו. ולא הזכיר מאסר שמעון ועלילת מרגלים אתם, דרך מוסר או אימת מלכות:

[**העמק דבר**] (בר' ויגש מד, כא) **ואשימה עיני עלי**. משמעות זה הלשון אינו על ראייה לשעה, אלא כך ביקש שישב תמיד עמו וכ"כ הרמב"ן, והבטיח שישגיח עליו הרבה לטובה. והודיע בזה שהראה יוסף בזה שיש לו מכבר תשוקה, נעלם הטעם ממנו, שיהא הנער אצלו, וא"כ יש מקום לחשוב כי מעשה הגביע אינו אלא ערמה כדי לקום על רצונו:

[**ר' חיים פלטיאל**] (בר' ויגש מד, כא) **ואשימה עיני עלי**. פרש"י (בר' ויגש מד, יח) וכי זו שימת עין שאמרת. וא"ת והיכן אמר שישים עינו עליו, אלא נפקא לן מדקאמר יוסף (בר' מקץ מב,ו) **ונתאצחיקם הקטן תביאו אלי**, מהו (בר' ויגש מד, כא) **אלי**, אלא מיתור זה משמע שישים עינו עליו.

[**מושב זקנים**] (מבעלי התוספות) (בר' ויגש מד, כא) **ואשימה עיני עלי**. (המאמר הזה הוא לא על יוסף ובוה פותר את תמיהת המפרשים היכן יוסף אמר זאת, אלא יהודה אומר על עצמו) פי' (בר' ויגש מד, כא) **ונתאמר אל-עבדיך הורדהו אלי**, **ונתנתא**, כלומר וכי בעבור זה שעשינו מצותך סבור אתה שאניח אותו בקל משמירתו, לא, (בר' ויגש מד, כא) **ואשימה עיני עלי**, ולא יזוז ממני וממשמרת:

(בר' ויגש מד, כא) **אלי** – אתנה ע"פ [מושב זקנים] יהודה מגביל את שימת העין של יוסף על בנימין בשמירה הקפדנית על בנימין.

(בר' ויגש מד, כא) **עלי** – סלוק כמגביל את שימת העין של יוסף על בנימין [תיב"ע] לטובה בלבד. [ריב"א] לראותו בלבד ולא לעכבו

(בר' ויגש מד, כא) **הורדהו** – טפחא ללא מרכא לפניה, בתפקיד שנוי

[**אור החיים**] (בר' ויגש מד, כא) **ונתאמר אל-עבדיך הורדהו**. פירוש לא הספיק לך לאמת הדבר בדברינו או על ידי בירור אחר זולת להורידו אליך ותוסף לחזק עלינו לבל נראה פניך זולתו והודענו הדבר לאבינו ולא הועיל לשלוח אותו עד אשר כלתה התבואה וגו' והוצרכנו להורידו:

[**אלשיך**] (בר' ויגש מד, כא) ואילו שאלתך היש לכם אב או אח היתה כי היית חס על שניהם, אם כן כאשר אמרנו שאין להפרידם למה עזבת את האב ותפשת את הבן ולא חסת על פרידתם, ולא אמרת הורידו את שניהם ואשימה עיני עליהם, או לכלכלם במקומם, כי אם הורידו את הבן אלי ולמה לא הזכרת עוד את האב. אך אין זה כי אם שמתחלה על הבן נתת עיניך ולהסתיר הדבר הזכרת את האב: ועוד כי גם על הבן לא חסת כי אמרנו שאחיו מת ויותר וכו' ואנו יראים פן ימות בדרך ובאמור **הורדהו אלי ואשימה עיני עלי** אין תתוקן מיתו בדרך, כמה שתשים עיניך עליו אחרי בואו. אך לא על הנער חסת כי אם לעשות רצונך חפצת ומה לך אם ימות בדרך:

[**הדר זקנים**] (מבעלי התוספות) (בר' ויגש מד, כא) **ואשימה עיני עלי**. פ"ה וכי זו היא שימת עין שאמרת לשום עליו. תימא שלא מצינו שא"ל יוסף לשום עיני עליו. לכך נראה לפרש כך מאחר שאמרת שאורידהו שלחהו לשלום. ואם לאו אשים אני יהודה עיני עליו שלא תעשה לו רעה וקאי שימת עין ליהודה שיהודה ישים עיניו על בנימין לשמרו:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – תפצית השערו: אנתה, סליק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי: מהך פשטא – מוציא מפשט: מרכא = מאריך, רבוי: דרנא – מצרף: תביר – מחלק, מעטט, לא ממש; טפחא = טרנא – שני ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום: דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-ב' כ' בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן כחצי פסוק – היקף השלישי: קדמא – סדר קדימות; אזלא – גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

(בר' ויגש מד, לב) פי עבדך עקב אתהנפער. עוד י"ל שמצינו שימת עיניו של יוסף עליו מדכתוב ואת אחיכם הקטן תביאו אלי ויאמנו דבריכם ולא תמותו. ולא תמותו היא שימת עין כמו שמצינו למה נמות לעיניך והיא גזרה שוה דעין עין:
(בר' ויגש מד, כא) הוֹרְרָהוּ – טפחא ללא מרכא לפניה, בתפקיד שני ע"פ [אור החיים] לא הסתפקת בבירור אחר זולת הורדת בנימין.
ע"פ [אלשיך] שמתחלה על הבן נתת עיניך ולהסתיר הדבר הזכרת את האב: ולמה לא הזכרת עוד את האב. (וגם) לא על הנער חסת כי אם לעשות רצונך חפצת ומה לך אם ימות בדרך: ע"פ [כלי יקר] בהבאתו (של בנימין) לבד תראה שדברינו נאמנו מאד, ואיך נהפכת עליו כרגע להתגולל ולהתנפל עלינו: ע"פ [בכור שור] (מבעלי התוספות) הזה חסדך שאמרת: וְאֲשִׁימָה עֵינֵי עֲלָיו, שאתה בא עליו בעלילה. ע"פ [רמב"ן] נדר להם יוסף לחמול עליו ולשמרו (אין נדר לפעולות אלא שבועה, אפשר שנדר לא ליהנות ממנו), ע"פ [ריב"א] הבטיח לא לעכבו. **(בר' ויגש מד, כא) וְאֲשִׁימָה עֵינֵי** – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב. (א) לדעת רוב הפרשנויות אלו הסיבות שיוסף דרש הורדת בנימין למצרים. (ב) לדעת [מושב זקנים] זאת התחייבות יהודה לשמור על בנימין בדרך, במצרים מפני המצרים ומפני אדוני הארץ (שבניתיים יהודה לא יודע שהוא יוסף)

בראשית ויגש מד, כב: נִאמְרָא אֶל-אֲדָנֵי לֹא-יִוָּכַל הַנְּעָר לְעֹזֵב אֶת-אָבִיו וְעֹזֵב אֶת-אָבִיו נָמַת:
[תרגום המיוחס ליונתן] (בר' ויגש מד, כב) נאמרנא לרבונא לית אפשר לטלנא למשבוק נת אבוי דאין שביק נת אבוי מית הוא:
[כתר יונתן] (בר' ויגש מד, כב) ואמרנו לאדוני אין אפשר לנער לעזוב את אביו שאם עזוב את אביו מת הוא (בנימין):
[שכל טוב (בבב)] (בר' ויגש מד, כב) נאמר אל-אדני לא-יוכל הנער לעזוב את-אביו. שיש לו געגועין בו: לעזב. כלומר אם עזב את אביו ומת (בנימין), כי לא ניסה בטרחת דרכים:

(בר' ויגש מד, כב) נִאמְרָא אֶל-אֲדָנֵי – פשטא זקף-קטן, זקף-קטן רומז לשני למודים בכתוב הבא, פשטא רומז שהלמודים בפשט. מוצע זהו הלמודים ב- [מלב"ם] **(בר' ויגש מד, כב) (כב - כג) נִאמְרָא.** (למוד א) עתה יטעון מצד שיגיע ממשפט זה רע לזולתו שהוא אביו שימות על ידו, (למוד ב) וגם בזה הזכירוהו שאמרו כן תחלה מסיח לפי תומו, שע"מ שאמרת שמצד שהילד ענוג ורך תשים עיניך עליו, (המשך למוד א) **נִאמְרָא אֶל-אֲדָנֵי לֹא-יִוָּכַל הַנְּעָר לְעֹזֵב אֶת-אָבִיו** מפני שאביו ימות מן הצער וצריך אתה לחוס על הזקן, וע"ז לא היה לך טענה שתשים עיניך עליו ואמרת דרך גזרה **(מד, כב) אִם-לֹא יָבֵד אֶחֱיִים הַקָּטָן אֶתְּכֶם לֹא תִסְפֹּן לְרָאוֹת פְּנֵי:** מוצע זהו שני למודים ב- [העמק דבר] **(בר' ויגש מד, כב) (למוד א) לְעֹזֵב אֶת-אָבִיו.** עזיבה ג"כ אינו במשמע על פרידה במשך קטן, אלא על עזיבה לחלוטין, כמו **(בר' ב, כד) עֲלֶיךָ יַעֲקֹב אִישׁ וְגו'** וכן הרבה, ואמרו כי לא יוכל לעזוב את אביו לחלוטין כי אם יעזוב את אביו ומת, והיה בזה הסבר כי עתה ההכרח להחליף העבדות (יהודה עבד במקום בנימין) כאשר אמר בסוף דבריו, והוסיף עוד להוכיח כמה נחוץ הדבר מצד אביו, (למוד ב) **באשר מצד בנימין היה מקום לחשוב כי אין לחוש עליו אחר שגגב ודמו בראשו, על כן הוסיף, [ר' עובדיה מברטנורא (עמר נקא)] סובר שני למודים בשני פסוקים שונים. כאן (למוד א) (בר' ויגש מד, כב) נָמַת** אם יעזוב את אביו אנו דואגים שמה ימות בדרך וכו' קשה מנא לו דשייך אל הנער תאמר דשייך לאביו שימות מצרתו. י"ל לפי שכל המקרא מדבר בנער כמו שאמ' **לֹא-יִוָּכַל הַנְּעָר לְעֹזֵב אֶת-אָבִיו** הרי תלה החסרון בנער לא באביו לכך נראה לפרש ומת הנער בדרך. (למוד ב בכתוב אחר) אבל לקמן בפסוק **(בר' ויגש מד, לא) וְהָיָה כְּרָאוֹתוֹ פִּי-אֵין הַנְּעָר נָמַת** פי' שם מת אביו מצרתו לפי שתחלת המקרא מדבר באביו כמו שאמ' והיה כראותו כי אין הנער לכך נראה לפרש ומת אביו מצרתו:

[מזרחי (רא"ם)] (בר' ויגש מד, כב) ... אם יעזוב את אביו יחוייב שיהיה כך, לא שמה יהיה כך, לפיכך הוסיף "דואגים אנו" שהוא הדבר המחוייב ממנו בהכרח שאם יעזוב את אביו יחוייב בהכרח שנהיה דואגים שמה ימות. גם הוסיף לומר "בדרך, שהרי אמו בדרך מתה" מפני שאין עזיבתו את (אחיו) [אביו] גורמת את מיתתו, שזה אינו אלא בקטן הצריך לאמו לא לזה (בנימין) שהיה בן שלושים ואחד שנה ויותר. רק מפני שטבע המשפחה הזאת מאמו אינו סובל טורח הדרך, שהרי אמו בדרך מתה, לפיכך אם יעזוב את אביו ללכת עמנו בדרך דואגים אנו שמה ימות מצד טורח הדרך.
[ספורנו] (בר' ויגש מד, כב) לֹא-יִוָּכַל הַנְּעָר לְעֹזֵב אֶת-אָבִיו. כי מאז שיעזוב את געגועי אביו והסברת פניו יתעצב ונפל למשכב ואז ימות: וְעֹזֵב אֶת-אָבִיו נָמַת. ועם זה אביו ימות בלי ספק:
(בר' ויגש מד, כב) נִאמְרָא אֶל-אֲדָנֵי – זקף-קטן מרמז לשני למודים בכתוב בהמשך (למוד א) מפני שטבעו כטבע אמו שמתה מטורח הדרך (למוד ב) מגעגועי האב על הבן או מגעגועי הבן על האב, אחד מהם או שניהם ימותו.

(בר' ויגש מד, כב) לֹא-יִוָּכַל – ע"פ [רא"ם] מקף כבורר בין ודאות שיקרה אסון ובין ספק יקרה אסון,
(בר' ויגש מד, כב) אֶת-אָבִיו ... אֶת-אָבִיו – ע"פ [רא"ם] מקף כבורר בין ודאות שיקרה אסון ובין ספק יקרה אסון. במצב ודאות מטורח הדרך לבנימין יהיה אסון, במצב ספק מגעגועי הבן על אביו, עלול למות בנימין, מגעגועי האב על הבן יגרור בודאות מיתת יעקב.

ע"פ [אוצר הגימטריאות של הרב י"ר פאלוך זצ"ל] **(בר' ויגש מד, כב) נִאמְרָא** עולה 297 רצ"ז
עולה נוריא"ל (זוה"ק בראשית כ"ג ע"ב) ע"ש בהשמטות, (אמנ) = אל"ף מ"ג נ"ן, או"ר מ"ם (אגרא דפרקא אות לד),
(בר' ויגש מד, כב) נִאמְרָא עם הכולל עולה רחמי"ם עולה הוי"ה אדנ"י אין"סו"ף (אגרא דפרקא אות כו) וזה מתקן רצ"ח שאם בנימין לא ישוחרר זה ימת את יעקב.

(בר' ויגש מד, כב) נִאמְרָא אֶל-אֲדָנֵי – מקף כבורר בין הארת הרחמים של אדוני הארץ כנכרי או הארת הרחמים של יוסף למאן דאמר שיהודה הכיר אותו כאשר "ויגש אליו" מקרוב
וּבֵין תפילה להארת קו ימין של הקב"ה ע"פ הניקוד **ו** – פתח רמז חכמה **ב** – חולם רמז תפארת = רחמים **א** נקוד אלם **מ** – סגול רמז חסד **ר** פשטא רמז רחמים פשוטים מאחדשהכל מאוחד בו (פשטא בתפקיד אחד שהכל מאוחד בו)
אֶל-אֲדָנֵי – גי' 31 + 65 = 96 עולה הוי"ה אדנ"י ומשמעו הרחמים בדין. ואז שני הלמודים הרמוזים בטעם זקף-קטן במלת **אֲדָנֵי** הם הארת האדם, תפילה לקב"ה **(בר' ויגש מד, כב) נִאמְרָא** ע"פ הניקוד הארת קו ימין של הוי"ה אדנ"י אין"סו"ף חכמה חסד תפארת ועם הכולל עולה רחמי"ם

ב"ה טוב טעם דעת לדעת לדעת לדעת (ל) כי במצוות האמתני - תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א - התשפ"ג: מצאתי ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל, מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרְאָץ = מארץ, רבוי; דרָאָן - מצרף; תְּכַר - מחלק, ממעט, לא ממש; טֶפְקֶא = טרְאָה - שני ואו רבוי ואו מתפשט; מרְאָץ טֶפְקֶא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרב, מכל מקום; דרָאָן תְּכַר טֶפְקֶא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרְאָץ תְּכַר טֶפְקֶא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תְּכַר מרְאָץ טֶפְקֶא - קבוצה שמעמיט חלק מפרטיה מענין מסוים; מְקַר - בדי"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פֶּסֶק 1 - סדר שנהלק, השלם וההלק נרשימי; זרְאָה סַגּוּל - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פֶּשְׁטֶא - פשוט, 1; זְקָה-קֶטָן - 2; זְקָה-גְדוּל - 3; רְבִיעַ - 4; מִנְחָה רְבִיעַ - לפחות 4; ... זְקָה-קֶטָן ... זְקָה-קֶטָן בחצי פסוק - היקף; השלישיה: (קְדָמָא - סדר קדימות; אֶזְלָא - גָּרַשׁ - גֵּרְשִׁימָא - יוצא מהענין; קְדָמָא וְאֶזְלָא - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מי"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תְּלִישָׁא-קֶטְנָה - תֵּרָסָא - דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; תְּלִישָׁא-גְדוּלָה = תְּלִישָׁא - דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; פֶּזֶר - דרוש מהפסוק רעיון לנושא/אחרים/בתושבע"פ.

1.14 בראשית ויגש מד, יח (התשפ"ד)

בראשית ויגש מד, א:

וַיָּבֵא יוֹסֵף יֶסֶף לְפָרְעֹה וַיֹּאמֶר אֵלָיו וְאָחִיו וְצֹאנָם וּבְקָרָם וְכָל-אֲשֶׁר לָהֶם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְהֵגַם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן:

(בר' ויגש מז, א) וַיָּבֵא יוֹסֵף לְפָרְעֹה - מונח זרקא מונח סגול, תפקיד זרקא סגול הוא להוסיף ממין הענין על הענין ו/או לגרוע

ממין הענין מהענין. כל מונח עשוי להוסיף עוד למוד בתפקיד תבנית הטעמים זרקא סגול.

הסבר מהמין הזה נמצא ב-[בוש לשבת ויום טוב, (מהדורה חדשה) האדמו"ר אייכנשטיין ישכר בריש, חלק פירוש על טעמים זרקא

סגול, ע' תרח, (אוצר החכמה)] (בר' ויגש מז, א) וַיָּבֵא יוֹסֵף לְפָרְעֹה וַיֹּאמֶר אֵלָיו וְאָחִיו וגו' בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְהֵגַם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן

ד' תיבות וַיָּבֵא יוֹסֵף לְפָרְעֹה המה בטעמי זרקא סגול אפשר לומר שמשמשיין כאן (טט: כהוספה) לצער ולשמחה כדרש חז"ל

(שבת פז.) על פסוק (שמות יט, ג) ותגד לבני ישראל דברים שקשים כגידין, היינו גבורות ושמושיין לבו של אדם כמים באגדה, והיינו

רחמים, וכמו כן יתפרשו כאן טעמים של וַיָּבֵא יוֹסֵף לְפָרְעֹה לצער ולשמחה.

לשוב כעין מאמר ר' יצחק בוזוהר פר' ויחי (רמט.) מדוע גורן האטד מתכנה אבל של מצרים? כי חכמי מצרים ידעו שמצרים ישתעבדו

בישראל זמן רב עד שיגיעו לזמן אט"ד ג' י"ד היא גזרת דין השליט (הבורא) כנאמר "ויורא ישראל את היד הגדולה וכו' " ויתקיים במצרים

"וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי" נמצא שבהתחלה זו בשורה טובה למצרים לסוף זו בשורה רעה למצרים.

בספר שמות ביציאת מצרים הבאנו הסבר בתבנית זרקא סגול של גריעה מהדין על ישראל והוספתו על העונש למצרים.

ראה להלן הסבר בתפקיד גריעה ממין הענין מהענין על (בר' ויגש מז, א) וְהֵגַם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן

תרגום אונקלוס (א) ואתא יוסף וחוי לפרעה ואמר אבא ואחי וענהון ותוריהון וכל דילהון אתו מארעא דכנען והא אנון בארעא דגשן:

וַיֹּאמֶר - רביע בתפקיד ארבעה למודים. ת"א (בר' ויגש מז, א) וחוי (ראה שימוש ב-בר' ויגש מז, יט)) במשמעות החוהו דעתו שכדאי

לפרעה לקבל את משפחת יוסף ולשכנם בארץ גושן, אפשר שלא אמר לו את הסיבות (א) ארץ גושן ניתנה לשרה אמנו במתנה מפרעה

שהיה בזמן ירידת אברהם ושרה למצרים, כפיצוי על לקיחתה מאברהם; (ב) למנוע התערבות בני ישראל בין המצרים כדי לשמור על

אורח חיייהם השונה מאד ממצרים; (ג) בנדרש ב-[מדרש אגדה (בבב)] (בר' ויגש מז, א) וּמְקַצָּה אָחִיו לָקַח. להטעות את פרעה ולהציג

לפניו אחים שכביכול אינם אנשי מלחמה וזה כדי שלא יגייסם לחילות מצרים, וגם שלא יחשוד בהם, שישתלטו על מצרים; (ד)

שהאחיו רועי צאן, (בר' ויגש מו, לד) כִּי-תִּזְעַבְתָּ מִצְרַיִם כְּלַיְוֵהָ צֹאן שהצאן היא מהעבודות החרות שהמצרים עבדו אותן ואז המצרים

ישנאו את העברים ויציקו להם.

(בר' ויגש מז, א) אָבִי וְאָחִי - קדמא ואזלא מרמז לכעין כלל איך לדבר אל השלטון כדי להתקבל בלי התנגדות. והפרטים עשויים להיות

כפי' [אלשיך] (בר' ויגש מז, א) והנה בביא יוסף לפני פרעה אמר איך אומר באו אלי שיורה כי אני אדון הכל. ועוד, איך אומר באו ושהם

רועי צאן אולי יבין כי תואנה אני מבקש להרחיקם מעלי - מהטעם הנזכר - כל יורגש בית פרעה מה שנוטלים ממנו. שלישית, פן יחוש

המלך שקנו שביתה בלי רצונו. על כן התחכם יותר ועל האחת לא אמר באו אלי (כבודו לשלטון שלא יחשוד ביוסף שהוא אדון הארץ) רק בְּאֶרֶץ

סתם. ועל השנית אמר כמספר המאורע ואומר וְצֹאנָם וכו' (ואין יוסף רוצה להרחיק מעצמו, כי ידאג שלא יטלו מנכסי מצרים) בְּאֶרֶץ.

ועל השלישית אמר וְהֵגַם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן כלומר לא לדרור רק הנם מוכנים שם לרשיוןך (ברשותך):

(בר' ויגש מז, א) וְצֹאנָם וּבְקָרָם וְכָל-אֲשֶׁר לָהֶם - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד שני למודים, מהפך פשטא בתפקיד

שלפחות אחד מהלמודים יוצאים מהפשט, מונח עשוי להוסיף עוד למודים בתפקיד זקף-קטן. (למוד א) יש להם כלים וכישורים לעבוד

ולהתפרנס ולא יפלו על השלטון (למוד ב) הם מבקשים רשות השלטון לשהות במקום וצריכים את הקרקע שבשוליים מצרים להאכיל

מצמחיה את מקניהם. (ג) [מלבי"ם] וְהֵגַם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן באופן זמני ולא ישארו בעבור הרעב.

כתוצאה מטעם מונח רבוי למודים בתפקיד זקף-קטן (למוד א) לדעת [העמק דבר] המוציא מהפשט הוא ... כשישבו בארץ גושן לא

היו רועי צאן כלל, ורק לפני פרעה היה ההכרח לבנות את עצמן כדי להגיע לתכלית המבוקש. (למוד ב) [משך חכמה] (בר' ויגש

מז, א) וְאָחִיו וְצֹאנָם וּבְקָרָם. לא זכר את הנשים כמו שזכר פרעה, משום שכבר קרה להם בשרה, וחשש שמא גם בנשיהם.

[אילת השחר] (בר' ויגש מז, א) וְכָל-אֲשֶׁר לָהֶם. לעיל (מ"ו ל"א) כתבנו דיתכן שבניהם וכו' הם בכלל -אֲשֶׁר לָהֶם, וקשה למה

הקדים את צאנם ובקרים, וכי הם יותר חשובים מבניהם (?): טט: מוצע לומר שיוסף הצניע הנשים והילדים כמו שהצניע את אמו רחל

אמו במפגש עם עשו, מפני עין פרעה כלקה מלקיחת שרה ומשאלת עשו (בר' וישלח לג, ה) וַיִּשָּׂא אֶת-עֵינָיו וַיַּרְא אֶת-הַנָּשִׁים וְאֶת-הַיְלָדִים

וַיֹּאמֶר מִי-אֵלֶּה לָךְ

[שכל טוב (בבב)] (בר' ויגש מז, א) אָבִי וְאָחִיו וְצֹאנָם וּבְקָרָם וְכָל-אֲשֶׁר לָהֶם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. שהיא זבת חלב ודבש: וְהֵגַם בְּאֶרֶץ

גֹּשֶׁן כאשר צויתים:

[אור החיים] (בר' ויגש מז, א) וְהֵגַם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן כמו שאמרת (ויגש מה, יח) וְאֶתְנָה לָכֶם אֶת-טוֹב אֶרֶץ מִצְרַיִם, וארץ גושן בערך מרעה המקנה

היא טוב ארץ מצרים, אבל האחים בדברם לפני פרעה לא באו בטענה כאשר אמרת אלא כמתחנן על דבר טוב, ואמרו (בר' ויגש מז, ד)

לְגוֹר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן כִּי אֵין מְרֻעָה לְצַאֵן וגו' ועיין בסמוך:

הפשט של הכתוב הוא דווח יוסף לפרעה שביצע את צווי פרעה וארץ גושן היא טוב ארץ מצרים למרעה מקנה. אלא שההטעמה מלמדת

לכוונת יוסף (בר' ויגש מז, א) - וְהֵגַם - טפחא בתפקיד שנוי, כי גריעה רוחנית וחמרית היא להם לעומת בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. שהיא זבת חלב

ודבש וכעין זה נדרש ב-במ' שלח יג, כב) וְחָבְרוֹן שָׁבַע שְׁנַיִם נַבְנֹתָה לַפִּנְיָ צֵעַן מִצְרַיִם: [תורה תמימה] (במ' שלח יג, כב) אלא שהיתה בנויה

על אחת שבע מצוען^(ט) [סוטה ל"ד ב']. [תורה תמימה הערה יא] ע"כ בא לרמז שהיתה בנויה בכל טוב על אחת

שבע, ולשון שְׁנַיִם יתפרש מלשון שונים וכמו שאמר וחברון בנויה בפירות וכלל טוב שבע מונים מצוען מצרים. וגם יש לפרש

הכונה נבנתה - נשתכללה וכמו ויבן וגו' את הצלע וגו' לאשה (בראשית) והכונה דאף שבהבנין הפשוט היתה חברון מאוחרת

לצוען. אבל בשכלולה בכל טוב קדמה חברון לצוען שבע שנים. כלומר שנים הרבה נשתכללה וזהו שאמרו על אחת שבע:

(בר' ויגש מז, א) בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן - מרכא מרבה סלוק מגביל בסה"כ רבוי הגבלות היינו ארץ גושן (וכן ארץ מצרים) מוגבלות בטיבן ביחס

לארץ כנען.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טט"ו) ט"ו, כי במצוות האמנות – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – א' התשפ"ג: מצותי ההשערה: אנתן, סלוק = סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי: מהפך פשטא – מוציא מפשט: מרכא = מאריך, רבוי: דרנא – מצרף: תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טחא – שני ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשירה לגדול; תור לרבות, מכל מקום: דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעמדים חלק מפרטיה מניין מסוים; מקב – ב"ב בורר ליגוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים: זרקא סגול – מוסף מהענין על הננין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מנה רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי: קדמא – סדר קדמות; אזלא = גרש – גרשימ – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.15 בראשית ויגש מד, יח (התשפ"ה)

בראשית ויגש מד, כג: וַתֹּאמֶר אֶל-עֲבָדָי אִם-לֹא יֵרֵד אֲחֵיכֶם הַקֶּטָן אִתְּכֶם (שכל טוב בבובר) (בר' ויגש מד, כג) וַתֹּאמֶר אֶל-עֲבָדָי: בלשון התראה:

אלשיך (בר' ויגש מד, כג) ואחר שלא שמת לבך אל אסון הנער, שבנו (בר' ויגש מד, כג) וַתֹּאמֶר אֶל-אֶדְנִי לֹא-יִכְבַּל הַנֶּעַר לַעֲזֹב אֶת-אֲבִיו וכו'. ואם היה לבך טוב על שניהם כשאלתך היש לכם אב או אח למה לא אמרת לא אחפוך במות האב ולא יעזוב ממנו, כי אם יחד יבואו שניהם ואשימה עיני עליהם. **אלשיך** אך אמרת **(בר' ויגש מד, כג) אִם-לֹא יֵרֵד אֲחֵיכֶם הַקֶּטָן** וכו', הנה כל כוונתך אינה רק לקחת את הנער, ובלתי חס לא על מיתתו ולא על מיתת אביו. כי כשאמרנו שימות הבן כי אחיו מת, אמרת **(מד, כג) הוֹרְדָהוּ אֵלַי** ולא חסת עליו פן ימות בדרך, וכאשר אמרנו שימות האב אם יעזבנו בנו אמרת **אִם-לֹא יֵרֵד** וכו', הנה כי אינך שם על לב מיתתם רק עשות רצונך: ושמה תאמר הלא בזה תדעו כי להיותי מחזיק אתכם למרגלים לא אחוס על מי שזה גידל, ולא על נפש אחיכם, ואיני חפץ בבואו רק לדעת אם כנים או מרגלים אתם, זה אי אפשר שאם כן היה לך לומר אם לא ירד אחיכם אהרוג אתכם, אך אמרת **(מד, כג) לֹא תִסְפְּנוּ לְרִאיוֹת פְּנֵי:** ואין זה עונש למרגלים. אך אין זה רק שכל ישעך וכל חפץ לקחת את הנער: **(ב-מד, יט) אלשיך** פירש כי יוסף "ראה אותם שהיי בעלי תואר ומראה כמו שאמרנו ז"ל (בראשית רבה צג ז), על כן התאווה תאות נער קטן כתוארם, לשרת על שלחנו, ושם למו עלילות דברים לסבב את פני הדבר יגידו אם יש להם אח קטן כדמותך יורידוהו אלי, " **(ספורנו) (בר' ויגש מד, כג) אִם-לֹא יֵרֵד.** אף על פי ששמעת טענותינו האמתיות גזרת עלינו ברצון פשוט ובקנס שנביאהו: **(בר' ויגש מד, כג) וַתֹּאמֶר אֶל-עֲבָדָי** – מקף כבורר בין משמע עבד אמת ובין עבד כתאור כנוע לפני השליט כדי לעורר רחמיו.

בקריאה לפי התוכן **(בר' ויגש מד, כג) וַתֹּאמֶר אֶל-עֲבָדָי** הוא מבוא אל **אִם-לֹא יֵרֵד אֲחֵיכֶם הַקֶּטָן אִתְּכֶם לֹא תִסְפְּנוּ לְרִאיוֹת פְּנֵי:** וטעמי המקרא של **(בר' ויגש מד, כג) וַתֹּאמֶר אֶל-עֲבָדָי** – פשטא מקף זקף-קטן, מרמזים לשני למודים בפשט. **(מד, כג) מסתיים במלת נְקוּת [תיב"ע] ו-[אונקלוס] ו-[רש"י] מפרשים מת הנער (בנימין). [רשב"ם] ו-[רמב"ן] בשם [אע"ז] מת אביו. (למוד א) מפני שהתרה בהם להביא אחיהם הקטן, אחרת לא יקבלו מזון (זה הקנס ע"פ [ספורנו]) (למוד ב) התוצאה של ההבאה עלולה להמית האח הקטן מפני סכנות הדרך ואי עמידת השליט בדיבורו שזה רק כדי לברר שאינם מרגלים (זה הרצון הפשוט ע"פ [ספורנו]). ועוד שעלולה להמית את אביו מעצם יציאת הבן הקטן, ועוד יותר אם לא ישוב. הסבר זה אינו מביא ערך מוסף משמעותי על התוכן.**

מוצע לומר שטעם מקף בכתוב **(בר' ויגש מד, כג) וַתֹּאמֶר אֶל-עֲבָדָי** בורר מצב של הכנעה לפני מי שהשעה משחקת לו, כי אחרת היו פונים אליו כמו קודם "אדוני". זה כמו הסוגיה **ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פ"א, מ"ז** ואל תתיאש מן הפורענות – שלא תאמר רשע זה מעשיו מצליחין אלך ואדבק עמו הואיל והשעה משחקת לו, לכך אמר ואל תתיאש מן הפורענות, כלומר דע שמהרה תבא עליו פורענות כי פתאום יבוא אידו: **[בבלי מסכת ברכות זב, ב] בבלי מגילה פ"א, ה"ב דף ו, ב]** ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה, שנאמר: **(משלי כח, ד) עֲזָבִי תוֹרָה יִקְלְלוּ רַשָּׁע וְשִׁמְרֵי תוֹרָה יִתְגַּדְּרוּ כָּם:** פ תניא נמי הכי, רבי דוסתאי ברבי מתון אומר: מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה, שנאמר: **(משלי כח, ד) עֲזָבִי תוֹרָה יִקְלְלוּ רַשָּׁע וְגו';** ואם לחשך אדם לומר: והא כתיב **(תה' לז, א) לָדָדוּ אֶל-תַּתְתֵּר בְּמַרְעִים אֶל-תִּקְּאָה בְּמַרְעִים אֶל-תִּקְּאָה בְּעֵשִׂי עוֹלָה:** ! אמור לו: מי שלבו נוקפו אומר כן; אלא **(תה' לז, א) לָדָדוּ אֶל-תַּתְתֵּר בְּמַרְעִים** – להיות כמרעיס, אֶל-תִּקְּאָה בְּעֵשִׂי עוֹלָה: – להיות כפושעי עולה, ואומר: **(משלי כג, י) אֶל-תִּקְּאָה לְבָבְךָ בְּחַסְטָאִים כִּי אִם-בְּיָרְאֵת לִדְוֹד כִּלְיָהוּם:** אינך רבי יצחק: אם ראת רשע שהשעה משחקת לו אל התגרה בו, שנאמר: **(תה' ה, ה) תִּזְוִלוּ דַרְכּוֹ דְרַבְּרִיּוֹ בְּכִלְיַת מְרוֹם מְשַׁפְּטֵי מַגְּדוֹ כִּלְיָהוּם יִפְּחֵם בְּקָם:** ולא עוד אלא שזוכה בדין, שנאמר: **(תה' ה, ה) מְרוֹם מְשַׁפְּטֵי מַגְּדוֹ, וְלֹא עוֹד אֵלָּא שְׂרׁוּאָה בְּצַרְיָו, שְׂנַאמֵר:** **(תה' ה, ה) כִּלְיָהוּם יִפְּחֵם בְּקָם!** – לא קשיא: הא במילי דידיה, הא במילי דשמיא. ואיבעית אימא: הא והא במילי דשמיא, ולא קשיא: הא ברשע שהשעה משחקת לו, הא ברשע שאין השעה משחקת לו. ואיבעית אימא: הא והא ברשע שהשעה משחקת לו, ולא קשיא, הא בצדיק גמור, הא בצדיק שאינו גמור, דאמר רב הונא: מאי דכתיב ל **(חבקוק א, יג) לָמָּה מִבְּטִי בְּגוֹגִים תַּחֲרִישׁ בְּבֹלַע רַשָּׁע צִדִּיק מִמֶּנּוּ:** וכי רשע בולע צדיק? והא כתיב: **תהלים לז, ל: דַּוְדַּן לֹא-יַעֲזָבֵנוּ בְּיָגְדוֹ, וְכַתִּיב: (משלי יב, כא) לֹא-יִאָּהֵב לְצַדִּיק כִּלְיָהוּם!** – אלא: צדיק ממנו – בולע. צדיק גמור – אינו בולע. ואיבעית אימא: **שעה משחקת לו שאני.**

[רש"י] (תה' ה, ה) תִּזְוִלוּ – יצליחו; [אבן עזרא] (תה' ה, ה) תִּזְוִלוּ דַרְכּוֹ דְרַבְּרִיּוֹ בְּכִלְיַת – אמר רבי משה הכהן כי פיי **דְרַבְּרִיּוֹ** חפציו כמו לב אדם יחשב דרכו וטעם יחילו יבואו כמו יחולו על ראשי יואב והטעם כי יבואו לו ותכנו לו צרכיו כחפצו או יהיו דרכי אלהים וטעם **תִּזְוִלוּ** שהיה ראוי שיפחידוהו מגזרת חיל והנכון בעיני כי יחילו פועל יוצא מגזרת חיל כילודה והפעול חסר כמו לא תרצח **דְרַבְּרִיּוֹ** שב אל הרשע כי דרכיו יפחידו המשכיל בעבור שיצליחו ומלת **מְרוֹם** כמו **(תה' צב, ט) וְאַתָּה מְרוֹם לְעֵלָּם יְדוֹד:** והוא השם והטעם אתה מרום סרו **מְשַׁפְּטֵי מַגְּדוֹ** וטעם **יִפְּחֵם בְּקָם** כמו אנשי לצון יפחיו קריה: **[רד"ק] (תה' ה, ה) ... משפטיך הם מנגדו ולא יגעו בו, לפיכך הוא מתגאה....**

[אלשיך] (תה' ה, ה) ... כי משפטיך הראויים לבא עליו הם בצורריו הבאים להצר לו על רשעו. ...

[מלבי"ם] (תה' ה, ה) תִּזְוִלוּ דַרְכּוֹ דְרַבְּרִיּוֹ בְּכִלְיַת, שהוא מוצלח בהצלחה למעלה מן הטבע, כי המצליח בדרך הטבע לא יצליח לא בכל הדרכים ולא בכל העתים, ר"ל שלא יצליח רק בדרך אחד אם בחר הדרך שמוכן להצליח בו ע"פ הטבע, ולא בכל העתים רק בעת פרטי המוכן אל ההצלחה לא בעת רעה, אבל הוא יחילו כל דרכיו, שכל האמצעים אשר יבחר יצליחו, וגם יצליח בכל עת, אף בעת רעה, וזה מורה שהצלחתו למעלה מן הטבע וגם מרום משפטיך מנגדו גם בעת שתעשה משפט בעולם ויבוא רעות השגחיית כמו דבר ורעב אין המשפטים נוגעים בו, רק כל צורריו יפיה בהם שהוא משתמש במשפטיך להפיה בהם את צורריו, שיחולו המשפטים בצורריו ובו לא יגע רע:

(תה' ה, ה) תִּזְוִלוּ דַרְכּוֹ דְרַבְּרִיּוֹ בְּכִלְיַת – צינורית (כעין זרקא) מהפך (מסמן מקום נגינת הטעם כאן קריאה מלעיל) ובתפקיד של מהפך מהפשט כפירש ראב"ע "שהיה ראוי שיפחידוהו" אבל בפועל "כי דרכיו יפחידו המשכיל בעבור שיצליחו" ויותר **כִּלְיָהוּם יִפְּחֵם בְּקָם** בנפחת פה לוכד העינים **דְרַבְּרִיּוֹ –** קדמא פסק, כעין כלל הצריך לפרט, מצליח בכל דרכיו בלי קשר לזמן (טוב או רע בעולם), מצליח בכל עת אף שאמצעי שהשתמש לא היה מצליח בידי אחרים. **בְּכִלְיַת –** רביע מרמז לארבעה הסברים, שהוא מוצלח בהצלחה למעלה מן הטבע (הסבר א) **שכל האמצעים אשר יבחר יצליחו, (הסבר ב) וגם יצליח בכל עת, אף בעת רעה (הסבר ג) משתמש במשפטיך להפיה בהם את צורריו, (הסבר ג) שיחולו המשפטים בצורריו ובו לא יגע רע:**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטורל) כי במצואת האמנותי – התלים קי"ט, שפ" טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"ג – א"ה תשפ"ג: **תמצית התשפ"ג: אנתנ, טלוק = סוף-פסוק (נקראים ספרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טחא – שני ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשיר לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מנה – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מנה רביע – לפחות 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אזלא – גרש – גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא/אחרים בתושבע"פ.**

חבוקא א,יג: טהור עינים מראות רע והקטין אל-עמל לא תוכל למה תפית בוגלים תחליש קבלע רשע צדיק ממנו: תהלים לז,לג: ידנד לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו: משלי יב,כא: לא יאננה לצדיק פלאנו ורשיעים מלאו רע:

(בר' ויגש מד,כג) [נתאמר אל-עבדיך] – פשטא מקף זקא-קטן, מרמזים לשני למודים בפשט. נשלב סימני הלימוד ב- [פסקי ריא"ז מסכת

מגילה פ"א ה"ב] ט. (למוד א) רשע שהשעה משקת לך⁷⁶ אין מתגרין בו ואפילו לכבוד שמים שני⁷⁷: (תה' יח) תהיו דרכו דרךיו ופלאות, ולא עוד אלא שזוכה בדין שני⁷⁸ (תה' יח) מרום משפטיה מנגדו, ולא עוד אלא שרודה בצריו⁷⁹ שני⁸⁰: (תה' יח) פלא צוריו יפיה פקה. (למוד ב) אבל אם אין השעה משקת לך⁸¹ מותר להתגרות בו * (לכבוד שמים) שני⁸² (משלי כח,ד) עני תורה יתקלו רשע ושמי תורה יתגרם:

(פורסם בהתשע"ב) ע"פ **[כלי יקר]** הם התנגדו לחקירת בנימין ולכן יוסף שחררם ממאסר אחרי שלושה ימים והסכים שירידו את בנימין ולא יחקר לבדו.

אם-לא יבד אחיכם הקטן - מרכא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים קשורים לענין מסוים שלכתחילה לא צריכים להיות ביחד, או לא על כל אחד אותו ענין, אלא כיון שכאן המשפט בלשון שלילה אז ההיגיון מתהפך ללמד שצריכים כולם להצטרף לענין **אחכם** – אתנח, מגביל שצריך להורידו בנוכחות כולכם, ולא ע"י תת-קבוצה מכם כי אז אי אפשר לאמת שבנימין הוא אכן בנימין.

לא תספון לראות פני – [בעה"ט] ... לא די שלא תראו עוד את פני אלא בכל הדרך לא תוסיפו לשוב עוד.

טט - כתוב זה מאפיין את הכתוב לפניו. אם ירד בנימין עם כולם אז יראו את יוסף, לא ירד עם כולם לא תרדו כלל למצרים ביחד או בתת-קבוצות.

בראשית ויגש מד,כד: ויהי כי עלינו אל-עבדך אבי וננדרלו את דברי אדני:

[פסיקתא זוטריתא (לקח טוב)] (בר' ויגש מד,כד) ויהי כי עלינו. שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות:

[שכל טוב (בבב)] (בר' ויגש מד,כד) ויהי כי עלינו אל-עבדך אבי וננדרלו את דברי אדני: כשמועו:

את לרבות אסירות שמעון, ועל הקשות שדבר אתם, וכבר דרשנו עליה הנאמרת ממצרים לארץ ישראל, וירידה מא"י למצרים, מפני שא"י גבוה, ומצרים שפלה:

[רמב"ן] (בר' ויגש מד,כד) ויהי כי עלינו אל-עבדך אבי וננדרלו את דברי אדני:-- אמר כי בכואם אליו מיד הגידו לו שלא

יוסיפו לראות פניו בלא אחיהם הקטן, ולא אבה לשלחו, והיה מניח לו שמעון במאסרו. וזה טעם ויאמר אבינו שובו שברו לנו מעט אוכל - כי לא רצה להודות לשלחו בכל אשר אמרנו עד שדחקו הרעב:

[אלשיך] (בר' ויגש מד,כד) שמא תאמר כי אני מרפא השבר על נקלה, ומשמיט ענין מרגלים וגניבת הכסף והגביע, ונאחז בסבכי הדברים ואומר כי לא היה הדבר רק ששאלת היש לכם אב וכו' ואמרתם שלא יוכל לבא, והנה עזבתם העיקר שאתם בסכנת מות ומשיאין הענין לדבר אחר. על כן שמע נא כי כל השומע יצחק לעלילה ההיא כי הבל ותואנה הוא, כי הלא ראה מי יחוש על צרתנו יותר מאבינו, והצרה קטנה תגדל בעיניו, ועם כל זה היה כמצחק, כי הנה ויהי כי עלינו וכו' וננדרלו את דברי אדני. כי אין הגדה אלא באורך,

וגם ה-את מרבה שהוא כי כל דברך שנתתנו כמרגלים הכל ספרנו לפניו, ולא חש אפילו להשיב על הדבר ולומר איך חשבכם

למרגלים, אלא כאילו לא אמרנו לו דבר ולא היה שום חשש, אמר **(בר' ויגש מד,כח) שבו שברו לנו מעט-אכל כי עלילות דברי הבל המה: (בר' ויגש מד,כו) ואז גם אנו (הבנים) הודינו לו (ליעקב) ואמרנו הן אמת כי אין סכנה, רק שאמר לנו (בר' ויגש מד,כג) לא תספון**

לראות פני: לא שאם לא יבא נסתכן בענין טענת מרגלים חלילה, כי אם כי לא נוכל לראות וכו':

[מלב"ם] (בר' ויגש מד,כד-כח) ויהי. עתה יספר איך שכן היה שאביו לא רצה לעזבו לילך רק אמר (בר' ויגש מד,כח) שבו שברו לנו עכ"פ מעט-אכל, שעכ"פ יתן לכם מעט שלא נמות ברעב:

[אילת השחר] (בר' ויגש מד,כד) ויהי כי עלינו אל-עבדך אבי הנה מאחר שאמר עלינו בלשון רבים למה לא כתוב אבינו, וכדכתיב להלן (פסוק ל"א) עבדך אבינו (וכן צ"ב להלן בפסוקים כ"ז - ל'):

[מסכתות קטנות מסכת דרך ארץ פ"ו ה"ב] תלמיד חכם (כמו יהודה שאח"כ נשלח ע"י יעקב להקים ישיבה בארץ גושן) צריך שיהא ... רודף אחר האמת ולא אחר השקר, אחר האמונה ולא אחר הגזל, אחר הענוה ולא אחר הגסות, אחר השלום ולא אחר המחלוקת, אחר עצת זקנים ולא אחר עצת ילדים ...

[פסיקתא זוטריתא (לקח טוב)] (קהלת י, טז) אי-לך ארץ שמלךך גער ושךך בפקר יאכלו: אינם מתעסקים בישונו של עולם. בא וראה מה עשה רחבעם בן שלמה, הניח עצת זקנים בשביל עצת הנערים, ונתחלקה מלכותו. לעומת יהודה ואחיו שנהגו ע"פ עצת יעקב. [מהרש"א [חידושי אגדות] מסכת סנהדרין קב,ב] מפני מה זכה כו'. בא ליתן טעם באחאב יותר מכל שנות מלכי ישראל וגם מצונו בירבעם שמל כ"ב שנה ולא נחננו בו טעם ואפשר דלפי גודל החטא שנאמר באחאב מכל מלכי ישראל וכמ"ש לעיל קלות שעשה אחאב כחמורות שעשה ירבעם לא היה לו זכות במלכות כ"ב שנים אי לאו שכיבד את התורה כו' ומפרש לה וישלח גו' שבשליחות שא"ל כספך וזהבך לי הוא ונשיך ובניך גו' ויאמר כדברך גו' ובשליחות השני שהוסיף לו והיה כל מחמד עיניך גו' לקח עצת זקנים והשיב לו כל אשר שלחת אל עבדך בראשונה אעשה והדבר הזה לא אוכל לעשות גו' הרי שלא מנע ממנו זהבו כספו נשיו ובניו שבקש בתחלה רק על דבר החביב לו יותר שקרוי מחמד עיניו מנע ממנו ואמר לא אוכל לעשות דהיינו התורה שהיא מחמד עיני האדם יותר מכסף וזהב כמ"ש הנחמדים מזהב גו'

(למוד א) כפירוש [שכל טוב] וכבר דרשנו עליה הנאמרת ממצרים לארץ ישראל, וירידה מא"י למצרים, מפני שא"י גבוה, ומצרים שפלה: (למוד ב) מלת ויהי מלמדת על הבנת מהות הענין ע"י כי עלינו כאשר עלינו והצגנו הענין על כל פרטיו ליעקב אבינו העליון עלינו ובקשנו עצת זקנים כנאמר ב-[מסכת דרך ארץ פ"ו ה"ב] [לקח טוב] [מהרש"א חידושי אגדות].

ע"פ **[אלשיך]** הבאים ספרו ליעקב במפורט את שארע להם במצרים, שיהותיהם עם יוסף, ויציאתם עם התראה שלא ירדו למצרים ללא בנימין. יעקב אבינו התבונן בענין והסיק שהשליט בא עליהם בעלילות דברי הבל. ולכן ע"פ **[מלב"ם]** יש סכוי לקנות ולו מעט אוכל, גם ללא הבאת בנימין..

ע"פ **[אילת השחר]** מהכתוב **אל-עבדך אבי** משתמע שיהודה היה הדובר העיקרי ושיעקב הגביל עצמו **(אבי)** – אתנח כמגביל) לנתח את הענין עם יהודה. לכן אפשר שכאשר יהודה אמר שהוא יערב לנער יעקב הסכים כי סמך עליו מהדיונים המשותפים. מלת **(בר' ויגש מד,כד) את** – עצמאית ולא מצורפת במקף למלה הבאה המעניקה חשיבות לטעם טפחא בתפקיד שנוי ורבוי, כפירוש **[שכל טוב]** לרבות אסירות שמעון, ועל הקשות שדבר אתם, וכפירוש **[אלשיך]** וגם ה-את מרבה שהוא כי כל דברך שנתתנו כמרגלים הכל ספרנו לפניו,